

VYSOKÁ ŠKOLA EKONOMICKÁ V PRAZE

FAKULTA MEZINÁRODNÍCH VZTAHŮ

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Obor: Evropská integrace

Posun vztahů EU vůči Ukrajině na pozadí ukrajinské krize

Diplomová práce

Vypracovala: Bc. Viktoriia Demura

Vedoucí práce: Ing. Cristina Procházková Ilinitchi, Ph.D.

Prohlášení:

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci Posun vztahů EU vůči Ukrajině na pozadí ukrajinské krize vypracovala samostatně pod vedením Ing. Cristiny Procházkové Ilinitchi, Ph.D. a uvedla v ní všechny použité citace z pramenů.

V Praze dne 07. 12. 2018

.....
podpis studenta

Poděkování

Děkuji vedoucí své diplomové práce Ing. Cristině Procházkové Ilinitchi, Ph.D. za podnětné připomínky, cenné rady, za trpělivost a ochotu, kterou mi věnovala při konzultacích a vypracování diplomové práce. Také bych chtěla poděkovat své rodině a přátelům za podporu.

Obsah

Úvod	1
1. Vnější činnosti EU vůči Ukrajině.....	4
1.1 Politika rozšiřování	4
1.2 Evropská politika sousedství.....	6
2. Dopady Asociační dohody na vztahy EU k Ukrajině	15
2.1 Obsah Asociační dohody a charakteristika hluboké a komplexní zóny volného obchodu	20
2.2 Boj proti korupci jako základní princip úspěšnosti integračního procesu	25
2.3 Vízový režim pro ukrajinské občany	35
3. Dosažený pokrok a budoucí výzvy implementace hluboké a komplexní zóny volného obchodu mezi EU a Ukrajinou	39
3.1 Dopad hluboké a komplexní zóny volného obchodu na vztahy s Ruskou federací	50
Závěr.....	65
Seznam použité literatury	68

Seznam zkratek

ARMA - Asset Recovery and Management Agency (Agentura pro vymáhání majetku a správu aktiv)

CIS - Commonwealth of Independent States (**SNS** - Společenství nezávislých států)

CIS FTA - Free Trade Agreement of the Commonwealth of Independent States (Dohoda o společné zóně volného obchodu zemí SNS)

DCFTA - Deep and Comprehensive Free Trade Area (Hluboká a komplexní zóna volného obchodu)

EBRD - The European Bank for Reconstruction and Development (Evropská banka pro obnovu a rozvoj)

ECT - Energy Charter Treaty (Smlouva o energetické chartě)

EDIHR - European Instrument for Democracy & Human Rights (Evropský nástroj pro demokracii a lidská práva)

ENP - European Neighbourhood Policy (Evropská politika sousedství)

ENPI - European Neighbourhood and Partnership Instrument (Nástroj evropského sousedství a partnerství)

EU – European Union (Evropská unie)

GATT - General Agreement on Tariffs and Trade (Všeobecná dohoda o clech a obchodu)

GRECO - Group of States against Corruption (Skupina států proti korupci)

GSP - Generalised System of Preferences (Systém všeobecných celních preferencí)
hospodářskou spolupráci a rozvoj)

IEC - International Electrotechnical Commission (Mezinárodní elektrotechnická komise)

IMF - International Monetary Fund (Mezinárodní měnový fond)

IOM - International Organization for Migration (Mezinárodní organizace pro migraci)

ISO - International Organization for Standardization (Mezinárodní organizace pro normalizaci)

NABU - National Anti-Corruption Bureau of Ukraine (Národní protikorupční kancelář Ukrajiny)

NACP - National Agency on Corruption Prevention (Národní agentura pro prevenci korupce)

NBU - National Bank of Ukraine (Národní banka Ukrajiny)

NCTS - New Computerised Transit System (Společný tranzitní režim)

OBSE - Organization for Security and Cooperation in Europe (Organizace pro bezpečnost a spolupráci v Evropě)

OECD - Organisation for Economic Co-operation and Development (Organizace pro

PCA - Partnership and Cooperation Agreement (Dohoda o partnerství a spolupráci)

SAPO - Specialized Anti-Corruption Prosecutor's Office (Úřad protikorupčního veřejného žalobce)

SPSA - The State Service of Ukraine on Food Safety and Consumer Protection (Státní služba Ukrajiny pro bezpečnost potravin a ochranu spotřebitele)

TACIS - Technical Assistance for the Commonwealth of Independent States (Technická pomoc státům Společenství nezávislých států)

TAIEX - Technical Assistance and Information Exchange instrument (Nástroj pro technickou pomoc a výměnu informací)

TEMPUS - Trans-European Mobility Programme for University Studies (Program transevropské mobility v oblasti vysokoškolského vzdělání)

UN – United Nations (**OSN** – Organizace spojených národů)

UNCTAD - The United Nations Conference on Trade and Development (Konference OSN o obchodu a rozvoji)

VLAP - Visa Liberalisation Action Plan (Akční plán pro liberalizaci vízového režimu)

WTO - World Trade Organization (Světová obchodní organizace)

Seznam grafů

Graf 1: Obchod mezi EU a Ukrajinou za období 2007-2017 (v mil EUR).....	40
Graf 2. Prime zahraniční investice EU-Ukrajina (v mlrd EUR)	41
Graf 3. Odhadovaná ztráta HDP (v %) v případě poklesu vývozu do Ruska o 10 %.....	60

Seznam tabulek

Tabulka 1. Dynamika obchodování ukrajinským zbožím za období 2012-2017 (v mil USD)	51
---	----

Úvod

Pro provádění vnější politiky a řešení otázky postavení země vůči jiným ekonomickým subjektům a uskupením je nezbytné určení směru jejích integračních tendencí. Pro Ukrajinu je už od doby prohlášení její nezávislosti v roce 1991 daná otázka velmi důležitá a její důležitost je aktuální i dnes. Strategickým cílem ukrajinské zahraniční politiky je stále volba proevropského integračního směru. Téma je navíc stále aktuální z hlediska událostí, ke kterým došlo na konci roku 2013 a které se momentálně odehrávají.

Hlubší ekonomická spolupráce s Evropskou unií přináší Ukrajině řadu výhod. Patří mezi ně získání přístupu na vnitřní trh, přístup k novým technologiím, vyšší životní úroveň, lepším investicím z členských států EU, snížení závislosti na obchodu s Ruskou federací.

Dané téma jsem si vybrala vzhledem na aktuálnost problematiky a možnost analyzovat vliv událostí, ke kterým došlo po podpisu Asociační dohody a Dohody o vytvoření hluboké a komplexní zóny volného obchodu, na rozvoj ekonomické spolupráce Ukrajiny s EU. Další rozhodující okolností se stal i můj vlastní zájem o postavení státu, odkud pocházím, a posun jeho vztahů s členskými zeměmi EU na pozadí ukrajinské krize.

Hlavním cílem práce je průzkum a analýza rozvoje hospodářských vztahů Ukrajiny a EU, posouzení uplatňování nástrojů EU vůči sousedským zemím a zhodnocení stavu po podepsání Asociační dohody mezi těmito dvěma aktéry. Dílčími cíli jsou zjistit, jak se vyvíjejí vztahy mezi EU a Ukrajinou, rozpoznat slabé stránky spolupráce, vymezit problematické oblasti a zamyslet se nad možnostmi posílení spolupráce. Jde hlavně o nové vymezení priorit a zintenzivnění aktivity na obou stranách. Také bilance dosaženého pokroku, formulace budoucí výzvy při sbližování ukrajinských právních předpisů s normami a standardy EU a určení dopadu prohloubené evropsko-ukrajinské spolupráce na vztahy Ukrajiny s Ruskou federací.

Při psaní bylo využito metod rešerše, komparace a dedukce.

Práce je rozdělena do tří kapitol. V první části se zabývám analýzou vnější činnosti EU vůči Ukrajině. Tuto kapitolu považuji za stěžejní teoretický základ dané problematiky, protože pojednává především o provádění Evropské politiky sousedství a jejího vlivu na proces europeizace na Ukrajině. Navazující druhá kapitola se týká účinků Asociační dohody na vztahy EU a Ukrajiny. Třetí, poslední kapitola se věnuje aktuálnímu stavu dosaženého pokroku a projevům vedlejších účinků podepsání Dohody. V závěru je pojednáno o politickém pozadí současných událostí, které mají přímý vliv na ekonomickou stabilitu země.

Nyní podrobněji k samotným kapitolám.

V rámci první kapitoly je analyzována vnější činnost EU ve vztahu k Ukrajině. Jelikož Unie vnímá politiku sousedství jako nástroj demokratizace, je kladen značný důraz na zajištění demokratických zásad na Ukrajině a aktivní provádění ekonomických reforem. V důsledku úspěšného plnění stanovených podmínek EU zajišťuje poskytování finanční a technické podpory v podobě různých programů a nástrojů v oblasti vzdělávání, fungování veřejné správy a podpory provádění hospodářských reforem. Navzdory pozitivním výsledkům, které europeizace přináší, dochází k asymetrii ve vztahu EU – Ukrajina vzniklé vlivem opožděného plnění požadavků plynoucího zejména z politicky nestabilní situace v zemi.

Druhá kapitola podrobně popisuje účinky, které měla Asociační dohoda na vztahy EU a Ukrajiny. Je rozebíráno, jak se například splnění konkrétních požadavků projevilo na vízovém režimu pro ukrajinské občany. Pro Ukrajinu je plnění podmínek možností ukázat její seriózní postoj z hlediska stanovení cílů a priorit, příležitostí liberalizovat obchod, přitom zajistit podporu, rovné a spravedlivé podmínky pro místní podniky, transparentnost trhu. Také dohoda DCFTA přispěje k modernizaci ukrajinského hospodářství a ke zlepšení investičního klimatu v zemi. Kapitola pojednává o vysoké míře korupce a o tom, jaká opatření Ukrajina přijala v boji proti ní. Zmíněna je značná angažovanost oligarchů v politice, kteří ve většině případů zpomalují implementační proces.

Třetí kapitola je věnována jak pokroku, kterého Ukrajina dosáhla při implementaci dohody DCFTA, tak výzvám, kterým země stále čelí. Závazky se především vztahují na oblasti, jakými jsou liberalizace dovozních cel, zrušení dočasných dovozních přírážek, odstranění kvantitativních omezení nebo technických překážek obchodu. Otázkou však zůstává včasné plnění závazků Ukrajiny, jejichž cílem je přizpůsobení se evropským předpisům. Implementace dohody DCFTA je časově a finančně náročný proces.

To, že si Ukrajina zvolila proevropskou orientaci, vyvolalo negativní reakci ze strany Ruské federace, což se projevilo také ve zhoršení jejich vzájemných obchodních vztahů. Rusko učinilo řadu opatření, kterými dalo najevo, že prohloubení spolupráce Ukrajiny s Uníí není možné spolu s udržení obchodní spolupráce s Ruskem. V souvislosti s nedávnými událostmi došlo k eskalaci konfliktu mezi Ukrajinou a Ruskem v oblasti Azovského moře, které vedly k zavedení výjimečného stavu na Ukrajině. To má velmi negativní dopad na její hospodářskou situaci.

K dosažení stanovených cílů práce a prozkoumání oblastí vzájemných vztahů EU – Ukrajina vycházím z odborných pramenů, čerpám z publikací a článků několika autorů, jimiž jsou především U. Sedelmeier, F. Schimmelfennig, V. Movchan, M. Emerson, J. Abraham,

M. Vošta a další. Doplnujícím zdrojem informací jsou webové stránky uvedené v seznamu použitých zdrojů.

Jsem si vědoma, že daná práce není obsahově vyčerpávající, neboť integrační proces není ukončen a do jeho průběhu zasahují aktuální politické události, které ho mohou zásadně ovlivnit. Pro zhodnocení úspěšnosti procesu také chybí časový odstup a dostatek relevantních analýz tématu.

1. Vnější činnosti EU vůči Ukrajině

V současné době Evropská unie (dále EU) čelí značným výzvám týkajícím se problematiky evropské integrace. Zmíněné výzvy se vztahují k řadě různých oblastí a politik prováděných EU, přičemž jednou z nich je zejména politika rozšiřování. Ve výsledku lze sledovat rostoucí únavu a zklamání z rozšíření hranic EU.¹

Externí dimenze europeizace

K zavedení koncepce europeizace došlo ještě na začátku 90. let a v dnešní době lze sledovat, jak se to stává poměrně trendovým a široce používaným nástrojem pro výzkum v oblasti mezinárodních vztahů a různorodých evropských studií. Nicméně je relativně mladou výzkumnou oblastí, i když byla uznána na konci devadesátých let jako „významná“ pro studia v oblasti evropské integrace.² Vzhledem k narůstajícímu počtu dostupných zdrojů z 90. let až po dnešek, lze rozlišovat tři různé fáze neboli dimenze na sebe navazující:

- členství v Evropské unii, které vymezuje oblasti vlivu EU na její členské státy,
- politika rozšiřování, která se vztahuje na přístupové a kandidátské země s perspektivou budoucího členství s EU,
- politika sousedství, která ovlivňuje především státy-outsiderů sousedící s Uníí, daná dimenze nepředpokládá možnost členství v blízké budoucnosti.³

1.1 Politika rozšiřování

V politice rozšiřování EU je otázka přijetí pravidel Unie ze strany států označována za největší z hlediska svého rozsahu implementace mezinárodních pravidel v současné historii.⁴ Avšak nástroje politiky sousedství nejsou dostačující na to, aby podpořily a povzbudily vlády zemí k provedení institucionálních reforem.⁵

¹ JONSSON, Stefan. *European Union Enlargement Policy. The Emergence of Enlargement fatigue and Possible Future Developments*. University of Iceland. 2017 Diplomová práce. Vedoucí práce Johanna Ella Jonsdottir, s. 9-11 [cit. 2018-10-20]. Dostupné z: <http://hdl.handle.net/1946/27314>

² SEDELMEIER, Ulrich. Europeanisation in new member and candidate states. *Living Reviews in European Governance* [online]. 2011, no.1, s. 5-31 [cit. 2018-10-20]. Dostupné z: <http://www.europeangovernance-livingreviews.org/Articles/lreg-2011-1/>

³ GAWRICH, Andrea, Inna MELNYKOVSKA a Rainer SCHWEICKERT. Neighbourhood Europeanization through ENP: The Case of Ukraine. *KFG Working Paper Series* [online]. August 2009, no. 3, s. 5-20 [cit. 2018-10-20]. ISSN 1868-7601. Dostupné z: http://userpage.fu-berlin.de/kfgeu/kfgwp/wpseries/WorkingPaperKFG_3.pdf

⁴ SCHIMMELFENNIG, Frank a Ulrich SEDELMEIER. Introduction: Conceptualizing the Europeanization of Central and Eastern Europe. *Cornell studies in political economy*. Cornell University Press. 2005, s. 1-28 [cit. 2018-10-20]. ISBN 9780801489617.

⁵ MELNYKOVSKA, Inna a Rainer SCHWEICKERT. Bottom-up or top-down: what drives the convergence of Ukraine's institutions towards European standards? *Southeast European and Black Sea Studies* [online]. 2008,

Pokud se jedná o politiku rozšiřování, je podstatné zmínit model externí pobídky, který vysvětluje úspěšnost přenosu a implementace pravidel v kandidátských zemích. Daný model řízený EU předpokládá kombinaci podmíněností a odměn v podobě poskytování různého druhu pomoci a přístupu k institucím. V případě nesplnění podmínek bude země „potrestána“ formou zpomalení celého integračního procesu. Odměny jsou dobrou motivací pro přijetí pravidel EU a měly by být dostatečné, aby převýšily domácí náklady na adaptaci. V závislosti na podmínkách poskytování odměn, jejich velikosti a dosažených výsledcích záleží úspěšnost tohoto modelu.⁶ Další možností je sociální učení ve smyslu šíření a výměny znalostí a zkušeností napříč různými odvětvími od zkušenějších a úspěšnějších. Podle modelu sociálního učení, který je založen na konstruktivistických předpokladech, je cílem konvergovat ke společné evropské identitě. Daný model předpokládá, že prostřednictvím ponaučení, přijetí mezinárodních pravidel a provedení státních reforem proběhne jednodušeji, protože státní aktéři by měli vnímat proces europeizace jako efektivní nástroj k uspokojení domácích potřeb a překonání politických výzev. Avšak zmíněný model je považován ne jako primární, ale spíše jako podpůrný nástroj z hlediska důležitosti a rychlosti dosažených výsledků.⁷

Vzhledem k tomu, že politika rozšiřování EU za podmínky nedostatečných pobídek je omezená a méně účinná, politika sousedství je v tomto ohledu méně závislá na strategické maximalizaci nákladů, ale spíše se orientuje na využití nástrojů sociálního učení, výměny znalostí a zkušeností. Spolupráce se sousedními státy, které nejsou kandidátskými zeměmi, a prohloubení vazeb mezi zeměmi navzájem, institucemi a dalšími subjekty je pro EU jedním z klíčových cílů, jelikož zajištění pevných vazeb eliminuje možnost zranitelnosti vůči vnějším tlakům pro Unii jako celek.⁸ Politika sousedství je interpretována více jako interaktivní obousměrný proces než jednosměrná reakce Bruselu. Tento přístup klade větší důraz na

vol. 8, no. 4, s. 445-468 [cit. 2018-10-20]. DOI: 10.1080/14683850802556426. ISSN 1468-3857. Dostupné z: <http://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/14683850802556426>

⁶ SCHIMMELFENNIG, Frank a Ulrich SEDELMEIER. Governance by conditionality: EU rule transfer to the candidate countries of Central and Eastern Europe. *Journal of European Public Policy* [online]. 2004, vol. 11, no. 4, s. 661-679 [cit. 2018-10-20]. DOI: 10.1080/1350176042000248089. ISSN 1350-1763. Dostupné z: <http://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/1350176042000248089>

⁷ SCHIMMELFENNIG, Frank. European Regional Organizations, Political Conditionality, and Democratic Transformation in Eastern Europe. *SAGE Journals* [online]. 2007, vol. 21, no. 1, s. 126-141 [cit. 2018-10-20]. ISSN 1533-8371. Dostupné z: <http://journals.sagepub.com/doi/abs/10.1177/088832540629713>

⁸ GAWRICH, Andrea, Inna MELNYKOVSKA a Rainer SCHWEICKERT. Neighbourhood Europeanization through ENP: The Case of Ukraine. *KFG Working Paper Series* [online]. August 2009, no. 3, s. 5-20 [cit. 2018-10-20]. ISSN 1868-7601. Dostupné z: http://userpage.fu-berlin.de/kfgeu/kfgwp/wpseries/WorkingPaperKFG_3.pdf

důležitost uskutečnění reformy a sjednocování norem a pravidel, což je součástí politiky sousedství, která je zároveň základem pro výzkumnou agendu z hlediska možného členství.⁹

1.2 Evropská politika sousedství

Evropská politika sousedství od začátku čelila kritice z důvodu neexistence konzistentní politické strategie a byla považována za politiku, která napodobuje klíčové směry a koncepce rozvíjené v souvislosti s rozšířením – od koncepce bilateralismu ve vyjednávání až po koncept podmíněnosti. Problematickou je i její povaha - bez atraktivních a jasných pobídek. Princip podmíněnosti funguje na velmi nízké úrovni, protože zde chybí potenciální možnost získání členství v EU a hrozba zastavení přístupových jednání. Navíc je ovlivněna rozpočtovým omezením a střetem priorit v rámci dané politiky.¹⁰ Evropská politika sousedství musí být charakterizována jako kombinace různých politik, které se na jedné straně zaměřují na výhody pro jednotlivé země, ale stejné mají význam pro EU jako celek z hlediska plnění jejích bezpečnostních a hospodářských zájmů.¹¹

Celkově prohloubení spolupráce s EU lze uskutečnit různými způsoby. Mezi nejdůležitější patří podpora demokratických postojů občanů, změna mocenského statusu quo ve prospěch demokratických politiků a prosazování demokratického řízení státu pomocí povzbuzení reformy veřejné správy.¹² Z tohoto hlediska je demokracie podporována kombinací politických podmínek s politickými a ekonomickými pobídkami, také implementace indexu institucionální kvality od Evropské banky pro obnovu a rozvoj (EBRD) potvrzuje pozitivní dopad na plnění základních smluv a zlepšení kvality institucí v zemích jako Ukrajina, kde probíhá proces transformace ekonomiky státu.

⁹ SAURUGGER, Sabine a Claudio M. RADAELLI. The Europeanization of Public Policies: Introduction. *Journal of Comparative Policy Analysis: Research and Practice* [online]. 2008, vol. 10, no. 3, s. 213-219 [cit. 2018-10-20]. DOI: 10.1080/13876980802276847. ISSN 1387-6988. Dostupné z: <http://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/13876980802276847>

¹⁰ GAWRICH, Andrea, Inna MELNYKOVSKA a Rainer SCHWEICKERT. Neighbourhood Europeanization through ENP: The Case of Ukraine. *KFG Working Paper Series* [online]. August 2009, no. 3, s. 5-20 [cit. 2018-10-20]. ISSN 1868-7601. Dostupné z: http://userpage.fu-berlin.de/kfgeu/kfgwp/wpseries/WorkingPaperKFG_3.pdf

¹¹ tamtéž

¹² POP-ELECHES, G. a Claudio M. RADAELLI. Between Historical Legacies and the Promise of Western Integration: Democratic Conditionality after Communism. *Journal of Comparative Policy Analysis: Research and Practice* [online]. 2007, vol. 21, no. 1, s. 142-161 [cit. 2018-10-20]. DOI: 10.1177/0888325406297126. ISSN 0888-3254. Dostupné z: <http://journals.sagepub.com/doi/10.1177/0888325406297126>

Účinek Evropské politiky sousedství na Ukrajině lze zkoumat na základě tří dimenzí politiky sousedství, potom pomoci určení závislé proměnné – proces europeizace prostřednictvím ENP a nezávislé proměnné, které by mohly objasnit proměnnou závislou.¹³

Dimenze Evropské politiky sousedství

Mezi zásadní dimenze ENP, které bezprostředně ovlivňují kvalitu procesu europeizace na Ukrajině, stejně jako plnění strategických zájmů Unie (například hospodářská spolupráce, zejména obchod), patří podpora demokracie, soudnictví a správa vnitřních záležitostí, také odvětvová spolupráce. Na rozdíl od komplexní představy o odvětvové spolupráci během rozšiřování, se politika sousedství soustřeďuje na určité oblasti, které jsou na seznamu priorit EU. V Akčních plánech jednotlivých zemí jsou obsaženy tyto prioritní oblasti, které se často liší napříč zeměmi.¹⁴

Evropská unie vnímá politiku sousedství jako nástroj demokratizace.¹⁵ Strategie EU zaměřené na podporu demokratických zásad byly často kritizovány z důvodu špatné koordinace. Kritici mluví o nekonzistenci nástrojů shora-dolů, jimiž jsou například politický dialog, oficiální stanoviska. Ze strany Unie se usiluje o zlepšení vztahů pomocí pravidelných summitů a jednání, schůzí vysokých státních představitelů. Politický dialog využívá „jemnou sílu“ s cílem ovlivnit chování elit a orientování vnější politiky státu.¹⁶ Oficiální stanoviska Unie svým způsobem připomínají strategii „obviňování a vyčítání“. To se projevuje v prohlášení EU o prezidentských a parlamentních volbách v zemích, na něž je směřována politika sousedství, nebo také v připomínkách v oblasti budování právního státu, zejména v otázce korupce a v kontrole plnění závazků uložených různými mezinárodními orgány, jako Rada Evropy a OBSE.

Nástroje směrem zdola nahoru by měly především podporovat nestátní subjekty a instituce, které se nevztahují na politiku. Jedná se především o formování občanské společnosti, vzdělávací systém, práce médií. V těchto oblastech politika sousedství poskytuje

¹³ GAWRICH, Andrea, Inna MELNYKOVSKA a Rainer SCHWEICKERT. Neighbourhood Europeanization through ENP: The Case of Ukraine. *KFG Working Paper Series* [online]. August 2009, no. 3, s. 5-20 [cit. 2018-10-20]. ISSN 1868-7601. Dostupné z:

http://userpage.fu-berlin.de/kfgeu/kfgwp/wpseries/WorkingPaperKFG_3.pdf

¹⁴ EMERSON, Michael. European Neighbourhood Policy: Strategy or Placebo? *CEPS Working Documents* [online]. 2007, no. 215, s. 1-18 [cit. 2018-10-20]. Dostupné z: <http://aei.pitt.edu/6645/>

¹⁵ FERRERO-WALDNER, Benita. Remarks on democracy promotion. Democracy Promotion: The European Way. Conference organised by the European Parliament's Alliance of Liberals and Democrats for Europe, *European Commission* [online]. December 2006 [cit. 2018-10-20]. Dostupné z: http://europa.eu/rapid/press-release_SPEECH-06-790_en.htm

¹⁶ LEVITSKY, Steven a Lucan A. WAY. Linkage versus Leverage. Rethinking the International Dimension of Regime Change. *Comparative Politics* [online]. 2006, vol. 38, no. 4, s. 1-18 [cit. 2018-10-20]. DOI: 10.2307/20434008. ISSN 00104159. Dostupné z: <https://www.jstor.org/stable/10.2307/20434008?origin=crossref>

finanční a technickou pomoc prostřednictvím TACIS a TEMPUS programů. TACIS program je zaměřen na podporu a urychlení provedení ekonomických reforem, zejména se jedná o výměnu informací, školení pomocí odborníků z různých oblastí. Důraz je kladen zejména na posílení demokratických zásad a pomoc při budování nezbytné infrastruktury. Nástroj TEMPUS je zaměřen na modernizaci vzdělávacího systému, jedná se o konvergenci s evropským systémem prostřednictvím zvýšení počtu pracovních míst, navázáním vztahů mezi studenty, zajištěním růstu a rozvoje Boloňského systému, jelikož vzdělávání hraje důležitou roli pro usnadnění procesu sociální a ekonomické transformace.¹⁷ Mimo jiné svoboda médií je nezbytnou součástí procesu podpory demokracie v sousedních zemích. Na rozdíl od OBSE, EU je spíše mladým hráčem v této oblasti, ale považuje podporu sdělovacích prostředků za jeden z klíčových nástrojů podpory demokratických zásad.¹⁸

Ekonomická spolupráce je prováděna pouze za splnění podmínky uskutečnění reforem. Ekonomický formát evropské politiky sousedství zůstává poněkud nejasný. Akční plány poskytují obecné pokyny bez určení potřebné k dosažení úrovně. ENP se odlišuje od politiky rozšiřování a politik prováděných vůči balkánským státům, zejména tím, že má striktně bilaterální povahu. Nicméně v květnu roku 2009 vznikla iniciativa Východního partnerství, která zahrnuje Ukrajinu, Ázerbájdžán, Bělorusko, Gruzii a Moldavsko. Východní partnerství předpokládá podstatné zvýšení politické angažovanosti, rozšíření možnosti integrace zmíněných států do vnitřního trhu EU, umožnění snadnějšího cestování pro občany těchto zemí za podmínky splnění bezpečnostních požadavků a v neposlední řadě i navýšení finanční pomoci.¹⁹

Existuje široké spektrum možností spolupráce mezi státy účastníky politiky sousedství a Unii – od bilaterální zóny volného obchodu až po účast na vnitřním trhu, pravděpodobně s výjimkou svobody pohybu pracovní síly. Prozatím hospodářská spolupráce zůstává dvoustranným nástrojem, založeným především na vzájemném obchodu a specifických programech spolupráce, které závisí na zájmech EU nebo sousedících zemí.²⁰

Soudnictví a správa vnitřních věcí byly od začátku součástí Akčních plánů v rámci ENP, což zdůrazňuje rostoucí význam spolupráce v bezpečnostních otázkách. Mezi hlavní oblasti spolupráce patří migrační a vízová politika, boj proti organizovanému zločinu, soudní

¹⁷ Tempus: Tempus in Ukraine Outlines. *National Tempus Office in Ukraine* [online]. [cit. 2018-10-20]. Dostupné z: <http://www.tempus.org.ua/en/tempus.html>

¹⁸ GAWRICH, Andrea, Inna MELNYKOVSKA a Rainer SCHWEICKERT. Neighbourhood Europeanization through ENP: The Case of Ukraine. *KFG Working Paper Series* [online]. August 2009, no. 3, s. 5-20 [cit. 2018-10-20]. ISSN 1868-7601. Dostupné z:

http://userpage.fu-berlin.de/kfgeu/kfgwp/wpseries/WorkingPaperKFG_3.pdf

¹⁹ tamtéž

²⁰ tamtéž

a policejní spolupráce. Daná oblast má své specifické rysy. Například, některé otázky jsou více v zájmu EU s cílem zajištění vnitřní bezpečnosti Unie, jako kontrola nelegální migrace, boj proti organizovanému zločinu s cílem ochrany Schengenského prostoru EU. Jiné otázky se zaměřují spíše na podporu demokracie, sociální a ekonomické transformace státu. Tyto různé směry mohou v důsledku vést ke střetu zájmů.²¹ Zmíněné cíle jsou zároveň i dost citlivým tématem pro státy ENP, protože mohou přímo ovlivňovat jejich suverenitu a základní funkce, a tím zasahovat do jejich vnitřních záležitostí, jako je ochrana hranic či policejní spolupráce. V některých oblastech Unie nemůže plně zaručit odměnu za plnění předpisů a to jsou takové, kde je potřeba zapracovat na dodržování základních demokratických hodnot, příkladem je zajištění nezávislosti soudního systému.

Závislá proměnná Evropské politiky sousedství. Za základní proměnnou můžeme považovat samotný proces europeizace, který se hodnotí na základě sbližování právních předpisů a norem Ukrajiny s požadavky EU. Europeizace v tomto ohledu je chápána jako přizpůsobení se Ukrajiny požadavkům ze strany Unie prostřednictvím finanční podpory, kapacit na budování infrastruktury a národní motivace. Pro zajištění přehledu o dodržování stanovených předpisů se používá zpráva Evropské komise o hodnocení reformního procesu na Ukrajině z roku 2017.²²

V průběhu roku 2017 zřídila ukrajinská vláda mechanismy pro koordinaci politik, což způsobilo značný pokrok v provádění strukturálních reforem v různých oblastech. Zdůrazňuje se potřeba urychlení tempa jejich provedení a zefektivnění celého procesu. Navzdory vnějším a vnitřním výzvám se rok 2017 vyznačoval značným legislativním vývojem především v energetické politice, politice vzdělávání, životního prostředí. Kromě toho byly zahájeny reformy v oblasti zdravotní péče a bezpečnosti potravin. Co se týče otázky spravedlnosti a soudnictví - pokračují ústavní a soudní reformy, reformy veřejné správy a orgánů činných v trestním řízení. Problematickou však zůstává oblast boje proti korupci, v níž je třeba přijmout další opatření. Úroveň trestání za významné korupční přípravy i nadále zůstává nedostatečnou.²³

²¹ WICHMANN, Nicole. The Intersection between Justice and Home Affairs and the European Neighbourhood Policy: Taking Stock of the Logic, Objectives and Practices. *CEPS: Working Document* [online]. 2007, no. 275, s. 4-20 [cit. 2018-10-20]. Dostupné z: <https://www.ceps.eu/system/files/book/1546.pdf>

²² GAWRICH, Andrea, Inna MELNYKOVSKA a Rainer SCHWEICKERT. Neighbourhood Europeanization through ENP: The Case of Ukraine. *KFG Working Paper Series* [online]. August 2009, no. 3, s. 5-20 [cit. 2018-10-20]. ISSN 1868-7601. Dostupné z: http://userpage.fu-berlin.de/kfgeu/kfgwp/wpseries/WorkingPaperKFG_3.pdf

²³ EU report: Evaluation of Ukrainian reforms shows considerable progress but need to accelerate implementation to reap full benefits. *European Commission: European Neighbourhood Policy And Enlargement Negotiations* [online]. 2017, [cit. 2018-10-20]. Dostupné z:

Z hlediska historického vývoje ukrajinského státu byl proces europeizace jak důsledkem zasahujících efektů ze strany EU, tak i důsledkem dlouhodobých postojů vycházejících z kulturních zvyků. Z toho důvodu se europeizace považuje za proces, který byl rozvíjen jak pomocí vnějšího vlivu Unie, tak i pomocí podpory a snahy různých aktérů na území Ukrajiny. Povaha vnějšího vlivu spočívá v požadavcích EU, odměn za jejich plnění, poskytování podpory a míry vazby. Nicméně tyto čtyři body patří k nezávislým proměnným, které určují europeizaci v ENP zemích.²⁴

1. Obsah a podstata požadavků. Předpokládá se, že čím jasněji jsou formulována pravidla a čím více je zdůrazněna jejich důležitost, tím vyšší je pravděpodobnost přijetí a dodržování takových předpisů.²⁵ Jasnost formulace pravidel je podstatná, protože neexistuje formální měřítko jejich plnění, na rozdíl od politiky rozšiřování, která je založena na *acquis communautaire*.

2. Odměny. Odměny mají bezprostřední vliv na zpomalení nebo urychlení přístupového procesu. Lépe se to ukazuje na konkrétní oblasti, například v případě navázání hlubší hospodářské spolupráce lze předpokládat možnosti od nižší úrovně liberalizace obchodu až po zpřístupnění vnitřního trhu.²⁶ Nicméně pokud jde o odměny v oblasti podpory demokratických zásad a řízení konfliktů, jsou dost často obtížněji identifikovatelné.

3. Podpora ze strany EU. Pro zajištění podpory vytvořila Unie několik programů, které poskytují především finanční podporu státům ENP, jako TACIS, TEMPUS a další. Dané programy od roku 2007 spadají pod nástroj evropského sousedství (ENPI), který je zvláštním nástrojem evropské politiky sousedství.

4. Forma a míra vazby. Míra vazby je definována jako hustota přeshraničních toků mezi konkrétní zemí a EU. Míra provázanosti je důležitým nástrojem pro vzájemné sdílení nápadů, šíření norem a hodnot mezi úředníky Unie a zeměmi ENP. S cílem prohloubení vazeb navrhla

https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/news_corner/news/eu-report-evaluation-ukrainian-reforms-shows-considerable-progress-need-accelerate_en

²⁴ GAWRICH, Andrea, Inna MELNYKOVSKA a Rainer SCHWEICKERT. Neighbourhood Europeanization through ENP: The Case of Ukraine. *KFG Working Paper Series* [online]. August 2009, no. 3, s. 5-20 [cit. 2018-10-20]. ISSN 1868-7601. Dostupné z:

http://userpage.fu-berlin.de/kfgeu/kfgwp/wpseries/WorkingPaperKFG_3.pdf

²⁵ SCHIMMELFENNIG, Frank a Ulrich SEDELMEIER. Governance by conditionality: EU rule transfer to the candidate countries of Central and Eastern Europe. *Journal of European Public Policy* [online]. London: London School of Economics & Political Science, 2004, 2004, 11(4), 661-679 [cit. 2018-10-20]. DOI: 10.1080/1350176042000248089. ISSN 1350-1763. Dostupné z:

<http://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/1350176042000248089>

²⁶ SCHIMMELFENNIG, Frank. European Regional Organizations, Political Conditionality, and Democratic Transformation in Eastern Europe. *CEPS: Working Document* [online]. CEPS, 2007, 2007, 21(1), 126-141 [cit. 2018-10-20]. DOI: 10.1177/0888325406297131. ISSN 0888-3254. Dostupné z: <http://journals.sagepub.com/doi/10.1177/0888325406297131>

Evropská komise, aby se státy spadající do politiky sousedství mohly účastnit různých programů EU a mít přístup k nejméně 20 agenturám.

Dalším bodem, který nelze opominout, je místní vnímání požadavků a odměn. Na politice, kterou provádí stát ENP, záleží, jaký bude dopad vlivu EU. Iniciativy ze strany EU by mohly povzbudit dostatečné reformy, které jsou zaručeny ze strany EU podporou a pobídkami vůči vnitrostátním subjektům. Má se za to, že vnímání je ovlivněno tím, do jaké míry určité požadavky ovlivňují suverenitu státu zejména v otázkách soudnictví a vnitřních věcí.²⁷

Projevy europeizace na Ukrajině

V roce 2004 na území Ukrajiny došlo k událostem později označeným jako Oranžová revoluce. Ta ovlivnila budoucí vývoj země. Díky svým proevropským touhám se dostala Ukrajina mezi první skupinu sousedů EU, která vyjednala a podepsala Akční plán, což následovalo po podepsání Dohody o partnerství a spolupráci (PCA) z roku 1998.

Prostřednictvím finančního nástroje evropské politiky sousedství za období 2007-2010 byla Ukrajině poskytnuta částka ve výši 494 milionů EUR, což znamená přibližně 123,5 milionů EUR ročně. Pokud se jedná o poskytování finanční podpory v jednotlivých odvětvích, nejvíc se investovalo do infrastruktury - přibližně 40 % celkových finančních prostředků ENPI, na podporu hospodářské spolupráce a demokratických hodnot pouze 30 %.²⁸

Institucionální rámec spolupráce fungoval i v období před zahájením Evropské politiky sousedství. Daný rámec spočívá v každoročních schůzkách vrcholných představitelů, výborů ministrů, jejichž činnost je zaměřena na specifické oblasti spolupráce.²⁹ Institucionální spolupráce je především zaměřena na spolupráci s výkonnou mocí. S ukrajinským parlamentem nejsou vazby příliš těsné a je potřeba na tom pracovat, jelikož harmonizace legislativy s předpisy EU záleží právě na parlamentu.

Na Ukrajině se vnitrostátní elity shodují na „evropské volbě“, ale postoje se liší ohledně tempa a způsobů provedení strukturálních reforem s cílem urychlení procesu europeizace. Politické vedení má poněkud větší zájem o boje o přerozdělování moci než o reformy.

²⁷ GAWRICH, Andrea, Inna MELNYKOVSKA a Rainer SCHWEICKERT. Neighbourhood Europeanization through ENP: The Case of Ukraine. *KFG Working Paper Series* [online]. Berlin: Freie Universität Berlin, 2009, August 2009, 2009(3), 5-20 [cit. 2018-10-20]. ISSN 1868-7601. Dostupné z: http://userpage.fu-berlin.de/kfgeu/kfgwp/wpseries/WorkingPaperKFG_3.pdf

²⁸ tamtéž

²⁹ GROMADZKI, Grzegorz, Oleksandr SUSHKO, Marius VAHL, Kataryna WOLCZUK a Roman WOLCZUK. Will the Orange Revolution bear fruit? EU-Ukraine relations in 2005 and the beginning of 2006. *Stefan Batory Foundation Warsaw* [online]. 2005, s. 7-42 [cit. 2018-10-20]. ISSN 83-89406-50-0. Dostupné z: <http://www.batory.org.pl/doc/orange.pdf>

Nicméně politika sousedství je vnímaná jak politiky, tak i samotným obyvatelstvem spíše jako dočasný nástroj pro Ukrajinu na cestě k členství v EU.³⁰

Důležitým milníkem bylo přijetí Akčního plánu, který EU nabídla Ukrajině, a to proto, že na rozdíl od Dohody o partnerství a spolupráci, která omezovala podporu demokracie na politický dialog a konzultace o dodržování demokratických zásad, Akční plán mezitím upřesňuje jak rozsah, tak i intenzitu politické spolupráce, také zdůrazňuje důležitost posílení účinnosti institucí zaručujících demokracii. Kromě toho Akční plán obsahuje požadavky a odměny v případě jejich plnění s cílem povzbudit reformní proces na Ukrajině.

Pokud se jedná o podporu demokratických zásad, Akční plán zdůrazňoval zajištění demokratického průběhu prezidentských a parlamentních voleb na Ukrajině v souladu s normami OBSE, nezávislost soudnictví, postupné sblížování ukrajinských právních předpisů s právními normami a zásadami EU a jiné. Plnění požadavků a odměna za to se projevila v případě demokratických voleb v letech 2006 a 2007, kdy EU nabídla Ukrajině zahájit jednání o dohodě o volném obchodu.³¹

Proces podpory demokratických zásad mimo jiné zdůrazňuje potřebu rozvíjení občanské společnosti s cílem zajistit dodržování lidských práv a svobod, práv národních menšin, svobody médií a zlepšení vysokoškolského vzdělání. Namísto politických odměn se poskytuje cílená finanční pomoc prostřednictvím programů jako TACIS, EDIHR a TEMPUS. Takový formát europeizace je zaměřen především na společnost a její rozvoj s cílem zvýšení domácí podpory.³²

Evropská politika sousedství v podstatě vychází z ekonomických požadavků Dohody o partnerství a spolupráci a snaží se přizpůsobit legislativu Ukrajiny požadavkům vnitřního trhu EU i požadavkům Světové obchodní organizace (WTO). Unie značně přispěla k přistoupení Ukrajiny do WTO tím, že neustále zdůrazňovala význam zásad Všeobecné dohody o clech a obchodu (GATT), jako je doložka nejvyšších výhod, zajištění svobodného tranzitu, zákaz kvantitativních omezení. Výměnou za provedení ekonomických reforem na Ukrajině politika sousedství nabízí zvýšení jak technické, tak i finanční podpory prostřednictvím ENPI,

³⁰ GAWRICH, Andrea, Inna MELNYKOVSKA a Rainer SCHWEICKERT. Neighbourhood Europeanization through ENP: The Case of Ukraine. *KFG Working Paper Series* [online]. Berlin: Freie Universität Berlin, 2009, August 2009, 2009(3), 5-20 [cit. 2018-10-20]. ISSN 1868-7601. Dostupné z: http://userpage.fu-berlin.de/kfgeu/kfgwp/wpseries/WorkingPaperKFG_3.pdf

³¹ EU presses Ukraine on upcoming elections. *Euractiv* [online]. 2007, [cit. 2018-10-20]. Dostupné z: <https://www.euractiv.com/section/med-south/news/eu-presses-ukraine-on-upcoming-elections/>

³² GROMADZKI, Grzegorz, Oleksandr SUSHKO, Marius VAHL, Katarzyna WOLCZUK a Roman WOLCZUK. Will the Orange Revolution bear fruit? EU-Ukraine relations in 2005 and the beginning of 2006. *Stefan Batory Foundation Warsaw* [online]. 2005, s. 7-42 [cit. 2018-10-20]. ISSN 83-89406-50-0. Dostupné z: <http://www.batory.org.pl/doc/orange.pdf>

preferenční obchodní vztahy s perspektivou dohody o volném obchodu s možností se účastnit vnitřního trhu. Zmíněné kroky budou záležet na úrovni plnění požadavků ze strany Ukrajiny. Je důležité zmínit, že poskytování takových odměn je možné pouze jak v případě pokroku v ekonomické oblasti, tak i v oblasti podpory demokracie.³³

Nejatraktivnější možností pro Ukrajinu, po splnění požadavků ze strany Unie, je přístup a účast na vnitřním trhu, což je hodně podporováno ukrajinskými občany. EU je pro Ukrajinu dlouhodobě významným obchodním partnerem (přibližně 90 % vývozu a dovozu v roce 2007) i zahraničním investorem. Zároveň ukrajinská očekávání týkající se volného obchodu jsou poněkud omezena, protože jakákoli dohoda vyloučí obchodování v sektorech citlivých pro EU, jakými jsou oblasti se zemědělskými produkty, těžkým průmyslem.³⁴ To může mít za důsledek určitou asymetrii ve vztahu EU-Ukrajina.

Ještě před zahájením Evropské politiky sousedství požadavky ze strany Unie vůči Ukrajině se týkaly především přeshraniční spolupráce. S cílem zajištění bezpečnosti na území EU byla i stále je potřeba snížit riziko v otázkách migrace, přeshraničních trestných činů, praní špinavých peněz, obchodování s lidmi. S politikou sousedství se prioritou EU změnila na záležitosti týkající se správy věcí veřejných.³⁵ Hlavními nástroji, které Unie v této oblasti používá, jsou TWINNING a TAIEX. TWINNING nástroj má za cíl podporovat a rozvíjet spolupráci mezi institucemi veřejné správy EU a Ukrajiny a pomáhat při sbližování právních předpisů s legislativou Unie.³⁶ V roce 2006 byly zahájeny tři TWINNING projekty, plánovala se řada dalších. Projekty zaměřené na reformy v oblasti spravedlnosti a správy vnitřních věcí nebyly příliš úspěšné kvůli vysoké citlivosti daných otázek pro ukrajinskou veřejnou správu a jejím konzervativním postojům, což se projevilo na neochotě rychle přijmout změny a nové standardy požadované EU.³⁷

Ukrajina dosáhla významného pokroku v oblastech týkajících se přistoupení k WTO, jednání o dohodách o volném obchodu, sbližování právních předpisů v celních otázkách. Pro

³³ EU-Ukraine Action Plan. *The EU Neighbours* [online]. 2017, [cit. 2018-10-20]. Dostupné z: <https://library.euneighbours.eu/content/eu-ukraine-action-plan-0>

³⁴ PYATNITS'KIY, Valeriy. Evropeys'ka integratsiya mae staty natsional'noy ideeyu. Natsional'na bezpeka i oborona [online]. 2008, no. 6, s. 26-28 [cit. 2018-10-20]. Dostupné z: http://old.razumkov.org.ua/ukr/files/category_journal/NSD100_ukr.pdf

³⁵ KNELANGEN, Wilhelm. A Neighbourhood of Freedom, Security and Justice? European Neighbourhood Policy [online]. 2007, s. 78-101 [cit. 2018-10-20]. Dostupné z: http://www.academia.edu/2473018/A_Neighbourhood_of_Freedom_Security_and_Justice

³⁶ TWINNING and SIGMA. *European Commission: European Neighbourhood Policy And Enlargement Negotiations* [online]. 2018 [cit. 2018-10-20]. Dostupné z: https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/neighbourhood/neighbourhood-wide/twinning-taie-x-and-sigma_en

³⁷ WICHMANN, Nicole. The Intersection between Justice and Home Affairs and the European Neighbourhood Policy: Taking Stock of the Logic, Objectives and Practices. *CEPS: Working Document* [online]. 2007, no. 275, s. 4-20 [cit. 2018-10-20]. Dostupné z: <https://www.ceps.eu/system/files/book/1546.pdf>

zajištění efektivity politiky sousedství jsou rozhodující odměny poskytované za plnění podmínek ze strany EU a také místní vnímání samotných požadavků Unie. Co se týče podpory demokracie, byla relativně účinná zejména po oranžové revoluci, když EU aktivně poskytovala pomoc Ukrajině, a to i v souvislosti s jejím vstupem do WTO. Lze předpokládat, že to pomohlo sjednocení obchodních zájmů a uskutečnění demokratických změn.³⁸ Nicméně politika sousedství se nejevila jako dostatečně udržitelná, protože ze strany Ukrajiny klesala naděje, že se přistoupení na podmínky EU v budoucnu vyplatí. Na tomto případě je patrné, že odměny mohou motivovat k europeizaci pouze tehdy, jsou-li v krátkodobém horizontu dobře vymezeny. Především se to vztahuje na hospodářskou integraci a otázky energetiky, kde musíme brát v potaz i roli Ruska v dané oblasti.

Navzdory tomu, že europeizace přináší pozitivní výsledky, avšak v některých oblastech stále je vidět nerovnost vztahu mezi těmito dvěma aktéry. Ve vztahu EU – Ukrajina lze pozorovat značnou asymetrii, zejména v oblasti týkající se preferencí a časových horizontů ve všech dimenzích, dále pak především v hospodářských otázkách. V jistém smyslu tato asymetrie odráží nesoulad výše zmíněného konceptu ENP. Hlavní překážkou pro urychlení procesu europeizace je politická nestabilita na Ukrajině. Politická situace ve státě měla vždy velký vliv na tempo a stupeň europeizace. Jak bylo zmíněno výše, domácí ochota a motivace k provedení strukturálních reforem je nezbytná pro úspěšnou realizaci evropské politiky sousedství.³⁹

Asymetrie ve vztahu je patrná zejména v oblasti energetiky a dopravy. I přesto to, že je to navzájem výhodné a prospěšné, mimo jiné přispívá ke geopolitické bezpečnosti a energetické nezávislosti jak Unie, tak i Ukrajiny, tito aktéři mají různé představy týkající se daných oblastí. EU má za cíl postupně rozvíjet zásady Smlouvy o energetické chartě (ECT) ve svém geograficky blízkém okolí. V případě Ukrajiny se jedná o odstranění své energetické závislosti na dovozech plynu z Ruska, snaha o diverzifikaci energetických zdrojů.⁴⁰

³⁸ FISCHER, Sabine, Rosaria PUGLISI, Kataryna WOLCZUK a Pawel WOŁOWSKI. Ukraine: Quo Vadis? *Chaillot Paper* [online]. 2008, no. 108, s. 55-86 [cit. 2018-10-20]. ISSN 1017-7566. Dostupné z: https://www.academia.edu/617799/A_window_to_the_world_Oligarchs_and_foreign_policy_in_Ukraine

³⁹ GAWRICH, Andrea, Inna MELNYKOVSKA a Rainer SCHWEICKERT. Neighbourhood Europeanization through ENP: The Case of Ukraine. *KFG Working Paper Series* [online]. August 2009, no. 3, s. 5-20 [cit. 2018-10-20]. ISSN 1868-7601. Dostupné z:

http://userpage.fu-berlin.de/kfgeu/kfgwp/wpseries/WorkingPaperKFG_3.pdf

⁴⁰ tamtéž

2. Dopady Asociační dohody na vztahy EU k Ukrajině

Téměř po sedmi letech od zahájení Východního partnerství lze bilancovat, že jak úspěchy, tak i neúspěchy této politiky byly spjaty s konflikty mezi Ukrajinou a Ruskem a dalšími zeměmi sousedícími s Ruskou federací, energetickou krizí, vysokou úrovní korupce, migrace apod. Východní partnerství je stále považováno za nejmladší z iniciativ evropské politiky sousedství. Z toho důvodu zůstává hodnocení jeho účinnosti kontroverzní, ale co je zřejmé, že buď v rámci ENP, nebo jiného programu spolupráce, potřebuje EU efektivní, vyvážený nástroj pro spolupráci se svými východními partnery.⁴¹

V roce 2009 byl na Pražském summitu předložen polsko-švédský návrh, silně podpořen státy Visegrádské čtyřky, na založení Východního partnerství. Z hlediska posílení vztahů mezi EU a zeměmi Východního partnerství jsou velmi významné Asociační dohody, včetně Dohod o hluboké a komplexní zóně volného obchodu (DCFTA). V posledních letech došlo k výraznému pokroku v politickém dialogu a ekonomické spolupráci, zejména pokud jde o usnadnění vzájemného obchodování.⁴²

V červenci 2013 Evropská unie oznámila, že dokončila jednání s Arménií, Gruzii a Moldavskem ohledně Asociačních dohod, včetně Dohod o hluboké a komplexní zóně volného obchodu. Podepsání dané dohody s Ukrajinou již bylo iniciováno dříve a mělo by proběhnout současně se třemi zmíněnými státy za předpokladu, že Ukrajina splní určité podmínky týkající se spravedlivých soudních procesů. Vztahuje se to zejména na soudní proces s bývalou premiérkou Julií Tymošenkovou a její následné uvěznění krátce poté, co se Viktor Janukovyč stal prezidentem v lednu roku 2010.⁴³

Rozhodnutí o zahájení jednání o Asociační dohodě včetně dohody DCFTA mezi Ukrajinou a EU bylo přijato již v březnu roku 2007, ale od roku 2013 vláda prezidenta Viktora Janukovyče pozastavila jednání o těchto dohodách.

V září 2013 Arménie oznámila, že nehodlá podepisovat Asociační dohodu s EU, ale místo toho by se připojila k Euroasijské celní unii iniciované Ruskem. Následně, několik dní

⁴¹ VOŠTA, Milan, Svitlana MUSIYENKO a Josef ABRHÁM . Ukraine-EU Deep and Comprehensive Free Trade Area as Part of Eastern Partnership initiative. *Journal of International Studies* [online]. 2016, vol. 9, no. 3, s. 21-35 [cit. 2018-11-05]. Dostupné z:

<http://search.ebscohost.com.zdroje.vse.cz:2048/login.aspx?direct=true&db=eoh&AN=EP120706352&lang=cs&site=ehost-live>. Accessed October 14, 2018.

⁴² tamtéž

⁴³ GYLFASSON, Thorvaldur, Inmaculada MARTINEZ-ZARZOSO a Per Magnus WIJLMAN. Free Trade Agreements, Institutions and the Exports of Eastern Partnership Countries. *Journal of Common Market Studies* [online]. 2015, vol. 53, no. 6, s. 1214-1229 [cit. 2018-11-05]. Dostupné z:

<http://onlinelibrary.wiley.com.zdroje.vse.cz:2048/journal/10.1111/%28ISSN%291468-5965/issues>.

před summitem ve Vilniusu, oznámil ukrajinský prezident Viktor Janukovyč odložení podpisu Asociační dohody Ukrajiny s EU. Rozhodl se tak poté, co mu Ruskem byly nabídnuty významné finanční půjčky. Po oznámení tohoto rozhodnutí došlo k dlouhotrvajícím demonstracím na Majdanu v Kyjevě, které skončily násilím a dne 21. února 2014 prezident Janukovyč utekl ze státu. Po zvolení prozatímního prezidenta a vytvoření nové vlády během týdne se na Krymu objevily odzbrojené „skupiny sebeobrany“ a 21. března prezident Putin podepsal dokumenty o připojení Krymu a Sevastopolu k Ruské federaci. Od té doby do dnešního dne probíhá ozbrojený konflikt na východě Ukrajiny, v Doněcké a Luhanské oblasti.⁴⁴

K podepsání Asociačních dohod s Ukrajinou, Gruzii a Moldavskem došlo 27. června 2014. Dohody o přidružení musí být ratifikovány každým členským státem EU a Evropským parlamentem. 1. ledna 2016 vstoupila v platnost dohoda DCFTA mezi Evropskou unií a Ukrajinou, která je součástí Asociační dohody podepsané v červenci 2014.⁴⁵

Momentálně se musí Ukrajina nesrovnatelně intenzivněji soustředit na odstranění obchodních překážek, zajistit větší podporu pro místní podniky, zajistit rovné a spravedlivé podmínky pro rozvoj jejich podnikání, zaměřit se na boj s korupcí, zaručit transparentnost trhu a lepší přístup k financování a informování ohledně změn právních předpisů v důsledku harmonizace s právními normami EU.

Ukrajina je považována Unií za vedoucího partnera v regionu Východního partnerství a její snaha v otázkách evropské integrace může posloužit jako vzor pro další východní partnery. Pro Ukrajinu je to možnost posílit své politické postavení v tomto regionu a přiblížit se ke svému strategickému cíli, kterým je integrace do Evropské unie. Pro jeho dosažení je nezbytné udržovat politickou stabilitu a zajišťovat dodržování demokratických zásad, což by celkově přispělo k prohloubení spolupráce mezi těmito aktéry.⁴⁶

Veřejné mínění na Ukrajině se v průběhu integračního procesu změnilo – je patrný růst podpory integrace do EU. Z původních 47 % populace nyní vstup podporuje 57 % ve srovnání s rokem 2013. Zároveň je vidět pokles podpory Euroasijské celní unie s Ruskem,

⁴⁴ GYLFASON, Thorvaldur, Inmaculada MARTINEZ-ZARZOSO a Per Magnus WIJLMAN. Free Trade Agreements, Institutions and the Exports of Eastern Partnership Countries. *Journal of Common Market Studies* [online]. 2015, vol. 53, no. 6, s. 1214-1229 [cit. 2018-11-05]. Dostupné z: <http://onlinelibrary.wiley.com.zdroje.vse.cz:2048/journal/10.1111/%28ISSN%291468-5965/issues>.

⁴⁵ tamtéž

⁴⁶ VOŠTA, Milan, Svitlana MUSIYENKO a Josef ABRHÁM . Ukraine-EU Deep and Comprehensive Free Trade Area as Part of Eastern Partnership initiative. *Journal of International Studies* [online]. 2016, vol. 9, no. 3, s. 21-35 [cit. 2018-11-05]. Dostupné z: <http://search.ebscohost.com.zdroje.vse.cz:2048/login.aspx?direct=true&db=eoh&AN=EP120706352&lang=cs&site=ehost-live>. Accessed October 14, 2018.

Běloruskem a Kazachstánem, z 36 % na 16 %. Proevropská integrační nálada celkově převažuje na území Ukrajiny s výjimkou dvou východních oblastí: Doněcké a Luhanské, kde momentálně probíhá vojenský konflikt.

Nestabilní politická a hospodářská situace na Ukrajině by mohla ohrozit stabilitu na vnějších východních hranicích EU a zpochybnit koncepci Východního partnerství. Politika Unie týkající se tohoto partnerství je zaměřena na případ Ukrajiny, který slouží jako referenční bod pro novou politiku sousedství EU vůči jižním státům. Mimo jiné má Unie prostřednictvím navázání hlubších vztahů s Ukrajinou šanci získat přístup k zemím Společenství nezávislých států (SNS) z hlediska bližší ekonomické a politické spolupráce.⁴⁷

Během posledních let se Unie stala jedním z hlavních obchodních partnerů Ukrajiny. V roce 2014 vývoz do států EU dosáhl 14 miliard EUR, oproti 12 miliardám EUR v roce 2010. Nejrychleji rostou vývozy zejména v oblastech, jako jsou zemědělské produkty (30 % všech vývozu), strojní zařízení, chemikálie (2 %), textil a oděvy (1,2 %). V roce 2014 vývozy z EU do Ukrajiny dosáhly 17 milionů EUR, a to především paliva (14 %), také strojní zařízení (4 %) zemědělské výrobky (2,4 %), chemikálie, textil a další. Kvůli probíhajícímu konfliktu a transformaci trhů dochází ke změnám ve struktuře vyvážených výrobků. Také DCFTA vyžaduje větší diverzifikaci výroby s vyšší hodnotou pro její následný vývoz do států EU.⁴⁸

V roce 2017 byly Německo (4,4 miliardy EUR nebo 22 % celoevropského exportu do Ukrajiny) a Polsko (4,3 miliardy EUR nebo 21 %) největšími vývozci na Ukrajinu, poté následuje Maďarsko (2,1 miliardy EUR nebo 10 %), Itálie (1,4 miliardy EUR nebo 7 %) a Česká republika (1,1 miliardy EUR nebo 5 %).

Nejvíce Ukrajina vyvážela do Itálie (2,5 miliardy EUR nebo 15 % celkového vývozu Ukrajiny) a Polska (2,1 miliardy EUR nebo 13 %) v roce 2017. Pak následují Německo (1,7 miliardy EUR nebo 10 %), Maďarsko (1,6 miliardy nebo 10 %) a Nizozemsko (1,5 miliardy EUR nebo 9 %).⁴⁹

V oblasti obchodování se službami jsou stále nízké zisky, což bylo negativně ovlivněno konfliktem a anexí Krymu, který byl jednou z hlavních turistických destinací Ukrajiny, stejně

⁴⁷ VOŠTA, Milan, Svitlana MUSIYENKO a Josef ABRHÁM . Ukraine-EU Deep and Comprehensive Free Trade Area as Part of Eastern Partnership initiative. *Journal of International Studies* [online]. 2016, vol. 9, no. 3, s. 21-35 [cit. 2018-11-05]. Dostupné z:

<http://search.ebscohost.com.zdroje.vse.cz:2048/login.aspx?direct=true&db=eoh&AN=EP120706352&lang=cs&site=eohost-live>. Accessed October 14, 2018.

⁴⁸ EU – Ukraine trade relations. *European Commission: Eurostat* [online]. 2017 [cit. 2018-11-05]. Dostupné z: <https://ec.europa.eu/eurostat/web/products-eurostat-news/-/EDN-20180709-1?inheritRedirect=true>

⁴⁹ tamtéž

jako jsou Karpaty. Nicméně 11 % vývozu služeb souvisejících se zbožím vykazuje vývozy s vyšší přidanou hodnotou, což lze považovat za dobrou tendenci.

Rostoucí podíl vývozu a dovozu do Unie z ní dělá hlavního obchodního partnera pro Ukrajinu a ten růst částečně vyrovnává pokles prodeje do Ruska, který je druhým největším trhem a dodavatelem.

Ekonomická situace na Ukrajině byla negativně ovlivněna válečným konfliktem s Ruskem, který způsobil nejen velké hospodářské zpomalení, vysokou inflaci, ale také kvůli zhoršení investičního klimatu v zemi došlo ke zpomalení rozvoje ukrajinských podniků a ukrajinské ekonomiky celkově.⁵⁰

Za posledních pět let se největšími investory na Ukrajině staly Spojené státy, Německo, Rusko, Francie a Polsko. Například Německo jako největší evropský investor je zastoupen mnoha podniky, patří mezi ně například BASF, Claas, Zement International, Siemens, Rehau a další. Avšak nepříznivé investiční klima značně zasažené korupcí je doposud překážkou pro využití ukrajinského investičního potenciálu.⁵¹

Podle reportu Světové banky „Doing business“ z roku 2018 se Ukrajina posunula o čtyři pozice v žebříčku a je momentálně na 76. místě ze 190 ekonomik světa. Podle tohoto dokumentu zlepšila Ukrajina v letošním roce své postavení v oblasti získání stavebních povolení, zlepšila indikátor měřící splácení daní, zajistila lepší podmínky pro připojení k rozvodům elektrické energie a dosáhla lepších výsledků v podmínkách uspořádání platební neschopnosti.⁵² Pro srovnání lze uvést, že v roce 2017 se Ukrajina umístila na 80. místě ze 190 zemí⁵³ a v roce 2016 na 83. místě ze 189 zemí.⁵⁴

Z hlediska implementace a plnění Asociační dohody společně s DCFTA je důležité zajistit podporu malých a středních podniků, poskytování rovných a spravedlivých podmínek

⁵⁰ VOŠTA, Milan, Svitlana MUSIYENKO a Josef ABRHÁM . Ukraine-EU Deep and Comprehensive Free Trade Area as Part of Eastern Partnership initiative. *Journal of International Studies* [online]. 2016, vol. 9, no. 3, s. 21-35 [cit. 2018-11-05]. Dostupné z: <http://search.ebscohost.com.zdroje.vse.cz:2048/login.aspx?direct=true&db=eoh&AN=EP120706352&lang=cs&site=ehost-live>. Accessed October 14, 2018.

⁵¹ tamtéž

⁵² Doing Business 2019: Economy Profile - Ukraine. *Doing Business: A World Bank Group Flagship Report* [online]. 2018, no. 16, s. 4-61 [cit. 2018-11-18]. ISBN 978-1-4648-1146-3. Dostupné z: <http://www.doingbusiness.org/content/dam/doingBusiness/country/u/ukraine/UKR.pdf>

⁵³ Doing Business 2017: Economy Profile - Ukraine. *Doing Business 2017: Equal Opportunity for All: A World Bank Group Flagship Report* [online]. 2016, no. 14, s. 2-169 [cit. 2018-11-18]. DOI: 10.1596/978-1-4648-0948-4. ISBN 978-1-4648-0948-4. ISSN 729-2638. Dostupné z: <http://www.doingbusiness.org/content/dam/doingBusiness/media/Annual-Reports/English/DB17-Report.pdf>

⁵⁴ Doing Business 2016: Economy Profile - Ukraine. *Doing Business 2016: A World Bank Group Flagship Report* [online]. 2016, no. 13, s. 4-166 [cit. 2018-11-18]. DOI: 10.1596/978-1-4648-0667-4. ISBN 978-1-4648-0668-1. ISSN 1729-2638. Dostupné z: <http://www.doingbusiness.org/content/dam/doingBusiness/media/Annual-Reports/English/DB16-Full-Report.pdf>

pro jejich fungování, soustředit se na přilákání nových zahraničních investorů. Podpis dohody o přidružení k EU byl jedním z klíčových cílů zahraniční politiky Ukrajiny, který znamená odstranění obchodních překážek a harmonizaci právních předpisů. Proces otevření trhu probíhá současně s postupným přizpůsobením ukrajinských právních předpisů evropskému právu, s prováděním institucionálních reforem. Míra otevřenosti ukrajinského trhu závisí na úrovni uskutečňování vnitřních reforem, a to jak hospodářských, tak administrativních.

Podepsání DCFTA je logickým závěrem po více než šestiletém dialogu o liberalizaci obchodu mezi oběma stranami. Část Asociační dohody, kterou se zabývá DCFTA, zajišťuje liberalizaci obchodu nejen se zbožím a službami, ale částečně také usnadňuje pohyb kapitálu a pracovní síly.⁵⁵

Kromě odstranění nebo podstatného snížení celních sazeb a liberalizace zboží a služeb se DCFTA taktéž zabývá otázkami poskytování investic, ochrany hospodářské soutěže, ochrany duševního vlastnictví, veřejných zakázek, ovlivňuje udržitelný růst a rozvoj. Také se klade velký důraz na odstranění technických překážek, sjednocení sanitárních a fytosanitárních opatření.⁵⁶

DCFTA zahrnuje 18 různých oblastí pokrývajících obchodní otázky různého typu od obchodu se zbožím a službami po politiku hospodářské soutěže a řešení příslušných sporů. V současné době jsou sazby dovozních cel použité při obchodování se zbožím mezi Unií a Ukrajinou relativně nízké. Vysoké sazby jsou typické pro obchod se zemědělskou produkcí, zatímco trh EU je v tomto případě lépe chráněn než ukrajinský trh. Nízká úroveň ochrany evropského trhu s průmyslovými výrobky záleží na existenci systému všeobecných celních preferencí (GSP), jehož příjemcem je Ukrajina. Vzájemná liberalizace obchodu jak s průmyslovými, tak i zemědělskými výrobky má své výhody. K nim patří například snížení provozních a administrativních nákladů. Podstatné snížení, nebo dokonce i zrušení dovozního cla bylo stanoveno pro více než 95 % celních položek.⁵⁷

Jedním z klíčových požadavků Unie při vyjednávání dohody DCFTA bylo zrušení vývozních cel ze strany Ukrajiny. Nicméně Ukrajina je stále uplatňuje na určité skupiny

⁵⁵ VOŠTA, Milan, Svitlana MUSIYENKO a Josef ABRHÁM . Ukraine-EU Deep and Comprehensive Free Trade Area as Part of Eastern Partnership initiative. *Journal of International Studies* [online]. 2016, vol. 9, no. 3, s. 21-35 [cit. 2018-11-05]. Dostupné z: <http://search.ebscohost.com.zdroje.vse.cz:2048/login.aspx?direct=true&db=eoh&AN=EP120706352&lang=cs&site=eohost-live>. Accessed October 14, 2018.

⁵⁶ tamtéž

⁵⁷ tamtéž

produktů, jako například olejové kultury, kožené výrobky, železné a neželezné kovy, zemní plyn. V letech 2013–2015 bylo na 1 % ukrajinského zboží uplatňováno vývozní clo.⁵⁸

V otázkách souvisejících s obchodem se strany nechystají zavádět další povinnosti se stejným vzájemným účinkem ohledně vývozů z Ukrajiny do EU a naopak. Opatření uplatňována Ukrajinou vyprší během přechodného období, což je 10 let od implementace DCFTA. Jenom na výjimečné produkty může Ukrajina uplatňovat režim ochrany během 15 let od provádění dohody, a to na semena slunečnice, kožené výrobky a některé druhy kovů. Pro každý z těchto výrobků se použije zvláštní režim, i když celková podstata ochrany zůstane stejná. Smyslem je, aby se během tohoto období mohli ukrajinští výrobci lépe připravit na rostoucí konkurenci v budoucnu.⁵⁹

Pro Ukrajinu je dohoda DCFTA dobrou příležitostí k modernizaci jejího hospodářství a provedení potřebných reforem pro stabilizaci investičního klimatu - přilákání jak domácích, tak zahraničních investorů, pro boj proti korupci a pro využití potenciálu rozvoje ekonomiky s vysoce kvalifikovanou pracovní silou.

2.1 Obsah Asociační dohody a charakteristika hluboké a komplexní zóny volného obchodu

Asociační dohoda a Dohoda o hluboké a komplexní zóně volného obchodu, která je součástí Asociační dohody, se jeví jako nejpodrobnější dohoda svého druhu ve vztazích mezi Ukrajinou a Evropskou unií. Jejím obsahem jsou podrobná a závazná ustanovení týkající se opatření, která musí učinit Ukrajina, aby zharmonizovala své právní předpisy a politiky s normami EU. V rámci dohody DCFTA se jedná nejen o pokročilé ekonomické integrace v oblasti snížení nebo odstranění cel, ale především o přiblížení právních a regulačních norem předpisům EU v této oblasti.⁶⁰

Kromě otázek týkajících se vzájemného obchodu zastřešuje Asociační dohoda také kvalitu demokracie, právního státu a řízení veřejné správy. Cílem této smlouvy je uskutečnit

⁵⁸ VOŠTA, Milan, Svitlana MUSIYENKO a Josef ABRHÁM . Ukraine-EU Deep and Comprehensive Free Trade Area as Part of Eastern Partnership initiative. *Journal of International Studies* [online]. 2016, vol. 9, no. 3, s. 21-35 [cit. 2018-11-05]. Dostupné z:

<http://search.ebscohost.com.zdroje.vse.cz:2048/login.aspx?direct=true&db=eoh&AN=EP120706352&lang=cs&site=eohost-live>. Accessed October 14, 2018.

⁵⁹ tamtéž

⁶⁰ WOLCZUK, Kataryna. Ukraine and the EU: turning the Association Agreement into a success story. *POLICY BRIEF* [online]. April 2014, s. 1-4 [cit. 2018-11-02]. Dostupné z: http://www.epc.eu/pub_details.php?cat_id=3&pub_id=4360

transformaci ukrajinského státu a ekonomiky prostřednictvím povzbuzení různých reformních procesů.⁶¹

Koordinovaná implementace *acquis communautaire* vychází z předvstupních dohod, které mají za cíl skloubit právní rámec kandidátské země s právními předpisy Evropské unie. Je podstatné zmínit, že členství není naplánováno ani v dlouhodobém horizontu. Proto se podmínky a důvody pro přibližování Ukrajiny k EU liší od podmínek přistupujících zemí. Z tohoto hlediska je motivací pro zajištění většího rozsahu a rychlejšího tempa sbližování, předpokládaného Asociační dohodou, podpořit modernizaci, růst a rozvoj hospodářství a zajistit dobré životní podmínky. I když Asociační smlouva předpokládá přiblížení Ukrajiny k unijnímu *acquis* na 80 – 90 %, daný proces není stále zdaleka tak jednoduchý a navíc neexistuje žádný návod, který by hospodářskou integraci usnadnil.

Vytvoření hluboké a komplexní zóny volného obchodu vyžaduje provedení jak krátkodobých, tak dlouhodobých opatření, která se většinou vyznačují vysokými náklady, a očekávají se viditelné výsledky, jejichž přínos v dlouhém období bude narůstat.⁶²

Například v oblasti bezpečnosti potravin pro splnění požadavků ze strany EU, by se měla Ukrajina zaměřit na vytvoření nových laboratoří, zavedení inspekce a zajištění rozsáhlého školení. Náklady vyplývající z provedení DCFTA jsou komplexní a dost vysoké, a to zejména vzhledem k současné situaci ve státě s hospodářským zpomalením, nedostatečnou kapacitou pracovní síly a nedostatkem zdrojů. Kromě toho, vlivem vysokých nákladů spojených se sbližováním právních předpisů EU, trpí nejen státní orgány, ale i soukromé subjekty, to jest podniky.⁶³

Povaha vyjednávání dohody byla tajná a odborná, vyžadující pokročilou úroveň porozumění *acquis*, proto informace v podstatě buď nebyly dostupné, nebo byly nesrozumitelné pro širší veřejnost. Zahájení informační kampaně se konalo teprve v září roku 2013, těsně před summitem ve Vilnius, což způsobilo hodně obav z vysokých nákladů a možných ztrát pro ukrajinské podniky. Jak státní, tak i nestátní subjekty, na něž se Asociační dohoda vztahuje především, se málo podílely na samotném procesu hospodářské integrace, protože většinou jim chybí porozumění, co je po nich požadováno v rámci této dohody a jaké jsou s tím spjaté náklady. Utajený, odborně orientovaný přístup Unie vytvořil jakousi bariéru pro ukrajinské banky, jako jednu z klíčových zainteresovaných stran. To vyústilo

⁶¹ WOLCZUK, Kataryna. Ukraine and the EU: turning the Association Agreement into a success story. *POLICY BRIEF* [online]. April 2014, s. 1-4 [cit. 2018-11-02]. Dostupné z: http://www.epc.eu/pub_details.php?cat_id=3&pub_id=4360

⁶² tamtéž

⁶³ tamtéž

v demotivaci a neochotu bank se zapojovat do procesu, kterému by banky musely nejdříve porozumět a pochopit jeho význam a seznámit se s příležitostmi, které vyplývají z plnění dohody DCFTA.⁶⁴

Přístup na vnitřní trh EU by měl kompenzovat vysoké náklady na sbližování. To však neovlivní náklady na klíčové zemědělské produkty, které Ukrajina vyváží do EU. Například, Ukrajina má přijmout opatření v oblasti bezpečnosti potravin na veškerou mléčnou produkci, ať už jde o domácí spotřebu, či o vývoz do Unie. Současně zůstává přístup na vnitřní trh omezen, protože EU v rámci Asociační dohody nabídla nízké kvóty na tyto produkty.

Podepsání Asociační dohody je velkým krokem kupředu z hlediska ekonomické integrace Ukrajiny do EU. Nicméně je potřeba se zaměřit i na další aspekty, jako usnadnění nákladově náročné implementace, což vyžaduje ze strany EU určení priorit v procesu provádění DCFTA. To by zabránilo přetížení ukrajinského státu zbytečně nákladnými právními předpisy, zejména v krátkém období, a nezapříčinilo by negativní vliv na motivaci vládních i nevládních subjektů, které se na tom podílí nejvíce.⁶⁵

Dalším aspektem je zahájení rozsáhlé a účinné informační kampaně. EU by se měla zaměřit na šíření informací o podstatě a důležitosti Asociační dohody včetně DCFTA. Informace nelze cílit jen na skupiny úředníků a odborníků, ale je třeba se věnovat i všem zúčastněným stranám – vládním orgánům, podnikům a veřejnosti.⁶⁶

Dohoda DCFTA obsahuje řádu specifických ustanovení, které se především zaměřují na liberalizaci obchodu se zbožím a službami, lišících se od ustanovení dohod WTO, liberalizaci režimů zahraničního investování, veřejných zakázek, zavedení nových standardů v oblasti politiky hospodářské soutěže, včetně poskytování státní podpory, zajištění přísnější ochrany práv duševního vlastnictví, implementaci nových ekologických norem a pracovních standardů.⁶⁷

Vytvoření hluboké a komplexní zóny volného obchodu má jak pozitivní, tak i negativní dopady. Mezi pozitivní dopady patří:

- zjednodušení přístupu ukrajinského zboží, služeb, kapitálu a technologií na vnitřní trh Unie,

⁶⁴ WOLCZUK, Kataryna. Ukraine and the EU: turning the Association Agreement into a success story. *POLICY BRIEF* [online]. April 2014, s. 1-4 [cit. 2018-11-02]. Dostupné z: http://www.epc.eu/pub_details.php?cat_id=3&pub_id=4360

⁶⁵ tamtéž

⁶⁶ tamtéž

⁶⁷ KUKHARSKA, Natalia. Free-trade area Ukraine – EU: prospects and risks behind implementation. *Actual problems of economics* [online]. 2016, vol. 3, no. 177, s. 39-47 [cit. 2018-11-02]. Dostupné z: <http://www.irbis-nbuv.gov.ua>

- zlepšení vývozních podmínek pro ukrajinskou produkci s získáním cenové výhody v důsledku snížení/zrušení dovozních cel,
- modernizace ukrajinských podniků,
- příliv investic ze členských států do ukrajinské ekonomiky, s cílem vytvoření společných podniků,
- zvýšení dvoustranného obchodu a rozšíření sortimentu zboží a služeb na trhu Ukrajiny,
- zvýšení konkurenceschopnosti ukrajinské produkce v souvislosti se zavedením nových norem a standardů,
- vytvoření jednotného právního rámce pro prohloubení obchodních vztahů prostřednictvím sblížení legislativy Ukrajiny s předpisy EU,
- harmonizace celních postupů a zvýšení efektivity činnosti celních orgánů,
- uplatnění evropských standardů umožní zavedení kontrolních mechanismů pro boj s daňovými úniky a daňovými podvody, což může značně snížit podíl šedé ekonomiky,
- stimulace rozvoje konkurence a omezení působení monopolů,
- zlepšení přístupu k dováženým vysoce kvalitním zařízením, osivům a přípravkům na ochranu rostlin, což se projeví na zlepšení kvality a konkurenceschopnosti ukrajinské zemědělské produkce,
- pro Ukrajinu je to možnost se stát obchodním a ekonomickým spojovacím článkem, platformou pro rozvoj vzájemně prospěšných vztahů mezi Unií a potenciálními členy dalších integračních projektů na území bývalých sovětských států.⁶⁸

Za negativní dopady lze považovat následující:

- narůst finančních nákladů ukrajinských výrobců kvůli vysokým nárokům a standardům výroby a kvality produkce,
- narůst konkurence může způsobit vytlačování výrobců malých a středních podniků,
- potřeba přilákání značných finančních prostředků pro zajištění přizpůsobení a implementaci nových právních předpisů,
- zvýšený konkurenční tlak na domácím trhu Ukrajiny,
- ztrátovost určitých průmyslových odvětví na ukrajinském trhu kvůli jejich nízké konkurenceschopnosti,
- nedostatek zboží na domácím trhu vzhledem k exportní orientaci výrobců,

⁶⁸ KUKHARSKA, Natalia. Free-trade area Ukraine – EU: prospects and risks behind implementation. *Actual problems of economics* [online]. 2016, vol. 3, no. 177, s. 39-47 [cit. 2018-11-02]. Dostupné z: <http://www.irbis-nbuv.gov.ua>

- zhoršení struktury vývozu v důsledku přeorientování vývozců Ukrajiny z hotových výrobků na vývoz surovin a polotovarů,
- růst závislosti ukrajinského trhu na dovozech z EU,
- provedení rychlé a efektivní modernizace způsobí velké výdaje nejen ze státního rozpočtu, ale i rostoucí náklady ze strany malých a středních podniků,
- pravděpodobnost uplatnění ochranných cel na ukrajinskou produkci ze strany států – členů Euroasijské unie,
- porušení vazeb se státy Euroasijské unie, zejména s Ruskem v oblasti vysoko technologických odvětví, jako je kosmický, letecký průmysl, vojensko-průmyslový komplex,
- limitovaná podpora „mladých“ hospodářských odvětví, které ještě nedosáhly odpovídající úrovně konkurenceschopnosti a potřebují podporu ze strany států.⁶⁹

Z hlediska krátkého období implementace DCFTA budou pro Ukrajinu převažovat spíše negativní dopady, než pozitivní. Důležité je, že tyto dopady se budou lišit pro jednotlivé ukrajinské výrobce. Ti, kteří jsou již k dnešnímu dni konkurenceschopní v evropském rozměru, budou jen těžit z rozšíření trhu. Opačná situace nastane v případě nekonkurenceschopných výrobců, kteří budou pravděpodobně čelit značným problémům.⁷⁰

Z dlouhodobého hlediska je třeba počítat s faktory, které se projeví pouze po uplynutí nějaké doby určené na adaptaci. Jedná se především o snížení celních sazeb v členských státech EU, sjednocení celních a jiných obchodních postupů, což ze začátku bude mít vliv na snížení ukrajinských vývozu a pak i na celkový rozvoj obchodu. V rámci exportu do EU, nebudou ukrajinští vývozci podrobeni odlišným postupům na dvou hranicích, jako je tomu v současnosti.

Pro úspěšné překonání problémů na cestě vedoucí k integraci Ukrajiny do EU je potřeba si uvědomit, že proces evropské integrace jako hlavní směr jak vnitřní, tak i vnější politiky Ukrajiny, musí být vnímán jako touha žít v prostoru evropských hodnot a teprve potom jako institucionální přistoupení k Unii.⁷¹

Ukrajina by se měla zaměřit na využití svého exportního potenciálu a ekonomicko-geografické polohy, a to při sdílení společných hranic s EU, kde jsou dostatečné možnosti pro rozvoj obchodní a tranzitní infrastruktury Ukrajiny i samotné výroby orientované na vývoz do Unie. Pro zefektivnění procesu integrace ze strany Ukrajiny, je nezbytné usilovat o

⁶⁹ KUKHARSKA, Natalia. Free-trade area Ukraine – EU: prospects and risks behind implementation. *Actual problems of economics* [online]. 2016, vol. 3, no. 177, s. 39-47 [cit. 2018-11-02]. Dostupné z: <http://www.irbis-nbuv.gov.ua>

⁷⁰ tamtéž

⁷¹ tamtéž

zajištění podmínek pro stabilní demokratický rozvoj ukrajinského státu a zlepšení konkurenceschopnosti jeho hospodářství.

Nová podoba vztahů mezi Ukrajinou a EU v budoucnu umožní vytvořit podmínky pro realizaci čtyř svobod vnitřního trhu EU (pohyb zboží, osob, služeb a kapitálu). Proto by se měly přínosy integrace vnímat ne z hlediska hlubší spolupráce s velkým hráčem, ale z hlediska ekonomického souladu s cíli, možnostmi a úrovněmi rozvoje hospodářství a jeho jednotlivých odvětví, které jsou typické pro členské státy EU.⁷²

Z výše uvedeného lze odvodit několik závěrů. Za prvé, dohoda DCFTA mezi Evropskou unií a Ukrajinou pokrývá celou oblast předpisů souvisejících se zavedením importovaného zboží na ukrajinský a evropský trh. Za druhé, provádění dohody vyžaduje od Ukrajiny přijetí jak právních, tak i organizačních norem EU, které mají za cíl přizpůsobit ukrajinské zboží, obchodní a administrativní postupy požadavkům EU. Dohoda o vytvoření hluboké a komplexní zóny volného obchodu mezi Ukrajinou a Unií je součástí politiky EU zaměřené na otevírání nových trhů a rozvíjení užších obchodních vztahů se sousedními státy, zejména s Ukrajinou. Důležité je zmínit, že taková dohoda není typickou dohodou, kde státy liberalizují clo nebo dovozní omezení, ale je taková, kde se strany snaží sjednotit i technická opatření a postupy pro usnadnění vzájemného přístupu na své trhy. V případě Ukrajiny to znamená přijetí norem a předpisů platných na území členských států EU. Lze očekávat, že tato dohoda skutečně přispěje k transformaci ukrajinského státu, jeho hospodářství a k rozvoji vzájemného obchodu.⁷³

2.2 Boj proti korupci jako základní princip úspěšnosti integračního procesu

O boji proti korupci v širším slova smyslu se již zmiňuje ve třetím článku Asociační dohody, společně s dodržováním lidských práv a svobod, boji proti různým formám organizovaného zločinu a terorismu. Je to jeden ze základních principů, na němž je založena spolupráce mezi Ukrajinou a Evropskou unií.

Články dohody o boji proti kupci jsou velmi stručné a bez rozsáhlých detailů. To spíše odráží pravomoc Unie jako hospodářské entity, která se řídí zásadami demokracie, právního

⁷² KUKHARSKA, Natalia. Free-trade area Ukraine – EU: prospects and risks behind implementation. *Actual problems of economics* [online]. 2016, vol. 3, no. 177, s. 39-47 [cit. 2018-11-02]. Dostupné z: <http://www.irbis-nbuv.gov.ua>

⁷³ PLONKA, Boguslaw. The EU-Ukraine Agreement on Deep and Comprehensive Free Trade Area (DCFTA) as an example of a new generation of preferential agreements. *The School of Banking and Management in Krakow* [online]. 2015, s. 1-13 [cit. 2018-11-02]. Dostupné z: <http://zeszytnaukowy.pl/archiwum>

státu, lidskými právy atd. Proto ty nejdůležitější principy jsou vyhlášeny, ale nejsou rozebrány do detailů.⁷⁴

Vzhledem k tomu, že Ukrajina je členem Rady Evropy, sleduje její doporučení a harmonizuje své předpisy s evropskými standardy, zejména prostřednictvím provádění doporučení takzvané skupiny Rady Evropy proti korupci (GRECO). Avšak tento proces je komplexní a hodně pomalý. Kromě toho úspěšný boj proti korupci na základě doporučení Rady Evropy byl a je důležitou podmínkou pro zajištění liberalizace vízového režimu EU pro Ukrajinu.

Jedním z klíčových bodů je boj proti nezákonným finančním praktikám a krádeži finančních prostředků poskytnutých EU. Po podepsání Asociační dohody Ukrajina získala právo na obdržení finanční pomoci ze strany Unie na provádění prioritních politik. I před podepsáním dohody byla Ukrajině poskytována jak finanční, tak i technická pomoc v rámci různých programů a nástrojů evropské politiky sousedství. Tato pomoc je především zaměřena na sblížení ukrajinské legislativy k normám EU v různých oblastech. Pokud dochází ke krádežím zahraniční finanční pomoci – nejsou snadno prokazatelné a nejsou trestně stíhány, protože se nejedná o prostředky ze státního rozpočtu.⁷⁵

Strany se však dohodly, že finanční pomoc Ukrajině bude poskytována pouze tehdy, když se účinně a efektivně budou provádět protikorupční opatření. Obzvlášť byl tomu věnován článek č. 22 v Asociační dohodě za účelem kontroly účinnosti využívání finančních prostředků a ochrany finančních zájmů EU.⁷⁶

Pokud se jedná o finanční pomoc EU třetím zemím, platí zde zásada, že pokud stát obdrží peníze přímo od EU, musí potom zajistit, aby všechny trestné činy spojené se zneužíváním těchto prostředků byly trestně stíhány. Podobné závazky byly zmíněny ještě v rámci nástrojů rozpočtové podpory. Však po podepsání Dohody byly jasně stanoveny požadavky vůči ukrajinskému trestnímu právu ohledně páčání podvodů, korupce jak ve veřejném, tak i v soukromém sektoru, praní špinavých peněz.⁷⁷

⁷⁴ Association Agreement between the European Union and its Member States, of the one part, and Ukraine, of the other part. European Commission [online]. *Official EN Journal of the European Union*, May 2014 [cit. 2018-11-05]. Dostupné z: https://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2016/november/tradoc_155103.pdf

⁷⁵ TEXTY.org.ua. Yak Ugoda pro asotsiatsiyu z YES zmenshit' koruptsiyu. [online]. 2013 [cit. 2018-11-05]. Dostupné z:

http://texty.org.ua/pg/article/editorial/read/49591/Jak_Ugoda_pro_asociaciju_z_JeS_zmenshyt

⁷⁶ Association Agreement between the European Union and its Member States, of the one part, and Ukraine, of the other part. European Commission [online]. *Official EN Journal of the European Union*, May 2014 [cit. 2018-11-05]. Dostupné z: https://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2016/november/tradoc_155103.pdf

⁷⁷ TEXTY.org.ua. Yak Ugoda pro asotsiatsiyu z YES zmenshit' koruptsiyu. [online]. 2013 [cit. 2018-11-05]. Dostupné z:

http://texty.org.ua/pg/article/editorial/read/49591/Jak_Ugoda_pro_asociaciju_z_JeS_zmenshyt

V průběhu pěti let od podepsání Asociační dohody se Ukrajina zavázala nejen přiblížit své právní předpisy standardům EU, ale rovněž implementovat Úmluvu o ochraně finančních zájmů Evropských společenství a dva protokoly s ní související. Tam jsou pojmenovány činy, kterým by se mělo předcházet na úrovni vnitrostátních právních předpisů, jako jsou podvody, aktivní a pasivní korupce, střet zájmů atd. Navzdory tomu, že Dohoda jednoznačně nedefinovala sankce za provedení vyjmenovaných skutků nebo jen pokusy o jejich provedení, Úmluva však nařizuje trestání pachatelů prostřednictvím účinných, přiměřených, odrazujících trestů. Podstatou je, aby závažnost trestu mohla odradit toho, kdo zamýšlí čin spáchat. Evropská unie vyžaduje nejen, aby to bylo zakotveno v zákoně, ale aby to skutečně fungovalo. Neúčinnost antikorupčních opatření hrozí Ukrajině zastavením v poskytování finanční a technické pomoci.⁷⁸

Mezi hlavní orgány dohledu EU v této oblasti patří Evropský úřad pro boj proti podvodům a Účetní dvůr. Spolu s ukrajinskými orgány přijímají opatření zaměřené na předcházení nezákonným činům, podvodům a korupci. OLAF spolu s Účetním dvorem budou provádět audity a inspekce ve všech institucích, které získaly finanční pomoc od EU. Ze strany Ukrajiny v tomto případě musí být zaručen volný přístup ke všem prostorům a dokumentům.

Evropská komise má právo sbírat informace s cílem ověření, zda postupy zadávání veřejných zakázek a grantů jsou v souladu se zásadami transparentnosti, rovnosti a nediskriminace, také předcházení střetu zájmů a dodržování zásad řádného finančního řízení.⁷⁹

Kromě toho je Dohodou vyžadován spravedlivý a nestranný soudní proces v případech spojených s korupcí a finančními podvody, je zřejmé, že splnit tuto podmínku lze pouze za předpokladu úplné eliminace korupce v soudech.

Otázka kontroly veřejných zakázek je významnou z hlediska prevence a boje proti korupci. Informace o dané problematice jsou uvedeny ve 4. části 8. kapitoly Asociační dohody. Jedná se nejen o zavedení evropských standardů v této oblasti, ale i o praktické plnění většiny směrnic Unie. Během šesti měsíců po podepsání Dohody je stanovena podmínka – přizpůsobit ukrajinské právní předpisy zásadám práva EU týkajícím se veřejných zakázek a kromě toho vytvořit plán přizpůsobení vnitrostátních právních předpisů normám Unie. Na realizaci zmíněného plánu má Ukrajina k dispozici 8 let, tak dlouho bude trvat

⁷⁸ TEXTY.org.ua. Yak Ugoda pro asotsiatsiyu z YES zmenshit' koruptsiyu. [online]. 2013 [cit. 2018-11-05]. Dostupné z:

http://texty.org.ua/pg/article/editorial/read/49591/Jak_Ugoda_pro_asociaciju_z_JeS_zmenshyt

⁷⁹ tamtéž

přechodné období do roku 2022. V rámci osmiletého období se ze strany EU bude poskytovat technická podpora v této oblasti a po jeho ukončení musí být všechny veřejné zakázky spadající do působnosti Asociační dohody v souladu s evropskými pravidly. Tím způsobem musí být ukrajinským i evropským společnostem zajištěn vzájemný plný přístup na trh s veřejnými zakázkami.⁸⁰

Během přechodného období vyhodnocuje Evropská unie každou fázi adaptace ukrajinské legislativy. Jedná se nejen o posouzení, zda dané zákony formálně existují v ukrajinském právu, ale také jejich úspěšné praktické naplňování. V rámci osmiletého období by mělo dojít k:

- usnadnění přístupu evropských i ukrajinských společností na trh s veřejnými zakázkami. Ukrajinská legislativa již obsahuje normu nediskriminace národních a zahraničních uchazečů o veřejné zakázky a ta zůstane platná i nadále,

- zrušení praxe výběrových kontrol dodržování formálních požadavků zúčastněnými společnostmi,

- zákazu stanovení technických omezení, na jejichž základě se zúčastnit veřejné zakázky může jen určitá společnost,

- snížení položek v seznamu výjimek o státních nákupech,

- posílení funkcí orgánů státní kontroly – Ministerstva ekonomiky a Výboru pro ochranu hospodářské soutěže Ukrajiny,

- umožnění veřejných zakázek na určité druhy zboží či služby s výběrem vítěze nejen na základě ceny, ale i s ohledem na kvalitativní ukazatele (pokud se jedná o nové technologie, farmaceutický průmysl, výzkum a vývoj),

- povinnému zveřejnění výsledků výběrového procesu (protože od roku 2012 na Ukrajině je platná norma zákona, na jejímž základě státní podniky uskutečňují nákupy, aniž by zveřejnily výsledky v časopise o veřejných zakázkách, který je kontrolován samostatným útvarem podřízeným Ministerstvu ekonomiky).⁸¹

Asociační dohoda v Kapitole III zdůrazňuje význam a podstatu vybudování právního státu. Zajištění spravedlnosti, svobody a bezpečnosti se musí provádět na všech úrovních a instituce realizující tyto zásady by měly pracovat co nejefektivněji. Přispěje to především k zajištění nezávislého, nestranného, spravedlivého soudního systému a boji proti korupci.

⁸⁰ *TEXTY.org.ua*. Yak Uгода pro asotsiatsiyu z YES zmenshit' koruptsiyu. [online]. 2013 [cit. 2018-11-05]. Dostupné z:

http://texty.org.ua/pg/article/editorial/read/49591/Jak_Uгода_pro_asociaciju_z_JeS_zmenshyt

⁸¹ tamtéž

Protože pouze v takovém případě lze zaručit funkčnost dalších základních prvků, jakými jsou demokracie, dodržování lidských práv a svobod.⁸²

V nejdůležitější části dohody z hlediska antikorupčního boje - Kapitole IV, odpovědnost za korupci přímo není stanovena. Znamená to, že použití obchodních sankcí v reakci na korupční případy v jakékoliv z oblastí, není možné. Avšak otázka korupce je zakotvena v jedné z klíčových zásad – zajištění právního státu. Například, pokud by evropští výrobci najednou nemohli získat přístup na trh veřejných zakázek a také by neměli přístup k soudům na ochranu svých práv, poté by Evropská komise mohla dospět k závěru, že došlo k porušení zásady právního státu. A to je důvodem pro pozastavení provádění Dohody, včetně části o hluboké a komplexní zóně volného obchodu. Kromě toho rozsáhlá a systémová korupce ve státních orgánech a soudech negativně ovlivňuje celkovou image Ukrajiny a mimo jiné vede k poklesu investičních ratingů země, odlivu zahraničních podniků a vytváří okolnosti pro rozhodování mezinárodních soudů ve prospěch zahraničních společností, které nezažily spravedlivý soudní proces u ukrajinských soudů kvůli jejich zkorumpovanosti.⁸³

Pro analýzu aktuální situace v oblasti boje proti korupci jsem se opírala o report „Antikorupčních reforem na Ukrajině“ od OECD z roku 2017. Daný report je zaměřen na analýzu pokroku Ukrajiny při provádění antikorupčních reforem a doporučení Istanbulského Akčního plánu. Při analýze této problematiky je potřeba se zaměřit na tři klíčové oblasti: antikorupční politiku, předcházení korupci a vymáhání trestní zodpovědnosti za korupci.

Klíčové antikorupční reformy a korupční trendy. Po událostech, ke kterým došlo z velké míry kvůli endemické korupci ve státě v roce 2014, přijala ukrajinská vláda antikorupční opatření. Prvním krokem bylo přijetí komplexního protikorupčního balíčku právních předpisů včetně úplné reformy antikorupční infrastruktury. Byly přijaty nové zákony a nové specializované instituce byly zřízeny, např. NABU, SAPO, NACP, ARMA. Dalším klíčovým aspektem probíhajících antikorupčních reforem je transparentnost dosažená ve více oblastech prostřednictvím moderních nástrojů, které zahrnují zveřejňování elektronických aktiv, elektronické zadávání veřejných zakázek a otevírání veřejných registrů.⁸⁴

Tyto důležité změny se však dosud neodrazily ani na skutečné, ani na vnímané úrovni korupce, která i po dnešek zůstává na Ukrajině velmi vysoká. Obecné prosazování

⁸² *TEXTY.org.ua*. Yak Ugoda pro asotsiatsiyu z YES zmenshit' koruptsiyu. [online]. 2013 [cit. 2018-11-05]. Dostupné z:

http://texty.org.ua/pg/article/editorial/read/49591/Jak_Ugoda_pro_asociaciju_z_JeS_zmenshyt

⁸³ tamtéž

⁸⁴ Anti-corruption reforms in Ukraine: 4th round of monitoring of the Istanbul Anti-Corruption Action Plan. Fighting Corruption in Eastern Europe and Central Asia. *OECD* [online]. 2017, s. 17-156 [cit. 2018-11-18]. Dostupné z:

<http://www.oecd.org/corruption/acn/OECD-ACN-4th-Round-Report-Ukraine-ENG.pdf>

protikorupčních reforem a opatření vůči vysokým úředníkům se vyznačuje velkým odporem a úroveň důvěry veřejnosti vládě každým rokem klesá. Podle názoru veřejnosti „*nové nástroje směřované proti korupci čelí rostoucímu odporu politické a podnikatelské elity země*“.⁸⁵ To vyvolává velké pochybnosti ohledně upřímnosti slibů a politické vůle vlády skutečně podniknout nějaká opatření proti korupci.

Podstatným úkolem je zachování a posílení nového institucionálního rámce a znásobení protikorupčního úsilí, které neustále podkopává řídící elita. Problémem je, že kvůli velkému tlaku i malá skupina reformátorů proti korupci na Ukrajině, je většinou nucena opustit své pozice ve veřejné správě.

Na jedné straně je občanská společnost, která hraje důležitou roli v prosazování antikorupčních reforem.⁸⁶ Je kompetentní, proaktivní a vyvíjí tlak na vládu v kritických situacích, kdy hrozí nebezpečí blokování nebo sabotáže reforem. Na druhé straně je mezinárodní společnost, která také hraje významnou roli v prosazování antikorupčních reforem, a to prostřednictvím poskytování finanční a technické pomoci, podpory Ukrajiny v boji proti korupci.

Ve třetí monitorovací zprávě o Ukrajině od roku 2015 je uvedeno, že politická, legislativní a institucionální opatření v tomto časovém období nebyla podpořena silnými praktickými opatřeními a prosazováním.⁸⁷ Od předchozího kola monitorování Ukrajina učinila podstatné kroky v předcházení korupci a boji proti ní. V červnu roku 2017 Evropská komise dospěla k závěru, že všechny důležité hodnoty týkající se liberalizace vízového režimu, včetně závazků v oblasti boje proti korupci, byly Ukrajinou splněny.

Mezi hlavní aktuální reformy proti korupci patří:

- balík legislativních opatření proti korupci a zřízení protikorupčních institucí (NABU, SAPO a další),
- systém elektronického zadávání veřejných zakázek,
- elektronický systém prohlášení s volným přístupem k datům,
- zpřístupnění veřejných registrů a informací o veřejných financích,
- reformy v bankovním a energetickém sektoru,

⁸⁵ MARUSOV, Andrii. Anti-Corruption Policy Of Ukraine: First Successes And Growing Resistance: Policy Report. *Reanimatsiynny Paket Reform* [online]. 2014 [cit. 2018-11-25]. Dostupné z: https://rpr.org.ua/wp-content/uploads/2017/02/Renaissance_A4_4Anti-Corruption-Policy.pdf

⁸⁶ Joint Staff Working Document: Association Implementation Report on Ukraine. *European Commission: High Representative Of The Union For Foreign Affairs And Security Policy* [online]. 2016 [cit. 2018-11-25]. Dostupné z: https://eeas.europa.eu/sites/eeas/files/ukraine_v2_0.pdf

⁸⁷ Anti-Corruption Reforms in Ukraine: Round 3 Monitoring of the Istanbul Anti-Corruption Action Plan. *OECD* [online]. 2015 [cit. 2018-11-25]. Dostupné z: <https://www.oecd.org/corruption/acn/Ukraine-Round-3-Monitoring-Report-ENG.pdf>

- ústavní změny a nová právní úprava soudnictví,
- reforma národní policie,
- reformy veřejné správy, její harmonizace s předpisy EU.⁸⁸

Ukrajina stále pracuje na stabilních a důsledných antikorupčních reformách, ale rozhodně pokračuje správným směrem.

Co se týká trendů, lze pozorovat jak je korupce na Ukrajině stále velká a rozšiřuje se na všechny úrovně veřejné správy. Podle MMF právě ona zůstává nejčastěji zmiňovanou překážkou v podnikání.⁸⁹ V roce 2016 dosáhla Ukrajina zlepšení (o 2 body) v indexu vnímání korupce. Oproti roku 2013 je celkové zlepšení pouze 6 bodů. Tím se Ukrajina řadí mezi země s vysokým skóre jako Kazachstán, Rusko, Nepál.

Od posledního monitorování v roce 2015 přijala Ukrajina Státní program pro implementaci antikorupční strategie. Jeho obsahem jsou důležitá antikorupční opatření týkající se politiky prevence, vymáhání práva a informování společnosti. Státní program představuje odborný politický dokument s jasně stanovenými opatřeními a časovými limity. Zatímco provádění Státního programu bylo v posledních letech plně vyvinuto, pokrok nebyl systematicky sledován a vláda s Parlamentem nedohlížely na jeho provádění. V poslední době došlo ke zřízení veřejné rady NACP, která by měla plnit funkci institucionálního mechanismu pro účast občanské společnosti v navrhování a monitorování antikorupční politiky. Avšak její účinnost a funkčnost v praxi musí být ještě testována. Kromě toho se několik nevládních organizací zapojilo do provádění předpisů antikorupční politiky. Ukrajinská vláda často využívá odborné znalosti nevládních organizací, a proto by se měla v budoucnu zaměřit i na jejich zapojení do monitorovacího procesu.⁹⁰

Realizace opatření bez politické konotace byla vždy dostačující, ale jakmile se jednalo o zájmy prezidenta nebo vládnoucí elity, implementační proces se zdál být náročným a pomalým. To je patrné na příkladu systému prohlášení o vlastnostech od jeho zavedení až po prosazování mandátu NACP. Občanská společnost spolu s mezinárodními partnery, zejména

⁸⁸ Anti-corruption reforms in Ukraine: 4th round of monitoring of the Istanbul Anti-Corruption Action Plan. Fighting Corruption in Eastern Europe and Central Asia. *OECD* [online]. 2017, s. 17-156 [cit. 2018-11-18]. Dostupné z:

<http://www.oecd.org/corruption/acn/OECD-ACN-4th-Round-Report-Ukraine-ENG.pdf>

⁸⁹ Ukraine: 2016 Article IV Consultation and third review under the Extended Arrangement. : International Monetary Fund: Country Report. 2017, no. 17/83. [cit. 2018-11-18]. ISBN 9781475592481. ISSN 1934-7685. Dostupné z: <https://www.imf.org/en/Publications/CR/Issues/2017/04/04/Ukraine-2016-Article-IV-Consultation-and-third-review-under-the-Extended-Arrangement-44798>

⁹⁰ Anti-corruption reforms in Ukraine: 4th round of monitoring of the Istanbul Anti-Corruption Action Plan. Fighting Corruption in Eastern Europe and Central Asia. *OECD* [online]. 2017, s. 17-156 [cit. 2018-11-18]. Dostupné z:

<http://www.oecd.org/corruption/acn/OECD-ACN-4th-Round-Report-Ukraine-ENG.pdf>

Evropskou unií, se vždy musí zapojit do záchrany progresivních antikorupčních iniciativ. Pokrok v realizaci této politiky byl také stimulován mezinárodními závazky Ukrajiny ohledně liberalizace vízového režimu s EU a podmínek MMF.⁹¹

Důvěra Ukrajinců ve vládu zůstává velmi nízká.⁹² Statistiky a průzkumy od soukromých firem naznačují, že makro finanční stabilizace prováděná vládou doposud nepřinesla rozpočtovou stabilitu domácností. Nespokojenost není spojena se samotnými reformami, ale více se současnou ekonomickou a sociální situací v zemi a legitimitou úřadu. Značnou překážkou při provádění reformy je pokračující napětí mezi koalicí po Majdanu a pokračujícím vlivem monopolních oligarchů na hospodářský rozvoj. To je jedním z důvodů, proč jsou reformy v sektorech řízených různými zájmovými skupinami velmi pomalé a neustále zpochybňované. Pokusy Ukrajiny o boj proti oligarchům přinesly obrovský nárůst nákladů daňovým poplatníkům. Příkladem je situace s PrivatBankou, největší bankou v zemi, která byla znárodněna jejími vlastníky Igorem Kolomojským a Hennadijem Bogolubovym. V červenci roku 2017 Centrální banka Ukrajiny odhalila, že v rozvaze banky za prosinec 2016 chybí částka ve výši 5 miliard EUR. Bylo zjištěno, že 97 % komerčních půjček se poskytovalo podnikům spojeným s těmito dvěma oligarchy. Avšak náklady na rekapitalizaci byly převedeny na daňové poplatníky.

Zatímco prezident Porošenko se snaží plnit požadavky Asociační dohody a bojovat proti korupci a monopolistickým oligarchům, sám stále zůstává jedním z nich, a dokonce rozšiřuje své obchodní zájmy na odvětví zemědělství, obrany a energetiky.⁹³ V této situaci střet zájmu u osoby, která zastupuje stát, a přitom neformálně vlastní obchodní impérium, způsobil pokles důvěry veřejnosti v centrální vládu.⁹⁴

I přesto Ukrajina neustále pracuje na antikorupčních reformách a od roku 2015 jsou vidět značné výsledky. Patří mezi ně dokončení úplné restrukturalizace antikorupční infrastruktury a stanovení legislativních, politických a institucionálních základů pro předcházení korupci a boj proti ní. Výzvou je nyní zajistit, aby se nově zřízené instituce staly

⁹¹ Anti-corruption reforms in Ukraine: 4th round of monitoring of the Istanbul Anti-Corruption Action Plan. Fighting Corruption in Eastern Europe and Central Asia. *OECD* [online]. 2017, s. 17-156 [cit. 2018-11-18]. Dostupné z:

<http://www.oecd.org/corruption/acn/OECD-ACN-4th-Round-Report-Ukraine-ENG.pdf>

⁹² Ukraine Poll: Continued Dissatisfaction with Government and Economic Situation. *International Republican Institute* [online]. 2018 [cit. 2018-11-25]. Dostupné z: <https://www.iri.org/resource/ukraine-poll-continued-dissatisfaction-government-and-economic-situation>

⁹³ STACK, Graham, Sergei KUZNETSOV a Ben ARIS. Poroshenko's empire – the business of being Ukraine's president. *IntelliNews* [online]. 2016 [cit. 2018-11-25]. Dostupné z:

<http://www.intellinews.com/long-read-poroshenko-s-empire-the-business-of-being-ukraine-s-president-103790/>

⁹⁴ Rothschild Trust confirms Poroshenko blind trust deed for Roshen. *Interfax-Ukraine* [online]. 2016 [cit. 2018-11-25]. Dostupné z: <https://en.interfax.com.ua/news/economic/336156.html>

odolnými nezávislými aktéry. Kromě toho skutečná politická podpora a snaha jsou klíčovými aspekty k tomu, aby došlo k reálným změnám ve státě.⁹⁵

Nedávný vývoj zaměřený na odrazování antikorupčního aktivismu na Ukrajině je alarmující a musí se zastavit, protože pro tvorbu účinné politiky proti korupci musí být zajištěno příznivé prostředí pro otevřenou a plnou účast občanské společnosti.

Za poslední rok Ukrajina vynaložila značné úsilí na zahájení svého orgánu pro prevenci a koordinaci antikorupční politiky – Národní agentury pro prevenci korupce (NACP). Zřízení a nezávislé fungování NACP čelilo významným překážkám, od pokusu zmanipulovat výběr jejích komisařů, odložení jejího zahájení prostřednictvím odmítnutí sekundární legislativy potřebné k jejímu fungování, až po politické zasahování do činnosti této agentury. Nicméně po necelých osmi měsících od zahájení její činnosti, během návštěvy v březnu 2017, byla NACP již dostatečně vybavena a připravena k plnění svého mandátu. V rámci velmi krátkého období a v kontextu nestabilní situace ve státě byla agentura vybavena personálem, všemi potřebnými prostředky a již zahájila svou činnost, což je pro Ukrajinu významným úspěchem. Je to sice krok kupředu, ale momentálně instituce vzdoruje mnoha výzvám a vliv oligarchů ve státě je stále silný. Vedení NACP v daném reportu uvádí, že „nyní jsou v režimu přežití a klíčovou prioritou pro ně je udržení stávající infrastruktury“.⁹⁶

Nový institucionální rámec pro prevenci korupce na Ukrajině je velmi mladý na to, aby již byly vidět výsledky jeho fungování. Je potřeba ještě získat potřebné zkušenosti, kapacitu a důvěru k uskutečnění reformy. Ten proces musí být podporován a posílen jak ukrajinskou vládou, tak i společností, což je často ale v rozporu se zájmy oligarchů a zkorumpovaných vysokých úředníků ve veřejné správě Ukrajiny.⁹⁷

Co se týká prevence korupce ve veřejné správě, Ukrajina stanovila právní rámec pro nábor založený na zásluhách, což je v souladu se standardy EU a již se to uplatňuje v praxi. Veškeré jmenování do funkcí veřejné správy je nyní prováděno prostřednictvím otevřených výběrových řízení. Vyšší funkce na rozdíl od minulé praxe se nyní obsazují na základě otevřených soutěží. Příkladem může posloužit jmenování vyšších úředníků, na základě zmíněné otevřené soutěže, do různých antikorupčních orgánů, jako jsou NABU, SAPO, NACP a další. Kromě toho Ukrajina musí zajistit, aby osoby tvořící komisi pro posouzení kandidátů měly dostatečné dovednosti a schopnosti k jejich evaluaci a aby to fungovalo bez

⁹⁵ Anti-corruption reforms in Ukraine: 4 th round of monitoring of the Istanbul Anti-Corruption Action Plan. Fighting Corruption in Eastern Europe and Central Asia. *OECD* [online]. 2017, s. 17-156 [cit. 2018-11-18]. Dostupné z:

<http://www.oecd.org/corruption/acn/OECD-ACN-4th-Round-Report-Ukraine-ENG.pdf>

⁹⁶ tamtéž

⁹⁷ tamtéž

jakýchkoliv politických preferencí. Spolu s občanskou společností je potřeba zajistit nábor úředníků veřejné správy jako otevřený, transparentní a bez politických zásahů. Proces, který by byl založen na zásluhách a umožnil zaměstnat jen nejlepší kandidáty na dané pozice.⁹⁸

Nový zákon o státní službě na Ukrajině je jednou z klíčových změn v oblasti boje proti korupci, jelikož přispívá k transparentnímu a spravedlivému systému odměňování na Ukrajině. Postupné zvyšování platu je pozitivním trendem, ale problémem zůstává, že velká část nových ustanovení o prémiech vstoupí v platnost až v roce 2019. Znepokojující je rovněž to, že velká část bonusu (který tvoří až 30 % platu) nesouvisí s hodnocením výkonnosti státního úředníka a je ponechána na zvážení vedoucích státních orgánů na základě ne zcela jasných a poněkud i diskriminačních kritérií. Proto politika odměňování ve státní správě Ukrajiny stále zůstává problematickou. Pro dosažení zefektivnění systému odměňování a zvyšování konkurenceschopnosti veřejné správy je potřeba prosadit takový systém, který by poskytl spravedlivé a přiměřené podmínky pro nábor, motivování a udržování profesionálních úředníků.⁹⁹

Jedním z hlavních antikorupčních opatření zavedených Ukrajinou v posledních letech je elektronický systém majetkových přiznání formou veřejných prohlášení. Více než 1 271 000 deklarácí je volně přístupných, což odhaluje úroveň bohatství státních úředníků. Na základě získaných údajů byla vůči nim zahájena trestní řízení vynucovacími orgány. Aby se zabránilo zásahům do systému od jeho začátku, byla zapojena jak občanská společnost, tak i mezinárodní společenství. Zneklidnění kolem elektronického systému všech prohlášení na jednu stranu ukazuje, jak je to důležitý nástroj pro boj proti korupci, ale zároveň demonstruje, jak velké jsou překážky při jakémkoliv návrhu zaměřeném na odhalení korupce a skutečném boji s ní. Tyto probíhající procesy zdůraznily bezmocnost agentury NACP a její neschopnost účinně plnit své funkce.¹⁰⁰

Významným problémem z hlediska veřejného vnímání je vysoká úroveň korupce mezi poslanci a dalšími politickými činiteli. Zákon o státní službě na Ukrajině se vztahuje i na ně, jenže dozor na dodržování tohoto zákona je svěřen NACP. Daná agentura není zcela důvěryhodná, pokud se jedná o nestrannost při provádění své činnosti. Zatímco pozornost je spíše věnována systému ověřování prohlášení o vlastnostech a sledování životního stylu

⁹⁸ Anti-corruption reforms in Ukraine: 4th round of monitoring of the Istanbul Anti-Corruption Action Plan. Fighting Corruption in Eastern Europe and Central Asia. *OECD* [online]. 2017, s. 17-156 [cit. 2018-11-18]. Dostupné z:

<http://www.oecd.org/corruption/acn/OECD-ACN-4th-Round-Report-Ukraine-ENG.pdf>

⁹⁹ tamtéž

¹⁰⁰ tamtéž

běžných úředníků, lze si všimnout, že NACP zatím nechala nedotčeny zkorumpované politiky a vyšší státní úředníky.¹⁰¹

Co se týče vymáhání trestní odpovědnosti za korupci, učinila Ukrajina v této oblasti jen malý pokrok, zejména z legislativního hlediska. Nedošlo k žádným změnám právních předpisů o odpovědnosti právnických osob za korupční přestupky. I když se Ukrajina snaží být v oblasti boje proti korupci proaktivní, je možné uvažovat i o dalších možnostech, jako je shromažďování informací z volně přístupných zdrojů mimo Ukrajinu, zejména kvůli tomu, že většina finančních prostředků spojených s korupcí se nachází mimo zemi. Dalším významným bodem je založení protikorupčních soudů. Diskuse o tom byla již zahájena a úvahy na toto téma se objevily v reformě soudnictví. Je důležité zajistit, aby případy vyšetřeny a předloženy NABU a SAPO byly nezávisle rozhodovány. Pokud to nebude uskutečněno způsobem, který je považován společností za spravedlivý, může to být koncem antikorupčních reforem na Ukrajině. To má potom přímý vliv na zajištění demokratických zásad a prosperity hospodářství ve státě.¹⁰²

2.3 Vízový režim pro ukrajinské občany

Dialog o liberalizaci víz mezi Evropskou unií a Ukrajinou byl zahájen již v říjnu roku 2008. V listopadu roku 2010 byl ukrajinské vládě Evropskou komisí předložen Akční plán pro liberalizaci vízového režimu (VLAP). Tento Akční plán stanovil řadu přesných kritérií týkající se čtyř oblastí, s cílem přijmout legislativní, institucionální a politický rámec a zajistit jeho provádění. Mezi tyto oblasti patří zajištění bezpečnosti dokumentů, včetně biometrií; integrované řízení hranic, řízení migrace a azylu; veřejný pořádek a bezpečnost; vnější vztahy a základní práva. Teprve poté, co Ukrajina splnila veškeré požadavky, došlo k umožnění vstupu ukrajinských státních příslušníků, držitelů biometrických pasů, do schengenského prostoru pro krátkodobé pobyty bez nutnosti víza.

Co se týká zajištění bezpečnosti dokumentů, k významnému pokroku v této otázce došlo 12. ledna 2015 se začátkem vydávání biometrických pasů, které by vyhovovaly požadavkům Mezinárodní organizace pro civilní letectví. Při kontrolách ukrajinských občanů opouštějících zemi nyní během druhé fáze kontroly na letišti Boryspil v Kyjevě lze kontrolovat i otisky prstů uložené v jejich cestovních dokladech. V květnu 2015 zahájila

¹⁰¹ Anti-corruption reforms in Ukraine: 4th round of monitoring of the Istanbul Anti-Corruption Action Plan. Fighting Corruption in Eastern Europe and Central Asia. *OECD* [online]. 2017, s. 17-156 [cit. 2018-11-18]. Dostupné z:

<http://www.oecd.org/corruption/acn/OECD-ACN-4th-Round-Report-Ukraine-ENG.pdf>

¹⁰² tamtéž

Ukrajina vydávání biometrických diplomatických a služebních pasů a také biometrických pasů na konzulátech. Nové biometrické průkazy se vydávají od 1. ledna 2016.¹⁰³ Na základě statistiky ze Státního migrační služby Ukrajiny za posledních devět měsíců roku 2018 bylo vydáno 4 508 702 biometrických pasů pro cestování do zahraničí.¹⁰⁴

Následujícím úkolem bylo zavedení integrovaného systému správy hranic na Ukrajině. Státní služba pohraniční stráže pracovala na prosazování práva v souladu s osvědčenými postupy EU, a to i navzdory složité situaci na východě Ukrajiny. Ukrajinské orgány na hraničních přechodech zajistily přístup k databázím Interpolu. V roce 2016 bylo připojeno celkově 157 hraničních přechodů. Lze říci, že v oblasti spolupráce při kontrole hranic a dohledu nad hranicemi se sousedními státy, Ukrajina dosáhla značných úspěchů. Státní službou pohraniční stráže byla navržena nová strategie pro období 2016–2020 a zároveň je tato služba v otevřeném dialogu s dalšími hraničními agenturami a podle praxe EU se bude zabývat klíčovými otázkami mezinárodní spolupráce a koordinace.

V oblasti řízení migrace došlo k navýšení kapacity státní migrační služby pro zvládnutí jejího sledování, také se navýšil počet zaměstnanců, kteří se zabývají bojem proti nelegální migraci. 12. července 2017 Ukrajina spolu s podporou EU a Mezinárodní organizace pro migraci (IOM) přijala novou Státní migrační strategii 2017–2025. V červenci 2017 ukrajinský prezident Petro Porošenko spolu s moldavským předsedou vlády Pavlem Filipem spustili společný hraniční přechod Kuchurhan-Pervomajsk.¹⁰⁵

Určitý pokrok lze sledovat v oblasti azylu. Do databáze cizinců byl nainstalován subsystém „uprchlíci“ a nyní jsou informace o zemi původu dotyčné osoby k dispozici na internetových stránkách Státní migrační služby. Od 1. července 2015 začala fungovat státem financovaná regionální a místní střediska právní pomoci, která již poskytují sekundární právní pomoc žadatelům o azyl. Kromě poradenství na dočasných ubytovacích střediscích pro osoby

¹⁰³ Report From The Commission To The Council And The European Parliament: Sixth Progress Report on the Implementation by Ukraine of the Action Plan on Visa Liberalisation. COM [online]. 2015, s. 1-12 [cit. 2018-11-25]. Dostupné z: <https://ec.europa.eu/transparency/regdoc/rep/1/2015/EN/1-2015-905-EN-F1-1.PDF>

¹⁰⁴ Derzhavna mihratsiyna sluzhba Ukrayiny (DMS). Statistická data vyhledaná dne 25. listopadu 2018. In: DMS [online]. 2018 [cit. 2018-11-25]. Dostupné z: <https://dmsu.gov.ua/diyalnist/statistichni-dani/statistika-z-osnovnoj-diyalnosti.html>

¹⁰⁵ Joint Staff Working Document: Association Implementation Report on Ukraine. European Commission: High Representative Of The Union For Foreign Affairs And Security Policy [online]. 2017 [cit. 2018-11-25]. Dostupné z: https://cdn2-eeas.fpfis.tech.ec.europa.eu/cdn/farfuture/_15aL4U8X4gBgA58M87CyjAApUdq8Hwcb-O-u9rf6yU/mtime:1510670011/sites/eeas/files/association_implementation_report_on_ukraine.pdf

žádající o azyl se poskytují potraviny odpovídající určitému množství potřebnému pro osobu.¹⁰⁶

Co se týče předcházení a boji proti organizovanému zločinu, v květnu roku 2015 schválila Ukrajina strategii národní bezpečnosti, která definovala směr reformního procesu. Jedná se o komplexní reformu ministerstva vnitra a agentur odpovědných za předcházení organizovanému zločinu. Cílem je jasně vymezit kompetence orgánů činných v trestním řízení, včetně stanovení odpovědnosti za vyšetřování a stíhání, aby nedocházelo k překrývání pravomocí.

S cílem předcházení praní špinavých peněz a financování terorismu, Národní banka Ukrajiny (NBU) přijala opatření proti bankám, které nezveřejňují konečného vlastníka a zajišťují plnou identifikaci klienta. Od 5. října 2015 zveřejnilo své vlastnictví v souladu s novými předpisy 132 komerčních bank z celkových 135. Dokonce byla vytvořena zvláštní jednotka NBU, která se zaměřuje na sledování skutečných vlastníků. Do konce roku 2015 NBU dokončila přípravu nástrojů dohledu zaměřených na ochranu proti praní špinavých peněz a na rizika související s domácími politicky exponovanými osobami.¹⁰⁷

Protidrogová politika těsně souvisí s liberalizací vízového režimu, a proto Ministerstvo zdravotnictví Ukrajiny aktivně spolupracuje s dalšími institucemi na provádění státní politiky kontroly drog. Kromě toho se Ministerstvo vnitra spolu se Státní pohraniční stráží a Státní daňovou službou podílí na operativně-preventivních opatřeních, jako potírání nelegální činnosti držení a prodeje drog, psychotropních a jejich nebezpečných látek.

Pokud se jedná o spolupráci při vymáhání práva, reforma Ministerstva vnitra stále pokračuje. Cílem je přeměnit tento orgán na civilní, jehož hlavním účelem má být zajištění konzistentní státní politiky vnitřních záležitostí a řízení činností jiných agentur, jako jsou policie, Státní služba pohraniční stráže, Státní migrační služba, Státní záchranná služba. V listopadu 2015 vstoupil na Ukrajině v platnost zákon „O státní policii“. Daný zákon předpokládá optimalizaci národní policie, oddělení od strukturálních mocností, odstranění duplicitních funkcí v souladu s evropskými standardy. Mezinárodní spolupráce s orgány činnými v trestním řízení na Ukrajině se provádí prostřednictvím kanálů Interpolu a Europolu, pokud se jedná o prevenci, odhalování a vyšetřování trestných činů.¹⁰⁸

¹⁰⁶ Report From The Commission To The Council And The European Parliament: Sixth Progress Report on the Implementation by Ukraine of the Action Plan on Visa Liberalisation. COM [online]. 2015, s. 1-12 [cit. 2018-11-25]. Dostupné z: <https://ec.europa.eu/transparency/regdoc/rep/1/2015/EN/1-2015-905-EN-F1-1.PDF>

¹⁰⁷ tamtéž

¹⁰⁸ tamtéž

Od zahájení dialogu o liberalizaci víz mezi EU a Ukrajinou v říjnu 2008 a předložení Akčního plánu pro liberalizaci víz v listopadu 2010, Evropská komise pravidelně informovala Evropský parlament a Radu o dosaženém pokroku na Ukrajině při plnění stanovených kritérií. Vízový dialog mezi EU a Ukrajinou se stal důležitým a efektivním nástrojem pro provedení dalekosáhlých a obtížných reforem v oblasti spravedlnosti a vnitřních věcí, které přímo ovlivňují i jiné oblasti, jako soudnictví a právní stát.

Pokrok dosažený Ukrajinou ve zmíněných oblastech je stabilní a ukazuje na neustálé úsilí ukrajinské vlády a všech státních institucí, které si určily kritéria VLAP jako nejvyšší prioritu.¹⁰⁹

Ukrajina vynaložila značné finanční prostředky a lidské zdroje na to, aby zajistila udržitelnost reforem. Významnou byla i pomoc Unie, která poskytla více než 35 milionů EUR na výstavbu a vybavení dočasných zařízení pro nelegální migranty (projekt READMIT), na podporu integrovaného řízení hranic (60 milionů EUR) a v neposlední řadě finanční a technická pomoc na boj proti korupci (přibližně 30 milionů EUR).¹¹⁰

Spolu s provedením reforem je nezbytné pokračovat v organizování cílených informačních kampaní pro veřejnost s cílem vymezení práv a povinností vyplývajících z bezvízového cestování do schengenského prostoru a pravidel, které upravují přístup na pracovní trh EU.

Pokrok při provádění VLAP je obsažen ve správách, zatím jich bylo předloženo pět. Pátá zpráva potvrdila, že byl dosažen významný pokrok v oblastech VLAP zmíněných výše. Uskutečnění legislativních, politických, institucionálních a organizačních změn je nezbytné pro splnění evropských a mezinárodních norem. Komise i nadále sleduje provádění probíhajících reforem v oblastech jako je boj proti korupci, organizovaný zločin a obchodování s lidmi.¹¹¹

¹⁰⁹ Report From The Commission To The Council And The European Parliament: Sixth Progress Report on the Implementation by Ukraine of the Action Plan on Visa Liberalisation. *COM* [online]. 2015, s. 1-12 [cit. 2018-11-25]. Dostupné z: <https://ec.europa.eu/transparency/regdoc/rep/1/2015/EN/1-2015-905-EN-F1-1.PDF>

¹¹⁰ tamtéž

¹¹¹ tamtéž

3. Dosažený pokrok a budoucí výzvy implementace hluboké a komplexní zóny volného obchodu mezi EU a Ukrajinou

K politickým iniciativám agendy EU patří podpora ústavních, správních, soudních reforem, usnadnění obchodu mezi Unií a Ukrajinou a zlepšení mobility celkově. Zahájení bezvízového režimu pro Ukrajinu se stalo důležitým milníkem při provádění Asociační dohody. Jejím základním předpokladem je prohloubení hospodářské integrace Ukrajiny prostřednictvím vytvoření hluboké a komplexní zóny volného obchodu a podpora politické a bezpečnostní konvergence.

Hluboká a komplexní zóna volného obchodu mezi EU a Ukrajinou umožňuje přístup na vnitřní trh EU prostřednictvím postupného odstraňování celních sazeb a kvót ve vybraných odvětvích a poskytuje investorům z EU stejné regulační prostředí na Ukrajině jako v Unii. Jako součást Asociační dohody DCFTA poskytuje rámec pro hospodářský rozvoj prostřednictvím rozsáhlé harmonizace právních předpisů a norem v různých odvětvích souvisejících s obchodem, a vytváří tak podmínky pro přizpůsobení klíčových odvětví hospodářství standardům Evropské unie.¹¹²

Lze vidět, že náklady na dodržování nových pravidel pro Ukrajinu mohou být příliš vysoké. Přičemž se nejedná pouze o hospodářské důsledky války na východě Ukrajiny, ale dalším důvodem je to, že na rozdíl od členských států střední a východní Evropy, nemá Ukrajina přístup ke kohezním a strukturálním fondům, což by usnadnilo přijetí evropského *acquis* a kompenzovalo by otevření ukrajinského trhu.¹¹³

Plnění závazků ze strany EU bylo zahájeno již v dubnu 2014 v rámci autonomních obchodních opatření. Dohoda DCFTA předpokládá asymetricky rychlejší liberalizaci přístupu na trh pro Unii. I když do konce roku 2016 byla splněna většina závazků, nicméně ještě se plánuje postupné snížení dovozních cel.¹¹⁴

Závazky Ukrajiny jsou daleko rozsáhlejší. Kromě liberalizace přístupu na trh prostřednictvím odstranění dovozních cel u všech průmyslových výrobků a většiny zemědělských produktů se země zavázala k rozsáhlé harmonizaci právních předpisů EU.

¹¹² The state of implementation of the associations and free trade agreements with Ukraine, Georgia and Moldova with a particular focus on Ukraine and systemic analysis of key sectors. *Directorate-General For External Policies Policy Department* [online]. 2017, s. 8-40 [cit. 2018-11-25]. DOI: 10.2861/489093. ISBN 978-92-846-2220-7. Dostupné z:

<http://www.europarl.europa.eu/cmsdata/133501/The%20state%20of%20the%20implementation%20of%20the%20associations%20and%20free%20trade%20agreements%20with%20Ukraine,%20Georgia%20and%20Moldova.pdf>

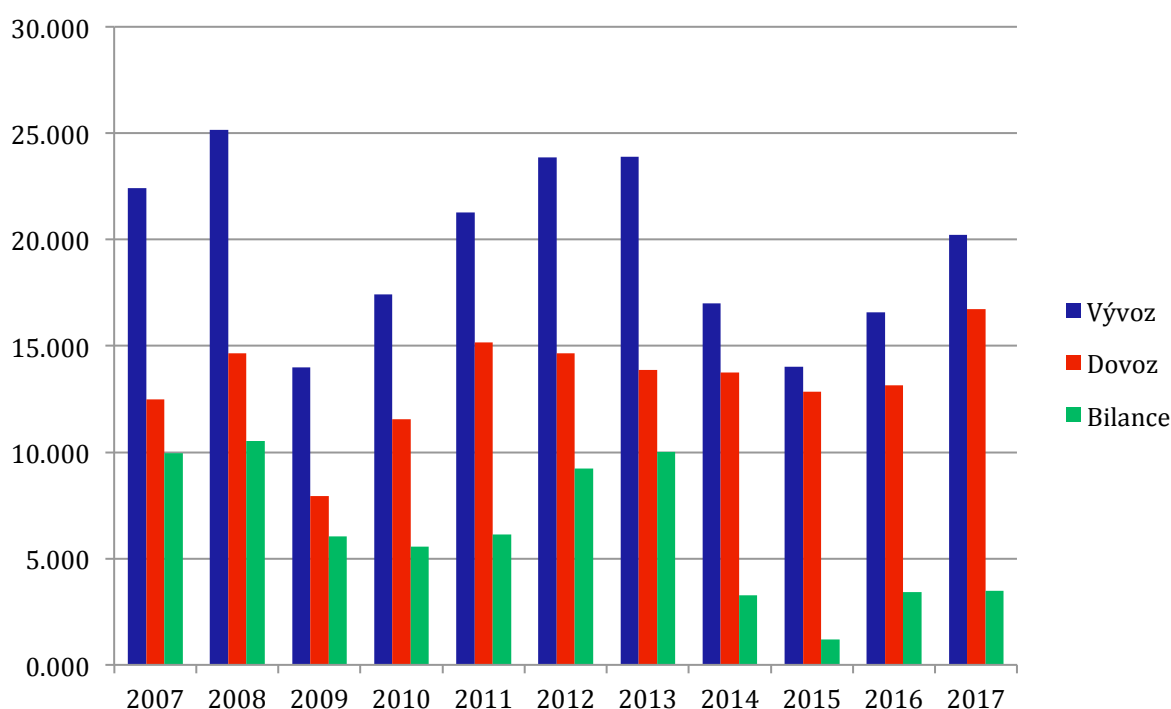
¹¹³ tamtéž

¹¹⁴ tamtéž

Změny se týkají především bezpečnostních norem pro průmyslové a potravinářské výrobky, ochranu duševního vlastnictví, celní služby, politiku hospodářské soutěže a státní podpory a řady dalších. Tyto změny budou mít pozitivní dopad na podnikatelské prostředí a investiční klima ve státě.

Z hlediska obchodních vztahů mezi EU a Ukrajinou, po podepsání dohody DCFTA v roce 2016 lze vidět značný růst jak importních, tak i exportních toků. Růst vývozu na Ukrajinu v roce 2017 vzrostl o 25 %, v porovnání z rokem 2016. Co se týká dovozu z Ukrajiny, z grafu uvedeného níže je vidět, že došlo k jeho růstu o 31 %.¹¹⁵

Graf 1: Obchod mezi EU a Ukrajinou za období 2007-2017 (v mil EUR)

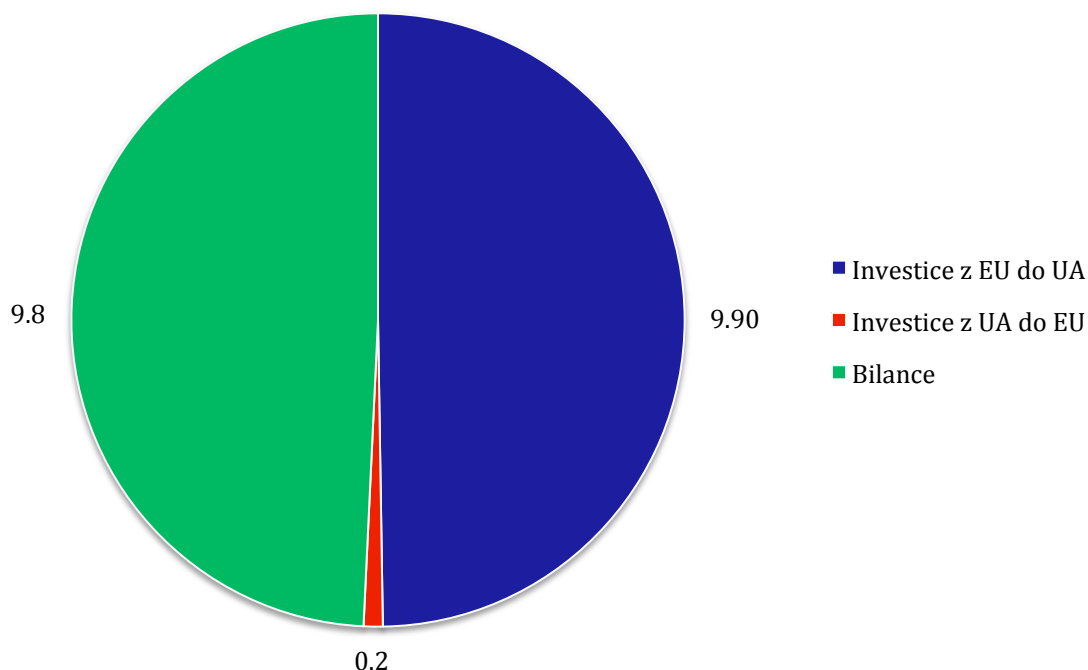
Zdroj: Ukraine: Trade statistics. In: European Commission: Trade [online]. April 2018 [cit. 2018-12-05]. Dostupné z http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2006/september/tradoc_113459.pdf.

EU je největším obchodním partnerem Ukrajiny, který v roce 2016 celkově představoval více než 40 % obchodu. Ukrajina představuje 0,9 % obchodu EU s obratem téměř 30 miliard EUR na rok 2016. Vývozy z Ukrajiny do EU dosáhly v roce 2016 13,1 miliard EUR.¹¹⁶ Také z hlediska investic EU je velkým investorem na Ukrajině. V roce 2015 evropští investoři investovali přibližně 16,1 miliard EUR. Pro rok 2016 investice stanovily 9,9 miliard EUR.

¹¹⁵ Ukraine: Trade statistics. In: European Commission: Trade [online]. April 2018 [cit. 2018-12-05]. Dostupné z http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2006/september/tradoc_113459.pdf.

¹¹⁶ tamtéž

Graf 2. Prime zahraniční investice EU-Ukrajina (v mlrd EUR)

Zdroj: Ukraine: Trade statistics. In: European Commission: Trade [online]. April 2018 [cit. 2018-12-05]. Dostupné z: <http://ec.europa.eu/trade/policy/countries-and-regions/countries/ukraine>.

Níže se soustředím na to, jak Ukrajina provádí závazky DCFTA v souvislosti s obchodem se zbožím. K těmto otázkám patří přístup zboží na trh, technické překážky obchodu, bezpečnost potravin, celní služby, veřejné zakázky, ochrana práv duševního vlastnictví a politika hospodářské soutěže.¹¹⁷

Otázka národního zacházení a otevření přístupu na trh se zbožím je základní součástí jakékoli dohody o volném obchodu. V současném světě je úroveň celní ochrany poměrně nízká, což zhoršuje ekonomické přínosy spojené se snížením nebo odstraněním cel. I přesto tyto změny vedou k prohloubení hospodářské integrace mezi EU a Ukrajinou. Dále se budu zabývat opatřeními, které Ukrajina učinila v rámci liberalizace přístupu na trh.¹¹⁸

Liberalizace dovozních cel. V roce 2016 v souladu se závazky DCFTA Ukrajina zahájila snížení dovozních cel vůči EU. První rok provádění zaznamenal průměrný pokles cel ze 4,5 % na 1,7 %. V rámci sedmiletého přechodného období se proces snížení bude lišit pro

¹¹⁷ MOVCHAN, Veronika a Ricardo GIUCCI. DCFTA implementation in Ukraine: Progress achieved and challenges ahead. *Policy Paper Series* [online]. November 2016, s. 6-18 [cit. 2018-11-25]. Dostupné z: https://www.beratergruppe-ukraine.de/wordpress/wp-content/uploads/2016/12/PP_04_2016_en.pdf

¹¹⁸ tamtéž

různé kategorie výrobků, až na výjimku osobních vozidel, u nichž přechodné období stanoví deset let a provádění dalších ochranných opatření podle odhadu může trvat do roku 2030.

Zrušení dočasných dovozních přírážek. Na konci roku 2015 na Ukrajině došlo ke zrušení dočasné dovozní přírážky, která byla zavedena v únoru 2015 s cílem vyrovnaní platební bilance. Pětiprocentní přírážka u průmyslových výrobků a desetiprocentní u zemědělských produktů byla nediskriminačně uplatňována vůči partnerským zemím, a jejich výrobcům, také byla uznána WTO za kompatibilní s jejími normami. Po stabilizaci situace na konci roku 2015 Ukrajina odstranila zmíněné přírážky a tímto splnila své závazky v této oblasti.

Implementace celních kvót. V rámci částečné liberalizace přístupu na trh Ukrajina zavedla tři celní kvóty (sazby) na cukr, drůbež a vepřové maso. Přijetí a provádění potřebných právních předpisů bylo uskutečněno ukrajinskou vládou včas, v souladu s harmonogramem. Od poloviny října roku 2016 používání celních kvót vypadalo následovně: cukr 68 %, drůbež 100 %, vepřové maso 23 %.¹¹⁹

Odstranění vývozních cel. Ukrajina se zavázala k odstranění veškerých vývozních cel do deseti let v rámci liberalizace obchodu s EU. Jen u vybraných produktů, jako jsou slunečnicová semena a železný šrot, se mohou uplatňovat dočasné přírážky, což by zachovalo předchozí úroveň ochrany v rámci přechodného období. Plnění závazku snižování vývozních cel bylo zahájeno již v lednu 2016. Nicméně v září 2016 byl přijat prezidentem Ukrajiny zákon umožňující dočasné (jednoroční) navýšení vývozních cel na železný šrot. Tento zákon je ukázkou porušení dohody DCFTA a již vyvolal znepokojení ze strany EU.¹²⁰

Kvantitativní omezení. Podle závazků vyplývajících z DCFTA musí Ukrajina eliminovat veškeré kvantitativní omezení a zákazy v rámci obchodu s EU. Avšak v roce 2015 byl zakázán vývoz dřeva na deset let, který tyto závazky porušuje. Zákaz byl formálně odůvodněn zejména ochranou životního prostředí, ale v podstatě přispěl ke zvýšení přínosů ukrajinského dřevozpracovatelského průmyslu. Odstranění omezení narušujících obchod bylo stanoveno jako předpoklad pro poskytování finanční pomoci pro Ukrajinu.¹²¹

Mezi hlavní úkoly pro Ukrajinu v této oblasti patří:

- nahrazení protekcionistických opatření opatřeními, která by nenarušovala obchod, např. dražby dřeva namísto zákazu vývozu,

¹¹⁹ MOVCHAN, Veronika a Ricardo GIUCCI. DCFTA implementation in Ukraine: Progress achieved and challenges ahead. *Policy Paper Series* [online]. November 2016, s. 6-18 [cit. 2018-11-25]. Dostupné z: https://www.beratergruppe-ukraine.de/wordpress/wp-content/uploads/2016/12/PP_04_2016_en.pdf

¹²⁰ tamtéž

¹²¹ tamtéž

- pokračování liberalizace vývozních a dovozních cel podle Dohody.

Technické překážky obchodu. V dané oblasti se Ukrajina zavázala skloubit své právní předpisy a postupy s příslušnými normami EU. Cílem je snížení necelních překážek obchodu s průmyslovými výrobky. To by mělo být dosaženo prostřednictvím zavedení systému kontroly nad bezpečností průmyslových výrobků na Ukrajině, systému identického EU. To umožní podepsání Dohody o posuzování shody a akceptaci průmyslových výrobků. Tím se vytvoří společný trh pro tyto produkty.¹²²

Systém Evropské unie je založen na následujících prvcích:

- meziodvětvová / horizontální legislativa upravující všeobecnou bezpečnost výrobků, společný rámec pro uvádění produkce na trh a požadavky na akreditaci a monitorování trhu,
- odvětvové / vertikální povinné technické předpisy stanovující základní požadavky na ochranu zdraví a bezpečnost,
- dobrovolné normy. Zde „harmonizované“ normy hrají zvláštní úlohu a poskytují předpoklad shody s příslušnými technickými předpisy,
- kontrola a dozor, existují různé instituce posuzující shody provádějící dozor nad trhem a jeho normalizací.

Harmonizace ukrajinských právních předpisů v oblasti odstranění technických překážek obchodu byla zahájena již po vstupu Ukrajiny do WTO v roce 2008, ještě před podepsáním dohody DCFTA.

Co se týká harmonizace meziodvětvových právních předpisů, podle harmonogramu DCFTA by to mělo být dosaženo do jednoho roku od vstupu Dohody v platnost. Už do konce roku 2015 bylo ukrajinským parlamentem schváleno šest klíčových zákonů, které přispěly k přiblížení ukrajinské legislativy normám EU.¹²³

Podle dohody DCFTA má být harmonizace odvětvových technických předpisů dokončena do dvou až pěti let v závislosti na konkrétním odvětví. Formálně bylo Ukrajinou přijato 24 z 27 odvětvových technických předpisů, které splňují požadavky Asociační dohody. Většina z těchto předpisů je založena na normách EU, ale přitom není úplně identická, což je ale klíčovým předpokladem provádění Dohody. Proto je v této sféře potřeba provádět další harmonizaci. Nejvíce jsou zkoordinovány předpisy tykající se elektrického a strojního zařízení. Je třeba zdůraznit, že největší pokrok při harmonizaci technických předpisů byl dosažen na konci roku 2015, kdy projekt technické pomoci EU v oblasti technických

¹²² MOVCHAN, Veronika a Ricardo GIUCCI. DCFTA implementation in Ukraine: Progress achieved and challenges ahead. *Policy Paper Series* [online]. November 2016, s. 6-18 [cit. 2018-11-25]. Dostupné z: https://www.beratergruppe-ukraine.de/wordpress/wp-content/uploads/2016/12/PP_04_2016_en.pdf

¹²³ tamtéž

překážek obchodu byl stále aktivní. Lze vidět velký význam technické pomoci poskytované EU na podporu Ukrajiny při realizaci dohody DCFTA. Avšak v roce 2016 došlo ke zpomalení tempa harmonizace, proto je v budoucnu potřeba se tím více zabývat, aby požadavky Dohody byly splněny.

Momentálně se Ukrajina soustředila na řešení dvou otázek v této oblasti. První je plné skloubení s technickými předpisy EU. V roce 2015 bylo kolem 2 800 přijatých norem v souladu s evropskými standardy. V současnosti je kolem 60 % všech norem nyní platných na Ukrajině harmonizováno. Druhou otázkou je zrušení zastaralých státních standardů přijatých ještě před rokem 1992. V roce 2015 bylo zrušeno více než 14 000 zastaralých standardů. Od začátku roku 2018 je zrušena povinná certifikace produkce, což bylo zděděno ještě z éry Sovětského svazu.¹²⁴

V rámci monitorování trhu na jaře 2016 byla vytvořena Státní služba pro bezpečnost potravin a ochranu spotřebitelů (SPSA) jako klíčový orgán odpovědný za dozor nad trhem. Avšak čelí výzvám spojeným s nedokončenou administrativní restrukturalizací, protože tento orgán byl tvořen sloučením několika veřejných služeb. Dalším důležitým krokem bylo založení nezávislého normalizačního orgánu Ukrajinského vědeckého výzkumného a školicího střediska pro standardizaci, certifikaci a kvalitu (UkrNDNC). Tento orgán se také stal členem ISO a IEC. Z hlediska budování institucionálního rámce v souladu se závazky Ukrajiny podle Asociační dohody, v srpnu 2015 došlo ke schválení Strategie rozvoje systému technické regulace do roku 2020, která předpokládá vytvoření potřebných institucí a jejich následný rozvoj.¹²⁵

Hlavní úkoly pro Ukrajinu v této oblasti jsou následující:

- další snahy o harmonizaci technických předpisů se směrnicemi EU na období 2017–2020 v závislosti na konkrétním odvětví,
- rozvoj kapacit institucí zapojených do procesů normalizace, akreditace, posuzování shody a monitorování trhu,
- rozvoj fyzické infrastruktury, zejména sítě laboratoří.¹²⁶

V roce 2015 zemědělská a potravinářská produkce tvořila 41 % celkových ukrajinských vývozu ve výši 14,5 miliard USD. Unie se stala hlavním obchodním partnerem Ukrajiny a dovážela 28 % veškerého zemědělského a potravinářského vývozu země. Proto sladění

¹²⁴ MOVCHAN, Veronika a Ricardo GIUCCI. DCFTA implementation in Ukraine: Progress achieved and challenges ahead. *Policy Paper Series* [online]. November 2016, s. 6-18 [cit. 2018-11-25]. Dostupné z: https://www.beratergruppe-ukraine.de/wordpress/wp-content/uploads/2016/12/PP_04_2016_en.pdf

¹²⁵ tamtéž

¹²⁶ tamtéž

s předpisy EU je velmi důležité nejen z hlediska usnadnění přístupu na samotný trh Unie, ale i umožnění vstupu na další trhy, které uznávají její normy. Jak již bylo zmíněno cílem dohody DCFTA je dosažení stejně rovného zacházení se zbožím EU a Ukrajiny na obou trzích, prostřednictvím radikálního snížení necelních překážek obchodu s potravinami, také zavedení systému kontroly bezpečnosti potravin, který je ekvivalentní evropskému systému.

Přijetí Strategie harmonizace sanitárních a fytosanitárních norem bylo prvním meřítkem provádění závazků DCFTA v oblasti bezpečnosti potravin. Na rozdíl od jiných oblastí nebyl v Dohodě obsažen explicitní seznam právních předpisů EU, které by měly být Ukrajinou přijaty. Takový seznam právě musel být definován harmonizační Strategií SPS několik měsíců po přijetí dohody DCFTA. V únoru 2016 byla Kabinetem ministrů Ukrajiny přijata komplexní Strategie pro harmonizaci právních předpisů SPS, která je v souladu se závazky Dohody.¹²⁷ Strategie předpokládá harmonizaci 255 právních předpisů EU na období 2016–2021, což je náročným úkolem pro orgány veřejné správy. Pro splnění požadavků je nutná intenzivní spolupráce, koordinace a společné stanovení priorit v oblasti bezpečnosti potravin. Z hlediska plnění závazků Ukrajina úspěšně splnila první kritérium – přijetí Strategie harmonizace SPS. Její úspěšná realizace i nadále zůstává důležitým úkolem pro tuto oblast.

Z hlediska samotné harmonizace právních předpisů došlo k následujícím změnám v ukrajinské legislativě. V roce 2014 byl novelizován zákon o identifikaci zvířat tak, aby byl v souladu s normami EU. V dubnu 2015 došlo k přijetí zákona o vedlejších produktech živočišného původu, které nejsou určeny k lidské spotřebě. Tento zákon byl zkoordinován s několika příslušnými nařízeními EU.¹²⁸ Také pokrok byl zaznamenán při harmonizaci právních předpisů týkajících se osiva a semenářství. K dnešnímu dni bylo Parlamentu předloženo několik návrhů právních předpisů týkajících se harmonizace SPS, ale proces jejich přijetí je pomalý. Avšak Ukrajina dosáhla určitého pokroku v legislativní harmonizaci, dokonce rychleji než se plánovalo, ale rychlost přijetí reforem zůstává relativně nízkou.

Z hlediska institucionálních reforem v oblasti kontroly bezpečnosti výrobků byla zřízena Státní služba pro bezpečnost potravin a ochranu spotřebitelů (SPSA). Ta nahradila některé veřejné orgány včetně Státního veterinárního a fytosanitárního úřadu, Státní inspekci

¹²⁷ Kabinet Ministriv Ukrajiny Rozporyadzhennya: Pro skhvalennya Vseokhoplyuyuchoyi stratehiyi implementatsiyi Hlavy IV (Sanitarni ta fytosanitarni zakhody) Rozdilu IV „Torhivlya i pytannya, pov'yazani z torhivleyu” Uhody pro asotsiatsiyu. *Verkhovna Rada Ukrajiny* [online]. 2016 [cit. 2018-11-25]. Dostupné z: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/228-2016-%D1%80>

¹²⁸ Zakon Ukrajiny: Pro pobichni produkty tvarynnoho pokhodzhennya, ne pryznacheni dlya spozhyvannya lyudynoyu № 24, st.171. *Verkhovna Rada Ukrajiny* [online]. 2016 [cit. 2018-11-25]. Dostupné z: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/287-19>

pro ochranu spotřebitelů a Státní hygienickou a epidemiologickou službu. Proces reorganizace byl zahájen už v září 2014, ale SPSA začala plně fungovat až v dubnu 2016.¹²⁹

Od poloviny října 2016 Ukrajina autorizovala vývozce v následujících kategoriích produktů živočišného původu: rybí produkty, drůbeží maso, vejce, sýrové a mléčné výrobky, kolagen. Postupně ukrajinští vývozci dodávající produkty živočišného původu dosáhli značného pokroku v získání individuálního přístupu na trh EU.

Mezi základní úkoly v oblasti bezpečnosti potravin patří:

- sladění ukrajinských právních předpisů s evropskými normami – 255 evropských předpisů musí být harmonizováno pomocí spolupráce a koordinace v rámci období 2017–2021,

- rozvoj jak institucionálních, tak i fyzických kapacit (laboratoří).

Co se týká celních závazků, je podle Dohody cílem snížení obchodních nákladů pomocí zajištění stabilních, transparentních, nediskriminačních a účinných právních předpisů a postupů, které by eliminovaly překážky a zároveň zabránily podvodům. Ukrajina již přijala několik konkrétních závazků týkajících se společného tranzitu, osvobození od cla a ochrany duševního vlastnictví.¹³⁰

V roce 2016 zahájila Ukrajina celní reformy v reakci na potřebu plnění závazků DCFTA, včetně boje proti korupci a stimulace hospodářského rozvoje pomocí snížení či odstranění překážek obchodu. Ukrajina se zavázala k zavedení ustanovení společné Úmluvy o tranzitu a Úmluvy o zjednodušení formalit ve zbožovém styku do roka po podepsání DCFTA. Ukrajina může vstoupit do společného tranzitního systému EU po zavedení nového počítačového tranzitního systému (NCTS), který umožňuje subjektu předkládat tranzitní prohlášení elektronicky a poté umožňuje sledovat stav zboží. Plán ratifikace Úmluv a přijetí NCTS byl schválen, ale zatím není vidět značný pokrok. Nebyly zaznamenány návrhy zákonů o změnách celního kodexu, které by znamenaly provedení ustanovení Úmluv.¹³¹

Ochrana práv duševního vlastnictví na celnicích představuje další důležitý závazek Ukrajiny, který by měl být zaveden do tří let po podepsání Dohody. Návrh příslušného ukrajinského zákona byl znovu vypracován a předložen Parlamentu. Pomalost procesu pak negativně ovlivňuje podnikatelské klima na Ukrajině, proto je potřeba pracovat na následujících bodech:

¹²⁹ MOVCHAN, Veronika a Ricardo GIUCCI. DCFTA implementation in Ukraine: Progress achieved and challenges ahead. *Policy Paper Series* [online]. November 2016, s. 6-18 [cit. 2018-11-25]. Dostupné z: https://www.beratergruppe-ukraine.de/wordpress/wp-content/uploads/2016/12/PP_04_2016_en.pdf

¹³⁰ tamtéž

¹³¹ tamtéž

- přijetí změn celního kodexu, které jsou v souladu s Úmluvou o společném tranzitu a Úmluvou o zjednodušení formalit ve zbožíovém styku,
- sjednocení systému tranzitní kontroly Ukrajiny se zavedením nového počítačového tranzitního systému,
- účinné reformy zaměřené na boj proti korupci.

Trh veřejných zakázek EU představuje zhruba 18 % HDP a nabízí možnost využití obchodního potenciálu pro ukrajinské podniky. Asociační dohoda zahrnuje otázku stimulace obchodu prostřednictvím umožnění vzájemného přístupu na trhy veřejných zakázek. Umožnění přístupu je spojeno s harmonizací se standardy EU, která se skládá z pěti etap. Každá etapa odpovídá za provádění určitých směrnic a přístup k určitým dodávkám.

Co se týká legislativní harmonizace, v prosinci 2015 byl přijat zákon o veřejných zakázkách, který je v souladu s příslušnou směrnicí EU, s výjimkou ustanovení, které se týká elektronických dražeb.¹³² Podle ukrajinských zákonů jsou elektronické dražby povinné, tím přispívají k prevenci korupce na rozdíl od evropských norem, podle kterých takové dražby povinné nejsou.¹³³

Kromě přijetí příslušných zákonů zavedla Ukrajina nákupní on-line systém ProZorro. Tento nástroj je povinný, pokud se jedná o zadávání nadměrné veřejné zakázky. Systém se může používat i pro menší nákupy pro zajištění lepší ceny a také umožňuje zvýšit transparentnost veřejných zakázek, zvýšit efektivitu vládních výdajů a bojovat proti korupci. Kromě toho je cílem vytvořit konkurenci v procesu zadávání veřejných zakázek a díky tomu získat nejlepší nabídku. Korupce v tomto smyslu je jedním z možných důvodů pro nedostatečnou konkurenci v daném sektoru.¹³⁴ Jenže se ukázalo, že vznikají další problémy s tím spojené. Některé společnosti oznámily, že poté, co vyhrály nabídku, byly obtěžovány ze strany státních institucí. Aby nedocházelo k potlačení úspěchu ProZorra jako účinného a transparentního nástroje v dané oblasti, je potřeba řešit takové případy.¹³⁵

K hlavním úkolům patří další sbližování právních předpisů, budování potřebných institucí, celkový rozvoj kapacit a zajištění rovného přístupu k veřejným zakázkám.

¹³² Zakon Ukrajiny: Pro publichni zakupivli № 9, st.89. *Verkhovna Rada Ukrajiny* [online]. 2016 [cit. 2018-11-25]. Dostupné z: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/922-19>

¹³³ MOVCHAN, Veronika a Ricardo GIUCCI. DCFTA implementation in Ukraine: Progress achieved and challenges ahead. *Policy Paper Series* [online]. November 2016, s. 6-18 [cit. 2018-11-25]. Dostupné z: https://www.beratergruppe-ukraine.de/wordpress/wp-content/uploads/2016/12/PP_04_2016_en.pdf

¹³⁴ Derzhavni Zakupivli: Shist' Klyuchovykh Uroktiv Vid Yes. *Derzhavni ta komertsyjni zakupivli Ukrajiny* [online]. 2018 [cit. 2018-11-25]. Dostupné z: <https://www.dzo.com.ua/news/1128-derjavni-zakupivli-shist-klyuchovykh-uroktiv-vid-es>

¹³⁵ MOVCHAN, Veronika a Ricardo GIUCCI. DCFTA implementation in Ukraine: Progress achieved and challenges ahead. *Policy Paper Series* [online]. November 2016, s. 6-18 [cit. 2018-11-25]. Dostupné z: https://www.beratergruppe-ukraine.de/wordpress/wp-content/uploads/2016/12/PP_04_2016_en.pdf

Úroveň monopolizace na Ukrajině je dost vysoká. Podle zprávy o globální konkurenceschopnosti v rámci období 2016–2017 je Ukrajina na 136. místě z celkových 138 zemí na základě hodnocení „účinnosti antimonopolní politiky“. Antimonopolní úřad Ukrajiny uvedl, že na začátku roku 2015 pouze 43 % trhu bylo konkurenceschopných, zatímco zbytek vykazuje určitou úroveň monopolizace.¹³⁶ 10 % trhu bylo plně monopolizováno, přičemž nejvyšší úroveň monopolizace dosahují oblasti energetiky a služeb.¹³⁷

Podle analýzy provedené odborníky UNCTAD v roce 2012 se ukázalo, že zákony Ukrajiny v oblasti politiky hospodářské soutěže jsou do značné míry v souladu s mezinárodními předpisy a postupy, a nevyžadují tak velkých změn.¹³⁸ Nicméně je stále třeba posílit vymáhání práva v této oblasti. Asociační dohoda přichází s cílem posílit hospodářskou účinnost Ukrajiny prostřednictvím snížení úrovně monopolizace. Toho lze dosáhnout pomocí účinné politiky hospodářské soutěže a státní podpory, která by byla v souladu s normami a postupy EU.

Mezi klíčové závazky Ukrajiny patří zajištění transparentnosti Antimonopolního úřadu Ukrajiny. V tomto směru již bylo přijato několik opatření. Například v roce 2015 tento úřad začal zveřejňovat rozhodnutí na svých webových stránkách a několik měsíců poté byl přijat zákon, který vyžaduje povinnost publikace všech rozhodnutí.¹³⁹ V tomtéž roce zmíněný úřad přijal metody pro stanovování sankcí za praktiky, které jsou v rozporu s politikou hospodářské soutěže.¹⁴⁰ Tyto metody byly přijaty v souladu s příslušnými pokyny Evropské komise.

Zákon o státní podpoře hospodářských subjektů schválený v roce 2014 vyrovnal systém poskytování státní podpory s normami EU. Antimonopolní úřad Ukrajiny je zodpovědný za sledování a schvalování takové podpory, následné posouzení jejích dopadů na hospodářskou soutěž a předcházení poskytování podpory, která je s ní v rozporu. Monitorování poskytování

¹³⁶ Zvit Antymonopol'noho komitetu Ukrainy za 2015 rik. *Antymonopol'nyy komitet Ukrainy* [online]. 2016 [cit. 2018-11-25]. Dostupné z:

<http://www.amc.gov.ua/amku/doccatalog/document?id=122547&schema=main>

¹³⁷ MOVCHAN, Veronika a Ricardo GIUCCI. DCFTA implementation in Ukraine: Progress achieved and challenges ahead. *Policy Paper Series* [online]. November 2016, s. 6-18 [cit. 2018-11-25]. Dostupné z: https://www.beratergruppe-ukraine.de/wordpress/wp-content/uploads/2016/12/PP_04_2016_en.pdf

¹³⁸ Voluntary Peer Review Of Competition Law And Policy: Ukraine: Overview. *New York and Geneva: United Nations Conference On Trade And Development* [online]. 2013, s. 1-21 [cit. 2018-11-25]. Dostupné z: https://unctad.org/en/PublicationsLibrary/ditccpl2013d3_overview_en.pdf

¹³⁹ Zakon Ukrainy: Pro vnesennya zmin do deyakykh zakonodavchykh aktiv Ukrainy shchodo zabezpechennya prozorsti diyal'nosti Antymonopol'noho komitetu Ukrainy. *Verkhovna Rada Ukrainy* [online]. 2015 [cit. 2018-11-25]. Dostupné z: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/782-viii>

¹⁴⁰ Rekomendatsiyini Roz'yasnennya vid 15.09.2015 r. N 16-rr: Rekomendatsiyini roz'yasnennya shchodo zastosuvannya polozhen' chastyin druhoyi ta p'yatoyi statii 52 Zakonu Ukrainy „Pro zakhyst ekonomichnoyi konkurentsiyi” *Liga Zakon* [online]. 2015 [cit. 2018-11-25]. Dostupné z: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/FN013589.html

státní podpory má značný vliv na snížení úrovně korupce v zemi, na efektivní vynakládání vládních výdajů a na povzbuzení hospodářského rozvoje. Hlavními úkoly pro politiku hospodářské soutěže jsou následující: posílení nezávislosti Antimonopolního úřadu Ukrajiny pro efektivní provádění této politiky, zaměření na snížení úrovně monopolizace v praxi a také urychlení procesu privatizace.

V dané oblasti Ukrajina splnila řadu závazků s předstihem, ale problémem zůstává pomalé uplatňování právních předpisů. Kromě toho je třeba se zaměřit na snížení skutečné úrovně monopolizace na ukrajinském trhu.¹⁴¹

Z výše uvedeného vyplývá, že formální implementace ustanovení DCFTA byla zahájena v lednu roku 2016, ale jejich velká část byla skloubena s ukrajinskou legislativou mnohem dříve. Tato skutečnost umožnila Ukrajině rychlejší implementaci Dohody a dala možnost využít výhody s ní spojené. Je vidět, že implementace nebyla rovnoměrná napříč všemi oblastmi. V některých případech Ukrajina výslovně porušila své závazky. K podpoře dalšího úspěšného provádění DCFTA lze předložit několik opatření:

- dbát na stanovení jasných plánů a časových harmonogramů pro provádění závazků DCFTA. To je krokem, který přispěje k transparentnosti a předvídatelnosti hospodářské politiky země. V podstatě včasná implementace opatření vyžaduje užší spolupráci s Parlamentem, aby návrhy zákonů byly podány včas a nedocházelo k prosazování protekcionistických opatření;

- pracovat na zajištění efektivity již přijatých norem a na fungování právního státu. Proto plnění reformy soudnictví a veřejných služeb musí být prioritní z hlediska reformního procesu;

- odložit přijetí ochrannářských opatření, které nejsou v souladu s dohodou DCFTA. Parlament by měl revidovat své rozhodnutí ohledně zákazu vývozu dřeva a zvýšení vývozního cla na kovový šrot;

- podporovat dialog s místními podniky. Úspěšná implementace Dohody do značné míry zaleží na tom, jak podniky využívají příležitosti, které dohoda poskytuje a řeší související problémy. Proto je potřeba podporovat a rozvíjet dialog mezi veřejným a soukromým sektorem, který může přispět k účinnější implementaci.¹⁴²

¹⁴¹ MOVCHAN, Veronika a Ricardo GIUCCI. DCFTA implementation in Ukraine: Progress achieved and challenges ahead. *Policy Paper Series* [online]. November 2016, s. 6-18 [cit. 2018-11-25]. Dostupné z: https://www.beratergruppe-ukraine.de/wordpress/wp-content/uploads/2016/12/PP_04_2016_en.pdf

¹⁴² tamtéž

3.1 Dopad hluboké a komplexní zóny volného obchodu na vztahy s Ruskou federací

Ruská federace byla hodně proaktivní z hlediska zavedení řady represivních obchodních opatření vůči Ukrajině, a to už v roce 2013 a pak v jeho v průběhu, kdy se blížilo podepsání Asociační dohody s EU, včetně DCFTA. Opatření přijata od července do října 2013 přispěla k rozhodnutí tehdejšího prezidenta Ukrajiny Viktora Janukovyče odložit podepsání Asociační dohody na summitu EU ve Vilniusu v listopadu 2013. Další opatření byla přijata poté, co V. Janukovyč uprchnul z Ukrajiny. K jejich podstatnému zintenzivnění došlo zejména po nastolení prozatímní vlády a následném zvolení P. Porošenka prezidentem dne 27. května 2014. Dotyčný pak měsíc po svém nástupu do funkce podepsal Dohodu.¹⁴³

Přínosy pro Ukrajinu v rámci užší obchodní spolupráce s Evropskou unií jsou dost velké. Patří mezi ně nové technologie, vyšší standardy kvality, know-how a mimo jiné zvyšování energetické účinnosti ekonomiky, což navíc pro Ukrajinu představuje velkou výzvu.¹⁴⁴

Nelze opominout skutečnost, že ruský trh je pro Ukrajinu důležitý, protože do Ruska se exportují sofistikované výrobky jako stroje a zařízení.¹⁴⁵ Z toho důvodu je změna orientace z ruského trhu na trh unijní pro Ukrajinu ekonomicky nákladnou záležitostí.

Na níže uvedené tabulce je vidět, jaká je dynamika obchodování zbožím mezi Ukrajinou a členskými státy EU a Ukrajiny se státy SNS za období 2012-2017.

¹⁴³ CENUSA Denis, Michael EMERSON, Tamara KOVZIRIDSE a Veronika MOVCHAN. Russia's Punitive Trade Policy Measures towards Ukraine, Moldova and Georgia: CEPS Working Document. *Centre for European Policy Studies* [online]. 2014 [cit. 2018-11-29]. Dostupné z: https://www.ceps.eu/system/files/WD%20300%20Punitive%20Trade%20Measures%20by%20Russia_0.pdf

¹⁴⁴ SARNA, Arkadiusz. Still before The Choice: Ukraine after Parliamentary Elections. *Ukraine At Crossroads. Prospects Of Ukraine's Relations With The European Union And Hungary* [online]. 2013, s. 4-37 [cit. 2018-11-29]. ISBN 978-617-596-097-4. Dostupné z: <https://cens.ceu.edu/sites/cens.ceu.edu/files/attachment/basicpage/550/balazs-mytryayeva-zakonyi-eds-ukraine-crossroads-final.pdf>

¹⁴⁵ WOLCZUK, Kataryna. Ukraine and the EU: turning the Association Agreement into a success story. *Policy Brief* [online]. April 2014, s. 1-4 [cit. 2018-11-02]. Dostupné z: http://www.epc.eu/pub_details.php?cat_id=3&pub_id=4360

Tabulka 1. Dynamika obchodování ukrajinským zbožím za období 2012-2017 (v mil USD)

Rok	Členské státy EU	Státy SNS
Vývoz		
2012	17123,7	25318,6
2013	16758,6	22077,3
2014	17002,9	14882,3
2015	13015,2	7806,1
2016	13496,3	6031,5
2017	17533,4	6916,4
Dovoz		
2012	26237,2	34497,2
2013	27046,5	27941,6
2014	21069,1	17276,9
2015	15330,2	10485,5
2016	17140,8	8565,4
2017	20799,4	11477,9

Zdroj: na základě vlastního zpracování. Derzhavna sluzhba statystyky Ukrayiny (UKRSTAT). Statistická data vyhledaná dne 25. Listopadu 2018. In: *UKRSTAT[online]*. 2018 [cit. 2018-11-25]. Dostupné z: <http://www.ukrstat.gov.ua/>

Jak je známo z událostí, které se odehrávaly po Majdanu, Rusko se postavilo proti ukrajinské snaze směřovat do Evropy. Cílem Ruska je překazit ukrajinské plány evropské integrace třemi způsoby¹⁴⁶ Za prvé, Rusko může vycházet z širšího spektra nástrojů, na rozdíl od EU, a neváhá prosadit i represivní opatření, například taková, která porušují vnitrostátní a mezinárodní právo. Zadruhé, Rusko se snažilo využít slabé stránky strategie EU tím, že se opakovaně zdůrazňovaly krátkodobé náklady a značné přínosy plynoucí z integrace s Euroasijskou hospodářskou unií na rozdíl od dlouhodobých výhod plynoucích z integrace s EU, včetně Asociační dohody. Dohoda DCFTA byla ruskými úředníky označena za „sebevražednou“ pro ukrajinskou ekonomiku z hlediska velkých ztrát a vysokých nákladů. Za třetí, Rusko se snaží využít specifických potřeb a zranitelnosti Ukrajiny. Důsledkem takového „odklonu“ od Moskvy jsou její permanentní obstrukce při společných jednáních a nemožnost

¹⁴⁶ WOLCZUK, Kataryna. Ukraine and the EU: turning the Association Agreement into a success story. *Policy Brief* [online]. April 2014, s. 1-4 [cit. 2018-11-02]. Dostupné z: http://www.epc.eu/pub_details.php?cat_id=3&pub_id=4360

se domluvit. Rusko záměrně prodlužuje dlouhotrvající válečný konflikt, který udržuje na minimální úrovni, čímž Ukrajinu oslabuje a celkově vyčerpává. Pro Ukrajinu vojenská obrana země znamená jen zvýšení již tak vysokých nákladů a další zatížení státního rozpočtu.

Integrace na jednotný trh EU Ukrajině nabízí možnost modernizace a povzbuzení ekonomického rozvoje země. Komplikace představuje proces harmonizace právních předpisů vzhledem k odlišnému politickému, ekonomickému, institucionálnímu nastavení Unie a Ukrajiny. Plnění závazků Asociační dohody, včetně DCFTA, prostřednictvím zahájení a rozvíjení reformního procesu je velkou výzvou, a to s ohledem na snahu Ruska zpochybnit a případně znemožnit proevropskou volbu všech východních partnerských států, zejména Ukrajiny.¹⁴⁷

Kyjev svého času nabídl alternativní vzorec „3+1“, který by Ukrajině umožnil zachovat zvláštní postavení ve vztahu k Euroasijské unii, s ohledem na její závazky vůči DCFTA. To by znamenalo vytvoření zóny volného obchodu se zeměmi celní unie, nejvyšší dostupná míra integrace pro Ukrajinu. I přes veškeré úsilí Ukrajiny Rusko stále považovalo obchodní dohodu mezi EU a Ukrajinou za hrozbu pro Euroasijskou celní unii.¹⁴⁸

Ze strany Ruska se opakovaně zdůrazňovala ekonomická újma, kterou způsobí podepsání dohody DCFTA mezi EU a Ukrajinou. Vyjednávání však ukázala, že negativní vliv této smlouvy na Rusko je spíše výmluvou.¹⁴⁹ Hodně kontroverzních situací by se mohlo vyřešit pomocí vyjednávání s WTO, o což Rusko neprojevovalo velký zájem. V oblasti obchodu došlo k eskalaci situace až na nejvyšší politickou úroveň se vznikem potřeby vyřešení různých geopolitických a vojenských otázek. Jak se ukázalo, Rusko se nezajímá o hledání možných řešení vzniklého konfliktu, spíš se zaměřuje na zajištění své silové autority.

Většina opatření vůči Ukrajině se týká zemědělsko-potravinářských produktů. Ty byly ruskou regulační společností Rospotrebnadzor označeny jako nevyhovující a rozporu

¹⁴⁷ POHOATA, Ion, Aida-Loredana BACIU a Paula-Alexandra ROIBU. Is The DCFTA Between EU And Ukraine Negatively Impacting Russia's Economy? *CES Working Papers* [online]. 2016, vol. 8, no. 4 [cit. 2018-11-29]. Dostupné z: http://www.ceswp.uaic.ro/articles/CESWP2016_VIII4_POH.pdf

¹⁴⁸ SAMOKHVALOV, Vsevolod. Ukraine between Russia and the European Union: Triangle Revisited. *Europe-Asia Studies* [online]. 2015, vol. 67, no. 9, s. 1371-1393 [cit. 2018-11-29]. DOI: 10.1080/09668136.2015.1088513. ISSN 0966-8136. Dostupné z: <http://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/09668136.2015.1088513>

¹⁴⁹ DREYER, Iana a Nicu POPESCU. Trading with Moscow: the law, the politics and the economics. *The European Union Institute for Security Studies* [online]. 2014, no. 31 [cit. 2018-11-29]. Dostupné z: https://www.files.ethz.ch/isn/185437/Brief_31_Russia-Ukraine.pdf

s požadovanými standardy. Kromě toho Rusko na několik týdnů zastavilo dovoz železničních vozů z Ukrajiny na základě údajných technických vad.¹⁵⁰

Již před podepsáním dohody došlo k prvním projevům reakce Ruské federace v rámci vzájemného obchodu s Ukrajinou. V červenci roku 2013 byl zakázán dovoz ukrajinských sladkostí společnosti Roshen s výmluvou, že nejsou dodržovány normy bezpečnosti potravin. Ukrajina zpochybnila zdůvodnění těchto opatření na schůzích výborů WTO o technických překážkách obchodu a sanitárních a fytosanitárních normách.¹⁵¹ Sankce vůči Ukrajině se v říjnu 2013 rozšířily i na zákaz dovozu automobilů. V únoru 2014 Rusko zakázalo dovoz ukrajinských výrobků z drůbeže a také došlo k odmítnutí uznání certifikátů kvality několika výrobců. Ruská společnost Rospotrebnadzor odvolala certifikaci ukrajinské společnosti MHP, která je jedním z největších dodavatelů drůbeže z Ukrajiny. To svým způsobem přispělo k přeorientování jejich produkce do jiných zemí, včetně zemí EU.¹⁵²

Následovaly sankce zahrnující zákaz dovozu sýrových a mléčných výrobků, alkoholu a brambor na základě nesouladu se standardy bezpečnosti potravin, nicméně zastavení dodávek plynu je jednou z hospodářsky nejdůležitějších sankcí uplatňované vůči Ukrajině. Nepodepsání smlouvy o volném obchodu s Ruskem způsobilo značný pokles vývozu o 3 miliardy USD, což představuje 17 % celkového vývozu Ukrajiny do Ruské federace a odpovídá 1,7 % HDP.

Navíc byly v červnu 2014 zcela zastaveny dodávky plynu na Ukrajinu. Daná oblast je komplexní a týká se cen zemního plynu a situace se zadlužením Ukrajiny za minulé dodávky, včetně situace, kdy Rusko obsadilo významná plynová pole na Krymu a v jeho teritoriálních vodách.¹⁵³

Z prohlášení Nikolaje Federova z Ministerstva zemědělství Ruské federace vyplývá, že zakázané ukrajinské výrobky by mohly být nahrazeny výrobky z jiných zemí, zejména z Běloruska. Rusko hodlá nahradit i dovoz týkající se dvou nejdůležitějších ukrajinských strojních výrobků ve vojenské sféře a železniční dopravě.

¹⁵⁰ CENUSA Denis, Michael EMERSON, Tamara KOVZIRIDSE a Veronika MOVCHAN. Russia's Punitive Trade Policy Measures towards Ukraine, Moldova and Georgia: CEPS Working Document. *Centre for European Policy Studies* [online]. 2014 [cit. 2018-11-29]. Dostupné z: https://www.ceps.eu/system/files/WD%20300%20Punitive%20Trade%20Measures%20by%20Russia_0.pdf

¹⁵¹ tamtéž

¹⁵² POHOATA, Ion, Aida-Loredana BACIU a Paula-Alexandra ROIBU. Is The DCFTA Between EU And Ukraine Negatively Impacting Russia's Economy? *CES Working Papers* [online]. 2016, vol. 8, no. 4 [cit. 2018-11-29]. Dostupné z: http://www.ceswp.uaic.ro/articles/CESWP2016_VIII4_POH.pdf

¹⁵³ CENUSA Denis, Michael EMERSON, Tamara KOVZIRIDSE a Veronika MOVCHAN. Russia's Punitive Trade Policy Measures towards Ukraine, Moldova and Georgia: CEPS Working Document. *Centre for European Policy Studies* [online]. 2014 [cit. 2018-11-29]. Dostupné z: https://www.ceps.eu/system/files/WD%20300%20Punitive%20Trade%20Measures%20by%20Russia_0.pdf

Kromě výše zmíněných sankcí vůči Ukrajině došlo ke zpřísnění hraničních kontrol dovozu (srpen 2013). Ruský celní úřad označil veškeré ukrajinské vývozy za kategorie „s vysokým rizikem“, což vyvolalo rozsáhlé kontroly na hranicích a fakticky zastavilo export produkce na několik týdnů. Další důležitý zákaz, ke kterému došlo na přelomu září a října 2013, se týkal, jak již bylo zmíněno, ukrajinských železničních vozů. Rusko zakázalo jejich dovoz a odmítlo uznání certifikátů shody u některých typů železničních vozů. Zdůvodněno to bylo tak, že výrobci používali vadné odlitky z oceli. Avšak během několika týdnů byly certifikáty znovu uznány, ne však u všech výrobků.

Mezi další sankce patří zákaz dovozu alkoholických výrobků v srpnu 2014. Vztahovalo se to zejména na pivo vyrobené třemi velkými ukrajinskými společnostmi a vysvětleno to bylo porušením požadavků na označování.¹⁵⁴

V reakci na agresi Ruska ukončila Ukrajina vojenskou spolupráci s Ruskem, což znamená i ukončení dodávek vojenského zboží. Toto rozhodnutí bylo oznámeno ukrajinskou vládou na začátku dubna 2014 a bylo zesíleno rozhodnutím Bezpečnostní rady státu o zastavení exportu výrobků dvojitého účelu. Koncem srpna podepsal prezident rozhodnutí zakazující vývoz vojenských výrobků a výrobků dvojitého účelu do Ruska.

Dále podepsal ukrajinský prezident v září 2015 zákon o sankcích, které by mohly být použity k zastavení hospodářských vztahů s Ruskem. Zákon obsahuje 25 možných opatření, která nestanovují limity ve zmrazení majetků, v omezení tranzitního obchodu, v pozastavení hospodářských a finančních závazků, zrušení licencí a povolení, zákazu udělování víz. V červnu roku 2014 podala ukrajinská společnost Naftogaz žalobu na ruský Gazprom u arbitráže ve Stockholmu. Žaloba se týkala otázek cen a dluhů.¹⁵⁵

Opatření se uskutečňují nejen na úrovni vlády, ale i na úrovni samotného obyvatelstva. Například se v zemi objevilo dobrovolnické hnutí s heslem „Nekupujte ruské“. Podle průzkumů veřejného mínění bylo hnutí relativně úspěšné, díky němu se výrazně snížila poptávka po zboží původem z Ruska.

V reakci na události, ke kterým došlo, EU učinila zásadní rozhodnutí – uvalila sankce na Rusko. Projevilo se to zejména na kapitálovém trhu, kam Unie omezila přístup ruským investicím a zakázala pěti hlavním ruským bankám úvěry na mezibankovní spolupráci a

¹⁵⁴ CENUSA Denis, Michael EMERSON, Tamara KOVZIRIDSE a Veronika MOVCHAN. Russia's Punitive Trade Policy Measures towards Ukraine, Moldova and Georgia: CEPS Working Document. *Centre for European Policy Studies* [online]. 2014 [cit. 2018-11-29]. Dostupné z:

https://www.ceps.eu/system/files/WD%20300%20Punitive%20Trade%20Measures%20by%20Russia_0.pdf

¹⁵⁵ POHOATA, Ion, Aida-Loredana BACIU a Paula-Alexandra ROIBU. Is The DCFTA Between EU And Ukraine Negatively Impacting Russia's Economy? *CES Working Papers* [online]. 2016, vol. 8, no. 4 [cit. 2018-11-29]. Dostupné z: http://www.ceswp.uaic.ro/articles/CESWP2016_VIII4_POH.pdf

financování různých služeb. Kromě toho státy EU nepodporují těžbu ropy v Arktidě, proto bylo devět velkých ruských společností prohlášeno za personu non grata.

Proevropská volba Ukrajiny není jen ekonomickým problémem z hlediska postoje o znovunavrácení státní moci po zhroucení Sovětského svazu. V průběhu dvou desetiletí státy bývalého Sovětského svazu, které se nacházely pod dominancí Ruska, upnuly svou pozornost k novým spojencům, kteří by jim mohli zaručit jinou budoucnost. Z tohoto úhlu pohledu jen Ukrajina a Moldavsko jsou státy, které zůstávají silně vázány na Ruskou federaci.¹⁵⁶

Pro provedení objektivní analýzy složitých vztahů mezi Ruskem a Ukrajinou, spjatých těsnou kulturní vazbou, je třeba se vrátit do historie a pochopit vývoj těchto vztahů formujících se ještě před vyhlášením ukrajinské nezávislosti. Pro definování hlavních tendencí na trhu (dovozu, vývozu a přímých zahraničních investic) budou použity statistické argumenty, které pak ukážou skutečný dopad Ruska a jeho politiky na ukrajinskou ekonomiku.

Státy bývalého Sovětského svazu jak pro Evropskou unii, tak i pro Rusko jsou oblastí zájmů už dávno. „Soupeření“ začalo mnohem dříve, než došlo k připojení Krymu a vojenským zásahům Ruska na Ukrajině. Proto rozdělení společných sousedských států mezi Unii a Ruskem vyvinulo v konkurenci mezi dvěma integračními projekty, a to Východním partnerstvím a Euroasijskou celní unií.¹⁵⁷

Těsná vazba mezi Ukrajinou a Ruskem dlouhou dobu převažovala argumenty politiky sousedství a obchodního partnerství. Zejména silné propojení ideologie centralizovaných ekonomik mělo značný vliv na politický, ekonomický, sociální a obchodní rozvoj Ukrajiny.

Povaha dohody DCFTA má za cíl ekonomickou integraci mezi EU a Ukrajinou, nikoliv politickou. V tomto ohledu Dohoda nezastřešuje otázku obchodu mezi Ukrajinou a Ruskem. V případě navázání obchodních styků, podepsání obchodních dohod a upravování různých standardů v rámci obchodu s jinými zeměmi a uskupeními, si Ukrajina sama může stanovit priority. Kromě toho si ukrajinští podnikatelé mohou svobodně vybírat trhy, na kterých chtějí

¹⁵⁶ POHOATA, Ion, Aida-Loredana BACIU a Paula-Alexandra ROIBU. Is The DCFTA Between EU And Ukraine Negatively Impacting Russia's Economy? *CES Working Papers* [online]. 2016, vol. 8, no. 4 [cit. 2018-11-29]. Dostupné z: http://www.ceswp.uaic.ro/articles/CESWP2016_VIII4_POH.pdf

¹⁵⁷ DELCOUR, Laure a Hrant KOSTANYAN. Towards a Fragmented Neighbourhood: Policies of the EU and Russia and their consequences for the area that lies in between. *Centre for European Policy Studies* [online]. 2014, no. 17 [cit. 2018-11-29]. Dostupné z: <https://www.ceps.eu/system/files/CEPS%20Essay%20No%2017%20Fragmented%20Neighbourhood%20-%20H%20Kostanyan%20L%20Delcour.pdf>

podnikat. Svou produkci pak mohou v rámci shodných norem a standardů nabízet buď na ruský, čínský nebo evropský trh.¹⁵⁸

Michael Emerson vznáší otázku „zaplavení ruského trhu evropskými výrobky“ a obrací svou pozornost na původ dováženého zboží. Ruské dovozy pocházející z Evropské unie jsou v souladu se standardy WTO, stejné pravidlo platilo i pro zboží pocházející z Ukrajiny. Výjimkou bylo jen ukrajinské zboží, které přinášelo Ukrajině přidanou hodnotu, a tím těžilo z výhod volného obchodu mezi zeměmi Společenství nezávislých států (CIS). Skutečnost, že Ukrajina již není součástí tohoto uskupení, změnila situaci.

V červenci 2013 zveřejnila ruská vláda návrh nařízení o možném zrušení bezcelních preferencí obchodu, které existovaly v rámci dohody o volném obchodu SNS (CIS FTA) mezi Ukrajinou a Ruskem. To by vedlo k zavedení principu doložky nejvyšších výhod pro vybrané kategorie ukrajinského vývozu. Znamená to stejné celní sazby jako u ostatních členských států WTO. Nařízení obsahuje 612 položek, včetně širokého spektra zemědělských a průmyslových výrobků, např. masa, mléčných výrobků, zeleniny, textilních výrobků, strojů a zařízení, výrobků chemického průmyslu, které odpovídaly zhruba 25 % ukrajinského vývozu do Ruska v roce 2013.¹⁵⁹

Dne 1. ledna 2016 Rusko pozastavilo Dohodu o volném obchodu s Ukrajinou z roku 2011 jako odpověď na dohodu o hluboké a komplexní zóně volného obchodu mezi EU a Ukrajinou. Kromě toho v lednu Rusko přidalo Ukrajinu na svou černou listinu zemí, u kterých platí zákaz dovozu některých potravin a zemědělských produktů. Vztahuje se to na maso a výrobky z masa, ryby, mléčné produkty, zeleninu, ovoce, ořechy, klobásové výrobky, sůl a rostlinné produkty. Ukrajina naopak vyhlásila stažení všech svých vyslanců ze statutárních orgánů SNS.¹⁶⁰

Kombinace ruských represivních opatření na jedné straně a otevírání evropského trhu se zavedením autonomních obchodních preferencí na druhé straně začala posouvat ukrajinské vývozy směrem do EU. Hlavním trendem v období let 2012–2014, který přetrvává dodnes, je celkové snížení obchodu mezi Ukrajinou a Ruskem, což bylo většinou způsobeno ruskými

¹⁵⁸ EMERSON, Michael. Trade policy issues in the wider Europe – that led to war and not yet to peace. *Centre for European Policy Studies* [online]. 2014, no. 398 [cit. 2018-11-29]. Dostupné z: https://www.ceps.eu/system/files/WD398%20ME%20Trade%20Policy%20in%20Wider%20Europe_1.pdf

¹⁵⁹ CENUSA Denis, Michael EMERSON, Tamara KOVZIRIDSE a Veronika MOVCHAN. Russia's Punitive Trade Policy Measures towards Ukraine, Moldova and Georgia: CEPS Working Document. *Centre for European Policy Studies* [online]. 2014 [cit. 2018-11-29]. Dostupné z:

https://www.ceps.eu/system/files/WD%20300%20Punitive%20Trade%20Measures%20by%20Russia_0.pdf

¹⁶⁰ ISAKHANOVA, Nataliia a Olesia KRYVETSKA. Trade restrictions and WTO disputes in Ukraine–Russia trade relations. *Getting the Deal Through* [online]. 2018 [cit. 2018-11-29]. Dostupné z: <https://gettingthedealthrough.com/area/51/article/29282/trade-restrictions-wto-disputes-ukrainerussia-trade-relations/>

sankcemi. Ty zároveň znamenaly snížení závislosti na dovozech z Ukrajiny.¹⁶¹ Objem vývozu do Ruska začal klesat od roku 2012 a v roce 2014 dosáhl jedné třetiny ve srovnání s rokem 2012. Tento klesající trend byl zaznamenán i u ostatních obchodních partnerů Ukrajiny, zejména u zemí CIS (ve stejném období došlo k poklesu vývozu přibližně o 45 %). Podle údajů ze státního statistického úřadu Ukrajiny v prvním pololetí roku 2014 vývoz do EU ve srovnání s předchozím rokem narostl o 14,9 %, zatímco vývoz do Ruska ve stejném období klesl o 23,3 %. V důsledku toho podíl vývozu do EU dosáhl 33,1 % celkového vývozu oproti 27,3 % z roku 2013. Podíl vývozu do Ruska klesl poté na 19,9 % oproti 24,7 %.¹⁶²

Na druhé straně obchodní vztahy Ukrajiny s Uníí závisí na procesu přizpůsobení se evropským předpisům a standardům. Mezi hlavní cílové země EU pro ukrajinské vývozy jsou Itálie, Německo a Polsko, kam se převážně vyvážejí chemikálie, kovové výrobky, rostlinné produkty, zařízení a stroje.

Nelze zpochybňovat, že tyto dva trhy, jak evropský, tak ruský, jsou pro Ukrajinu důležité, protože jeden je rozsáhlejší a rozvinutější a druhý má dlouhou historii ideologického a politického partnerství.¹⁶³ Nicméně pokud se jedná o strukturu obchodu, tyto dva trhy jsou velmi odlišné, takže se nemohou navzájem ovlivňovat.¹⁶⁴

Nejdůležitější exportní odvětví Ukrajiny je strojírenství, které zahrnuje plynové turbíny, transformátory, elektronická zařízení, základní kovy, jejichž podíl v roce 2013 stanovil 22 %; vozidla, letadla, plavidla a s tím spojené dopravní zařízení (14 %); chemické výrobky (8,7 %).

Ve struktuře ruského dovozu převažují nerostné suroviny (63 %), dále chemické výrobky (8,9 %), strojní zařízení (8,5 %), základní kovy a výrobky z nich (5,9 %). Z EU Ukrajina importuje základní kovy (24,5 %), rostlinné produkty (19 %), nerostné suroviny (17,5 %), stroje a elektronická zařízení (9,5 %).¹⁶⁵

¹⁶¹ EMERSON, Michael. Trade policy issues in the wider Europe – that led to war and not yet to peace: CEPS Working Document No. 398. In: *Centre for European Policy Studies* [online]. Brussels: CEPS, 2014, 2014 [cit. 2018-11-29]. Dostupné z:

https://www.ceps.eu/system/files/WD398%20ME%20Trade%20Policy%20in%20Wider%20Europe_1.pdf

¹⁶² CENUSA Denis, Michael EMERSON, Tamara KOVZIRIDSE a Veronika MOVCHAN. Russia's Punitive Trade Policy Measures towards Ukraine, Moldova and Georgia: CEPS Working Document. *Centre for European Policy Studies* [online]. 2014 [cit. 2018-11-29]. Dostupné z:

https://www.ceps.eu/system/files/WD%20300%20Punitive%20Trade%20Measures%20by%20Russia_0.pdf

¹⁶³ HAVLIK, Peter. Economic Consequences of the Ukraine Conflict. *Policy Notes and Reports* [online]. 2014, no. 14, s. 1-13 [cit. 2018-11-29]. Dostupné z: <https://wiiw.ac.at/economic-consequences-of-the-ukraine-conflict-dlp-3427.pdf>

¹⁶⁴ POHOATA, Ion, Aida-Loredana BACIU a Paula-Alexandra ROIBU. Is The DCFTA Between EU And Ukraine Negatively Impacting Russia's Economy? *CES Working Papers* [online]. 2016, vol. 8, no. 4 [cit. 2018-11-29]. Dostupné z: http://www.ceswp.uaic.ro/articles/CESWP2016_VIII4_POH.pdf

¹⁶⁵ tamtéž

Každý z těchto dvou trhů má svá specifika. Síla Ruska je v jeho postavení jako hlavního vývozce minerálů, jako ropa a zemní plyn, které představují významný podíl na HDP státu. Na druhé straně Evropská unie prostřednictvím DCFTA může s Ukrajinou sdílet své hlavní obchodní hodnoty a vysokou úroveň technologií a modernizace. Implementace DCFTA pro Ukrajinu znamená nejen samotnou modernizaci, ale i reformování obchodního prostředí na takové, které dokáže přilákat zahraniční investice.¹⁶⁶ Mezi nejvýznamnější investory z EU na Ukrajině patří Kypr, Německo, Rakousko, Nizozemsko, Velká Británie. Nicméně v roce 2015 došlo k poklesu objemu investic oproti roku 2013 a 2014. Snížení objemu závisí na kombinaci různých faktorů, jako je politická turbulence, rusko-ukrajinský konflikt a následná anexe Krymu Ruskem.

Z hlediska přímých investic na Ukrajině patří Rusko mezi nejvýznamnější investory a po podepsání dohody DCFTA, jak se očekávalo, došlo k poklesu objemu investic. Avšak v roce 2015 byl zaznamenán rostoucí trend v objemech investic na Ukrajině ze strany Ruska, což lze vysvětlit jako zlepšení vnímání ruských investorů, pokud jde o možné výhody spojené s rozvojem obchodních vztahů s Uníí.¹⁶⁷ Situace s migrací vznesla otázku schopnosti EU a ruského trhu integrovat přistěhovalce na trhu práce. Tomáš Ducháč, Wadim Strielkowski a Anna Matušková vysvětlují ve své práci migraci z geografického úhlu pohledu: populace na východě Ukrajiny usiluje o začlenění na pracovním trhu Ruska a na druhé straně západní obyvatelstvo zvolilo integraci na pracovní trh EU.¹⁶⁸

Téměř polovina ukrajinského obyvatelstva migruje do Ruska, což je vysvětleno tradičními jazykovými, kulturními, etnickými, náboženskými a geografickými vazbami, také jejich ekonomickou historií a ideologickým spojením. Na druhou stranu v poslední době došlo k růstu migrace do členských států EU kvůli lepším pracovním podmínkám a vyšší úrovni mezd. Migruje se zejména do Polska, Itálie a České republiky. Nejvíce migrují muži a nacházejí uplatnění v odvětvích, jako je stavebnictví (45,7 %), pomoc v domácnosti (18,3 %) a v zemědělství (11,3 %). Z krátkodobého hlediska se očekává nárůst migračních toků do EU o přibližně 0,8 milionu přistěhovalců.¹⁶⁹

¹⁶⁶ HAVLIK, Peter. Economic Consequences of the Ukraine Conflict. *Policy Notes and Reports* [online]. 2014, no. 14, s. 1-13 [cit. 2018-11-29]. Dostupné z: <https://wiiw.ac.at/economic-consequences-of-the-ukraine-conflict-dlp-3427.pdf>

¹⁶⁷ POHOATA, Ion, Aida-Loredana BACIU a Paula-Alexandra ROIBU. Is The DCFTA Between EU And Ukraine Negatively Impacting Russia's Economy? *CES Working Papers* [online]. 2016, vol. 8, no. 4 [cit. 2018-11-29]. Dostupné z: http://www.ceswp.uaic.ro/articles/CESWP2016_VIII4_POH.pdf

¹⁶⁸ DUCHÁČ, Tomáš, Wadim STRIELKOWSKI a Anna MATUŠKOVÁ. Labour Market Restrictions and Migrations in the EU: a Case of Ukrainian Migration. *Romanian Journal Of European Affairs* [online]. 2015, s. 23-34 [cit. 2018-11-29]. Dostupné z:

http://rjea.ier.ro/sites/rjea.ier.ro/files/articole/RJEA_2014_vol15_no1_art.2.pdf

¹⁶⁹ tamtéž

Z výše uvedeného vyplývá, že obchodní vztahy jak s EU, tak s Ruskem mají pro Ukrajinu a její obyvatelstvo velký význam. Prostřednictvím dohody DCFTA se Ukrajina snaží restrukturalizovat svůj obchod a prozkoumat nové trhy, které jsou odlišné od ruského, a tím se stát méně závislou na obchodování s Ruskem. Cesta, která byla zvolena, je výsledkem přínosů, které po harmonizaci právních předpisů Ukrajina může mít a již má. Jde o přístup na rozvinutý trh s vysokou úrovní konkurenceschopnosti a kvality, zvýšení objemu přímých zahraničních investic, dovoz know-how a pokročilých technologií. Navíc zlepšení vztahů s Ruskem by pravděpodobně nepřineslo další výhody, kromě těch, které Ukrajina již měla v rámci dohody Společenství nezávislých států.

Kvůli konfliktu na východě Ukrajiny a jeho politickým a ekonomickým důsledkům a následné anexi Krymu byly na Rusko uvaleny sankce ze strany EU a Ukrajiny, které právě destabilizovaly ruské hospodářství oslabením domácí měny a snížením cen ropy. Ve výsledku lze říci, že realizace dohody DCFTA není potenciální hrozbou nestability v obchodních vztazích s Ruskem, ale že právě jeho nepřátelská reakce proti Asociační dohodě, včetně DCFTA, ohrožuje jeho postavení jako hospodářského subjektu.¹⁷⁰

Podepsání dohody DCFTA a konflikt na Ukrajině ovlivnil také členské státy EU a jejich vztahy s Ruskou federací. Efekty se liší podle jednotlivých zemí z hlediska jejich závislosti na míře obchodování s Ruskem. Odlišnosti v ekonomickém dopadu částečně vysvětlují některé rysy poměrně heterogenního postojů jednotlivých zemí EU, pokud se jedná o sankce a další politiky EU vůči Rusku, Ukrajině a dalším východním partnerům. Obecně platí, že pobaltské státy, stejně to platí i pro Finsko, jsou ovlivněny více než ostatní. Nicméně pobaltské státy a Polsko mají vůči Rusku „tvrdší“ postoj vzhledem k jejich historickým zkušenostem, zatímco Maďarsko, Bulharsko, Česká republika, Slovensko, Kypr, Řecko – naopak „měkčí“.¹⁷¹

Za účelem posouzení ekonomického dopadu podepsání DCFTA vezmeme v úvahu různou obchodní angažovanost jednotlivých zemí EU vůči Rusku. Mohou nastat následující situace: první scénář předpokládá pokles vývozu do Ruska o 10 %, druhý předpokládá pokles vývozu o 50 %. První případ víceméně odpovídá současné situaci, přičemž v roce 2014 došlo k poklesu ruského dovozu z EU o 9 %. Zrovna tento pokles nevyplýval primárně ze západních sankcí, ale představuje kombinaci nižší domácí poptávky, znehodnocení ruské

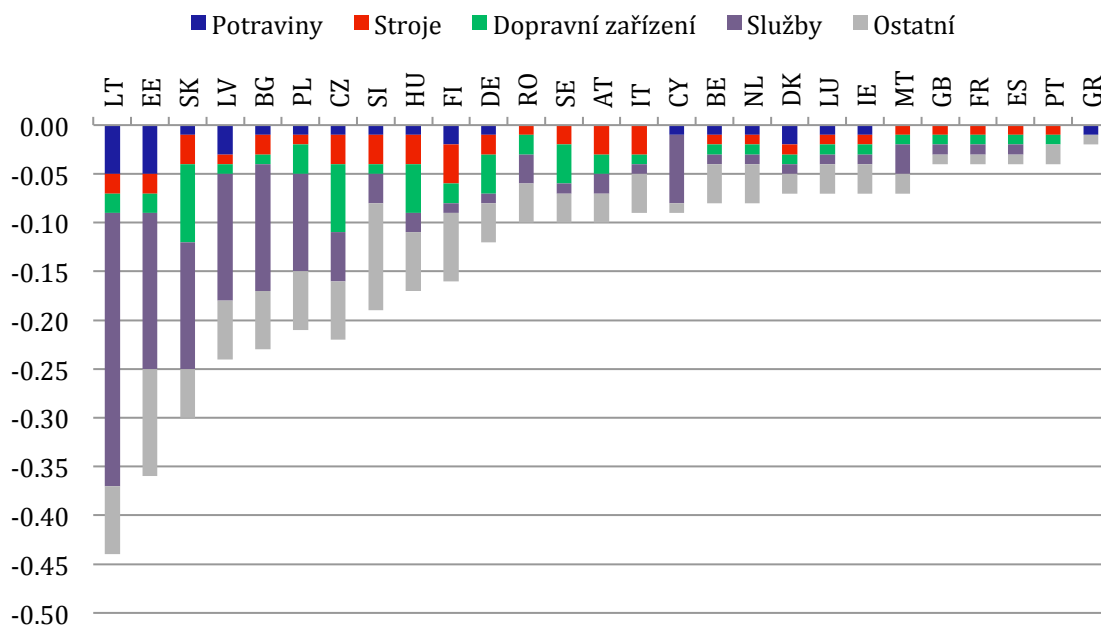
¹⁷⁰ DUCHÁČ, Tomáš, Wadim STRIELKOWSKI a Anna MATUŠKOVÁ. Labour Market Restrictions and Migrations in the EU: a Case of Ukrainian Migration. *Romanian Journal Of European Affairs* [online]. 2015, s. 23-34 [cit. 2018-11-29]. Dostupné z:

http://rjea.ier.ro/sites/rjea.ier.ro/files/articole/RJEA_2014_vol15_no1_art.2.pdf

¹⁷¹ HAVLIK, Peter. Economic Consequences of the Ukraine Conflict. *Policy Notes and Reports* [online]. 2014, no. 14, s. 1-13 [cit. 2018-11-29]. Dostupné z: <https://wiiw.ac.at/economic-consequences-of-the-ukraine-conflict-dlp-3427.pdf>

měny téměř o 20 %. Druhý případ je spíše extrémní a může nastat v případě významné eskalace konfliktu s dalekosáhlými hospodářskými a politickými důsledky. Tento scénář je pravděpodobně spojen s přerušením dodávek ruského plynu do EU, konfiskací aktiv členských států v Rusku, celkovým zákazem cestování a podobnými opatřeními.¹⁷²

Graf 3. Odhadovaná ztráta HDP (v %) v případě poklesu vývozu do Ruska o 10 %

Zdroj: HAVLIK, Peter. Economic Consequences of the Ukraine Conflict. Policy Notes and Reports [online]. 2014, no. 14, s. 1-13 [cit. 2018-11-29]. Dostupné z: <https://wiiw.ac.at/economic-consequences-of-the-ukraine-conflict-dlp-3427.pdf>

Na základě výše uvedeného grafu v případě poklesu hrubého vývozu (zboží a služby) je odhadovaná ztráta HDP nejvyšší v Litvě (0,4 %), dále v Estonsku (0,36 %), a na Slovensku (0,3 %). Rakousko ztratí méně než 0,1 % HDP, což je srovnatelné s průměrem EU. V extrémním a nepravděpodobném scénáři, v případě poklesu dovozu o 50 %, by ztráty byly pravděpodobně větší.¹⁷³

Lze vidět, že na pozadí ukrajinské krize celkově došlo ke zhoršení hospodářských vztahů nejen mezi Ukrajinou a Ruskem, ale také mezi Ruskem a Evropskou unií. Západní sankce uvalené na Rusko od března 2014 už dávno nemají jen symbolický charakter. Zahrnují zákaz cestování a zmrazení aktiv pro více než 100 osob, zákaz půjček vedoucím ruským bankám a společnostem, omezení vývozu vojenského zboží, zboží dvojitého účelu a

¹⁷² HAVLIK, Peter. Economic Consequences of the Ukraine Conflict. *Policy Notes and Reports* [online]. 2014, no. 14, s. 1-13 [cit. 2018-11-29]. Dostupné z: <https://wiiw.ac.at/economic-consequences-of-the-ukraine-conflict-dlp-3427.pdf>

¹⁷³ tamtéž

technologií těžby ropy do Ruska. V reakci na výše zmíněné Rusko omezilo cestování na Západ a zakázalo na rok dovoz zemědělských potravin do zemí EU v období 2014–2015.¹⁷⁴

Rusko již před vypuknutím ukrajinské krize setrvávalo v ekonomické stagnaci a dopady krize tuto stagnaci ještě posílily. Sankce Západu a především finanční sankce brání investicím, hospodářskému růstu a modernizaci v Rusku.¹⁷⁵

Je potřeba podotknout skutečnost, že po roce 2012 došlo k oslabení obchodních vztahů s Ruskem, avšak i po podepsání dohody DCFTA zatím tento partner hraje významnou roli pro Ukrajinu, zejména díky konkurenčním výhodám, mezi které patří ekonomická historie, která spojuje Rusko s Ukrajinou, jeho dominantní postavení jako exportéra zemního plynu do EU a i na Ukrajinu, a hlavního importéra vysoko technologických výrobků z Ukrajiny. Jak je vidět z výše uvedeného, obchodní toky do těchto dvou oblastí zájmu se od sebe liší jak vývozem, tak dovozem.¹⁷⁶

Jak bylo popsáno, z hlediska migračních toků Rusko zůstává jednou z hlavních destinací ukrajinských pracovníků, kteří se uplatňují ve vysoce technologických oblastech a také ve stavebnictví a zemědělství.

Napětí na Azovském moři

Od konce dubna 2018 Rusko systematicky omezovalo svobodu plavby v Azovském moři tím, že odkládalo vydání povolení k překročení Kerčského průlivu, nad kterým získalo plnou kontrolu po anexi Krymu a také dočasně uzavřelo vybrané oblasti pod záminkou organizování vojenských cvičení. Kromě toho obchodní plavidla plující z ukrajinských přístavů nebo směrem do nich v Mariupolu a Berďansku byla také zadržována a vystavena dlouhotrvajícím (dokonce několikadenním) inspekcím. Podle informace z Ministerstva infrastruktury Ukrajiny zadržela ruská pobřežní hlídka více než 150 plavidel, včetně lodí ze zemí EU, například z Bulharska, Chorvatska, Rumunska a dalších. V mnoha případech se inspekce prováděly bez pádných důvodů a zároveň nebyla o kontrolách podána žádná zpráva.¹⁷⁷

Mezitím Rusko posílilo svou vojenskou přítomnost v Azovském moři, což bylo zdůvodněno nutností chránit most přes Kerčský průplav, který byl zprovozněn v květnu.

¹⁷⁴ HAVLIK, Peter. Economic Consequences of the Ukraine Conflict. *Policy Notes and Reports* [online]. 2014, no. 14, s. 1-13 [cit. 2018-11-29]. Dostupné z: <https://wiiw.ac.at/economic-consequences-of-the-ukraine-conflict-dlp-3427.pdf>

¹⁷⁵ tamtéž

¹⁷⁶ POHOATA, Ion, Aida-Loredana BACIU a Paula-Alexandra ROIBU. Is The DCFTA Between EU And Ukraine Negatively Impacting Russia's Economy? *CES Working Papers* [online]. 2016, vol. 8, no. 4 [cit. 2018-11-29]. Dostupné z: http://www.ceswp.uaic.ro/articles/CESWP2016_VIII4_POH.pd

¹⁷⁷ SZELIGOWSKI, Daniel. Tensions in the Azov Sea. *The Polish Institute of International Affairs* [online]. 2018, no. 114 [cit. 2018-11-29]. Dostupné z: http://www.pism.pl/files/?id_plik=24734

Omezení svobody plavby v Azovském moři ze strany Ruska přináší negativní důsledky pro ukrajinskou ekonomiku. To svým způsobem snižuje obchodní přitažlivost ukrajinských přístavů v Mariupolu a Berďansku. Časté a podrobné kontroly způsobují zpoždění dopravy a představují pro vlastníky lodí velké náklady až ve výši několika tisíc dolarů denně. Dále v důsledku výstavby mostu přes Kerčský průplav již nemohou větší plavidla s celkovou délkou přesahující 160 metrů vplout do Azovského moře. Tato skutečnost vylučuje téměř 150 plavidel, které používaly zmíněné přístavy, včetně nákladních pravidel Panamax.¹⁷⁸

Opatření ze strany Ruska mají vliv především na Mariupol. Tento ukrajinský přístav je po přístavu v Oděse druhým nejdůležitějším, zejména pokud jde o vývoz kovů. Tvoří dokonce 25 % státních příjmů z exportu. Nicméně obrát přístavu klesl na 30 %, ztratil přinejmenším jednu významnou zakázku do Oděsy a byl nucen snížit pracovní dobu svých zaměstnanců. Kromě toho některé velké hutní podniky nacházející se ve městě, které patří ukrajinskému oligarchovi Rinatovi Akhmetovovi, musely část své produkce přesměrovat do přístavu v Černém moři, což mělo negativní dopad na jejich finanční situaci. Průmyslový sektor pro tento region představuje hlavní zdroj zaměstnanosti, proto ztráta pracovních míst může představovat velkou hrozbu pro zajištění sociální stability země.¹⁷⁹

Ukrajinská vláda se snaží vyrovnat tlak ze strany Ruska. Od června do srpna se uzavřely tři oblasti Azovského moře v blízkosti Mariupolu a Berďanska za účelem vedení vojenských cvičení. Co se týká statusu Azovského moře, v roce 2003 byla podepsána dohoda o spolupráci při využívání Azovského moře a Kerčského průplavu, která označila dané povodí za součást jak ukrajinských, tak i ruských vnitřních vod. Otázka vymezení námořních hranic však byla ponechána na později, uvažovalo se o samostatné smlouvě, k čemuž nedošlo, protože Rusko daný proces zatím blokuje.¹⁸⁰

Opatření ze strany Ruska týkající se inspekci obchodních lodí a jeho zvýšená vojenská přítomnost v povodí formálně neporušovaly ustanovení dohody z roku 2003, ale není úplně jasné, zda samotné ruské inspekce nepředstavují porušení Úmluvy OSN o mořském právu z roku 1982 v oblasti svobody plavby.

Omezení svobody plavby v Azovském moři ze strany Ruska má své taktické a strategické účely. Taktickým je záměrné oslabení ekonomických základů jihovýchodních regionů Ukrajiny, které se z velké části zakládají na exportu průmyslových výrobků na

¹⁷⁸ SZELIGOWSKI, Daniel. Tensions in the Azov Sea. *The Polish Institute of International Affairs* [online]. 2018, no. 114 [cit. 2018-11-29]. Dostupné z: http://www.pism.pl/files/?id_plik=24734

¹⁷⁹ tamtéž

¹⁸⁰ tamtéž

zahraniční trhy. Strategickým cílem může být postupné odstranění neruské přítomnosti v Azovském moři tak, aby se ono ve výsledku stalo součástí vnitřních vod Ruska.

Zatímco na Ukrajině pokračovaly diskuze o nutnosti zrušení dané dohody z roku 2003, což by bylo odůvodněno z hlediska mezinárodního práva, dosažení dohody s Ruskem se v této otázce nezdá možné. Ruská vláda pravděpodobně nebude souhlasit s uznáním ukrajinské suverenity nad Krymem a následným právem ovládnutí Kerčského průplavu.¹⁸¹

Významným milníkem v této otázce se stala výstavba mostu přes Kerčský průplav, který propojuje ruskou pevninu s Krymem. Tento krok byl kritizován jak Kyjevem, tak EU a byl označen za další útok na územní celistvost Ukrajiny.

V neděli 25. listopadu 2018 došlo ke krizovým událostem – Rusko zablokovalo přístup do Azovského moře tím, že pod mostem umístilo nákladní loď. Následně ruské pohraniční hlídkové čluny obsadily tři ukrajinské námořní lodě poté, co zahájily palbu a zranily několik námořníků. Ruská bezpečnostní služba FSB následující den uvedla, že k incidentu došlo proto, že ukrajinské lodě nelegálně překročily hranici a vstoupily do ruských vod. Ukrajina posuzuje tuto situaci jinak a obvinila Rusko z vojenské agrese. Ukrajinský prezident Petro Porošenko reagoval tak, že navrhl několikaměsíční výjimečný stav, který byl nakonec vyhlášen na dobu jednoho měsíce, od 28. listopadu do 27. prosince. Vyhlášení zkráceného měsíčního výjimečného stavu bylo vyžádáno a schváleno ukrajinským parlamentem, aby nedošlo k posunu plánovaných prezidentských voleb na konci března 2019.¹⁸²

Blokáda přístavů v Azovském moři může mít různé následky. Je možné, že ekonomické potíže ukrajinských podniků ovlivní veřejnost a vyvolají protivládní postoj.¹⁸³ Na Ukrajině byl vyhlášen výjimečný stav na jeden měsíc. Prezident Petro Porošenko původně navrhoval zavedení výjimečného stavu na tři měsíce. To bylo ukrajinskými občany vnímáno jako prezidentova snaha prodloužit své funkční období, a odsunout tak termín prezidentských voleb, které se mají konat v březnu 2019. Nastalý konflikt a jeho případná eskalace by mohly také znamenat sjednocení občanů a důvěru v úřadujícího prezidenta.

Kromě toho může být daný konflikt zneužit i Ruskem. Panují obavy z možné manipulace voleb, propojení ruské politiky s ukrajinskými oligarchy s cílem prosadit v prezidentských volbách proruský orientovaného kandidáta.

¹⁸¹ SZELIGOWSKI, Daniel. Tensions in the Azov Sea. *The Polish Institute of International Affairs* [online]. 2018, no. 114 [cit. 2018-11-29]. Dostupné z: http://www.pism.pl/files/?id_plik=24734

¹⁸² GOTEV, Georgi. EU calls for de-escalation after Russia fires on and seizes Ukrainian ships in Azov Sea. *Euractiv* [online]. 2018 [cit. 2018-11-29]. Dostupné z: <https://www.euractiv.com/section/defence-and-security/news/eu-calls-for-de-escalation-after-russia-fires-on-and-seizes-ukrainian-ships-in-azov-sea/>

¹⁸³ SZELIGOWSKI, Daniel. Tensions in the Azov Sea. *The Polish Institute of International Affairs* [online]. 2018, no. 114 [cit. 2018-11-29]. Dostupné z: http://www.pism.pl/files/?id_plik=24734

Konflikt v Azovském moři představuje dlouhodobou hrozbu pro bezpečnost a stabilitu Ukrajiny v daném regionu. Pro EU je také důležité zajištění svobody plavby v Azovském moři, protože i evropské lodě využívají ukrajinské přístavy a potřebují mít přístup volný. V opačném případě by musely volit jinou cestu, která by byla pravděpodobně nákladnější.

K výraznějšímu posunu směrem k integraci Ukrajiny nedochází bohužel ani ze strany EU. Členské země EU by mohly Ukrajinu podpořit v rozšíření a modernizaci námořnictva a pobřežní stráže, také pokračovat ve cvičeních organizovaných společně s ukrajinskými ozbrojenými silami v Černém moři.¹⁸⁴ Prioritou Unie jsou však v současnosti jednání o vystoupení Velké Británie ze společenství a nikoli aktivní kroky směrem k integraci nových členských států. Proto se musí Ukrajina zaměřit sama na sebe a přijmout rozhodnutí, kdo by naplnil její dlouhodobé cíle s ohledem na současnou krizi. K vyřešení situace by napomohla volba nového prezidenta, pro něhož spolupráce s EU a plnění požadavků Asociační dohody zůstanou prioritou. Oficiální zahájení předvolební kampaně proběhne 30. prosince 2018 a vyhlášení kandidátů od 31. prosince 2018 do 4. února 2019. Po zveřejnění programových prohlášení jednotlivých kandidátů bude možné určit, jaké jsou jejich aktuální priority, zda je užší spolupráce s EU stále jednou z nich. Výsledky jarních voleb pak umožní další analýzu podoby vztahu EU – Ukrajina.

¹⁸⁴ SZELIGOWSKI, Daniel. Tensions in the Azov Sea. *The Polish Institute of International Affairs* [online]. 2018, no. 114 [cit. 2018-11-29]. Dostupné z: http://www.pism.pl/files/?id_plik=24734

Závěr

Události, ke kterým došlo na konci roku 2013 a které byly označeny za tzv. „Majdan“, se staly novým milníkem v rámci spolupráce EU a Ukrajiny. Směr, kterým se vydala Ukrajina, potvrzuje priority její vnější politiky prohlášené bezprostředně po pádu Sovětského svazu a vyhlášení nezávislosti ukrajinského státu.

Domnívám se, že hlavní cíl práce, tedy prozkoumat a analyzovat rozvoj hospodářských vztahů Ukrajiny a EU v souvislosti s podpisem Asociační dohody, byl splněn. Bylo zjištěno, že podepsání Asociační dohody, včetně dohody DCFTA, je jedním z největších balíků závazků v dějinách samostatné Ukrajiny. Ekonomická součást Asociační dohody v podstatě zastřešuje nejdůležitější oblasti a odvětví ukrajinského hospodářství. Samotný proces podepsání Dohody, která obsahuje širokou škálu různých otázek a požadavků, potvrzuje seriózní zájem jak Ukrajiny, tak Evropské unie převést spolupráci mezi těmito dvěma aktéry na novou rovinu a povzbudit hospodářský rozvoj ukrajinského státu. Podepsáním Dohody rovněž pomoci přilákat zahraniční investice a liberalizovat trh prostřednictvím usnadnění pohybu zboží, služeb, kapitálu a osob. Úkolem ukrajinské vlády je potřeba harmonizovat její legislativu s předpisy EU, což není rychlý a snadný proces. Pro jeho zjednodušení se od Ukrajiny očekává včasné plnění požadavků vyplývajících z Dohody, aktivní provádění ekonomických reforem a boj s korupcí, která zůstává v procesu dlouhodobou překážkou.

Asociační dohoda je novou etapou vztahů EU – Ukrajina a její dopad bude plně patrný až časem, po dokončení procesu harmonizace a aplikaci všech stanovených požadavků do praxe.

Myslím si, že dílčí cíle týkající se analýzy výsledků, kterých Ukrajina dosáhla při plnění stanovených požadavků, byly také dosaženy. Podrobným studiem míry plnění požadavků byly definovány jednotlivé kroky, které je ještě třeba učinit pro dokončení procesu sbližování právních předpisů Ukrajiny s unijním právním systémem.

Jedním z významných efektů plnění požadavků se stala liberalizace vízového režimu. Jakmile došlo ze strany Ukrajiny ke splnění podmínek zahrnujících bezpečnost dokumentů, integrované řízení hranic, migraci a azyl, zajištění veřejného pořádku a bezpečnosti, získali ukrajinští občané mající biometrické pasy možnost vstupu na území schengenského prostoru pro krátkodobé pobyty do 90 dnů.

V otázce navázání a prohloubení obchodní spolupráce s EU je třeba zmínit, že v důsledku historické, kulturní a ideologické blízkosti má Ukrajina těsné vazby s jiným hospodářským subjektem – Ruskou federací. A právě na obchodě s Ruskem je Ukrajina již

dlouhodobě závislá. Vyjednávání s EU ohledně Asociační dohody, včetně DCFTA, a její následné podepsání bylo Ruskem velmi kritizováno. To v důsledku vyvolalo, že Rusko zavedlo řadu opatření omezujících obchodní partnerství s Ukrajinou. Kromě použití represivních opatření porušujících mezinárodní a vnitrostátní právo těží Rusko z pozice silnějšího a snaží se využít momentální slabosti a zranitelnosti Ukrajiny. Ukrajina je momentálně oslabena vysokými náklady vynakládanými na prohloubení spolupráce s EU. Většina omezujících opatření ze strany Ruska se týkala zahraničního obchodu. Rusko limitovalo dovoz zemědělsko-potravinářských produktů, na kterých se z velké části zakládá ukrajinský export do Ruska. Reakcí Ukrajiny na omezení exportu do Ruska bylo ukončení veškeré vojenské spolupráce, včetně přerušení dodávek vojenského zboží Rusku. Opatření uskutečněná na vládní úrovni byla podpořena i ukrajinským obyvatelstvem, což lze doložit na příkladu vzniku dobrovolnických hnutí s cílem oslabení závislosti Ukrajiny na dovozu ruského zboží.

Co se týče aktivit EU v otázkách přijetí nových členů, je možné je hodnotit jako méně výrazné. Současné priority Unie jsou spíše zaměřeny na vyřešení otázky odchodu Velké Británie z EU než na stmelování a aktivní spolupráci se zeměmi na pozici čekatelů.

Aktuálnost zkoumané problematiky je podpořena událostmi, které se odehrávají souběžně se psaním této práce a výrazně ovlivňují politické klima v zemi. Jedná se o zhoršení situace na Azovském moři, kde se nachází významné ukrajinské přístavy v Mariupolu a Berďansku. Posílení vojenské přítomnosti Ruska v dané oblasti a následná eskalace konfliktu má negativní vliv nejen na ukrajinskou ekonomiku, ale zásadně ovlivňuje i její politickou stabilitu. Pro hospodářství mají zmíněné přístavy velký význam z hlediska exportu kovů, jsou sídlem mnoha hutních podniků, které zaměstnávají většinu místního obyvatelstva. V reakci na agresi Ruska zavedla Ukrajina výjimečný stav na dobu jednoho měsíce. Zavedení výjimečného stavu je navíc zcela mimořádné, je třeba zmínit, že k jeho vyhlášení nedošlo ani po anexi Krymu a eskalaci situace v Doněcké oblasti. Na jaře 2019 se mají na Ukrajině konat prezidentské volby. Proto vyvolala nastalá situace značné obavy z možné manipulace blížících se voleb. Současný prezident Petro Porošenko sice nemá většinovou podporu, ale eskalace konfliktu by mohla sjednotit občany, kteří by se za svého prezidenta postavili.

Rusko by rovněž mohlo využít situace k ovlivnění voleb. Konflikt v Azovském moři lze považovat za nástroj tlaku na ukrajinské oligarchy, kteří fungují jako ekonomická síla a mocenská autorita. S jejich pomocí by totiž bylo možné vybrat a prosadit vhodného proruský orientovaného volebního kandidáta, který by vztahy s Ruskou federací opět normalizoval.

Příznačný je celkově rezervovaný postoj světové politiky k poslední události. Žádná země se zatím nevyjádřila kategoricky, i když se zvažuje možnost uvalení dalších sankcí na Rusko. Evropská unie usiluje o diplomatické řešení konfliktu, francouzský prezident Macron pozval obě strany ke společnému jednání, také německá kancléřka Angela Merkel vyzývala k dialogu prezidenty obou zemí. Avšak zatím vůle k dohodě není, ruský ministr zahraničí diplomatickou pomoc při vyjednávání odmítl.

Nejednotný je postoj zemí Visegrádské čtyřky. Některé státy zůstávají neutrální a nezaujímají radikální stanovisko, zatímco jiné zvažují i jiné formy reakce či odpovědi na situaci. Je to případ Polska, které navrhuje vyhoštění ruských diplomatů.

V současné době se rovněž čeká na vyjádření Spojených států. Americký prezident situaci zatím nekomentoval, na rozdíl od amerických diplomatů, kteří se k vyhocení situace postavili kriticky.

V tuto chvíli chci vyjádřit přesvědčení, že ke zhoršení situace či vypuknutí válečného konfliktu nedojde. Věřím ve schopnost diplomacie a v to, že v 21. století lze jakýkoli konflikt řešit prostřednictvím vyjednávání, nikoliv válečnou agresí.

Seznam použité literatury

Odborné články

1. CENUSA Denis, Michael EMERSON, Tamara KOVZIRIDSE a Veronika MOVCHAN. Russia's Punitive Trade Policy Measures towards Ukraine, Moldova and Georgia: CEPS Working Document. *Centre for European Policy Studies* [online]. 2014 [cit. 2018-11-29]. Dostupné z: https://www.ceps.eu/system/files/WD%20300%20Punitive%20Trade%20Measures%20by%20Russia_0.pdf
2. DELCOUR, Laure a Hrant KOSTANYAN. Towards a Fragmented Neighbourhood: Policies of the EU and Russia and their consequences for the area that lies in between. *Centre for European Policy Studies* [online]. 2014, no. 17 [cit. 2018-11-29]. Dostupné z: <https://www.ceps.eu/system/files/CEPS%20Essay%20No%2017%20Fragmented%20Neighbourhood%20-%20H%20Kostanyan%20L%20Delcour.pdf>
3. DREYER, Iana a Nicu POPESCU. Trading with Moscow: the law, the politics and the economics. *The European Union Institute for Security Studies* [online]. 2014, no. 31 [cit. 2018-11-29]. Dostupné z: https://www.files.ethz.ch/isn/185437/Brief_31_Russia-Ukraine.pdf
4. DUCHÁČ, Tomáš, Wadim STRIELKOWSKI a Anna MATUŠKOVÁ. Labour Market Restrictions and Migrations in the EU: a Case of Ukrainian Migration. *Romanian Journal Of European Affairs* [online]. 2015, s. 23-34 [cit. 2018-11-29]. Dostupné z: http://rjea.ier.ro/sites/rjea.ier.ro/files/articole/RJEA_2014_vol15_no1_art.2.pdf
5. EMERSON, Michael. European Neighbourhood Policy: Strategy or Placebo? *CEPS Working Documents* [online]. 2007, no. 215, s. 1-18 [cit. 2018-10-20]. Dostupné z: <http://aei.pitt.edu/6645/>
6. EMERSON, Michael. Trade policy issues in the wider Europe – that led to war and not yet to peace. *Centre for European Policy Studies* [online]. 2014, no. 398 [cit. 2018-11-29]. Dostupné z: https://www.ceps.eu/system/files/WD398%20ME%20Trade%20Policy%20in%20Wider%20Europe_1.pdf
7. FERRERO-WALDNER, Benita. Remarks on democracy promotion. Democracy Promotion: The European Way. Conference organised by the European Parliament's

- Alliance of Liberals and Democrats for Europe, *European Commission* [online]. December 2006 [cit. 2018-10-20]. Dostupné z: http://europa.eu/rapid/press-release_SPEECH-06-790_en.htm
8. FISCHER, Sabine, Rosaria PUGLISI, Kataryna WOLCZUK a Pawel WOLOWSKI. Ukraine: Quo Vadis? *Chaillot Paper* [online]. 2008, no. 108, s. 55-86 [cit. 2018-10-20]. ISSN 1017-7566. Dostupné z: https://www.academia.edu/617799/A_window_to_the_world_Oligarchs_and_foreign_policy_in_Ukraine
 9. GAWRICH, Andrea, Inna MELNYKOVSKA a Rainer SCHWEICKERT. Neighbourhood Europeanization through ENP: The Case of Ukraine. KFG Working Paper Series [online]. August 2009, no. 3, s. 5-20 [cit. 2018-10-20]. ISSN 1868-7601. Dostupné z: http://userpage.fu-berlin.de/kfgeu/kfgwp/wpseries/WorkingPaperKFG_3.pdf
 10. GOTEV, Georgi. EU calls for de-escalation after Russia fires on and seizes Ukrainian ships in Azov Sea. *Euractiv* [online]. 2018 [cit. 2018-11-29]. Dostupné z: <https://www.euractiv.com/section/defence-and-security/news/eu-calls-for-de-escalation-after-russia-fires-on-and-seizes-ukrainian-ships-in-azov-sea/>
 11. GROMADZKI, Grzegorz, Oleksandr SUSHKO, Marius VAHL, Kataryna WOLCZUK a Roman WOLCZUK. Will the Orange Revolution bear fruit? EU–Ukraine relations in 2005 and the beginning of 2006. *Stefan Batory Foundation Warsaw* [online]. 2005, s. 7-42 [cit. 2018-10-20]. ISSN 83-89406-50-0. Dostupné z: <http://www.batory.org.pl/doc/orange.pdf>
 12. GYLFASSON, Thorvaldur, Inmaculada MARTINEZ-ZARZOSO a Per Magnus WIJCKMAN. Free Trade Agreements, Institutions and the Exports of Eastern Partnership Countries. *Journal of Common Market Studies* [online]. 2015, vol. 53, no. 6, s. 1214-1229 [cit. 2018-11-05]. Dostupné z: <http://onlinelibrary.wiley.com.zdroje.vse.cz:2048/journal/10.1111/%28ISSN%291468-5965/issues>
 13. HAVLIK, Peter. Economic Consequences of the Ukraine Conflict. *Policy Notes and Reports* [online]. 2014, no. 14, s. 1-13 [cit. 2018-11-29]. Dostupné z: <https://wiiw.ac.at/economic-consequences-of-the-ukraine-conflict-dlp-3427.pdf>
 14. ISAKHANOVA, Nataliia a Olesia KRYVETSKA. Trade restrictions and WTO disputes in Ukraine–Russia trade relations. *Getting the Deal Through* [online]. 2018 [cit. 2018-11-29]. Dostupné z:

- <https://gettingthedealthrough.com/area/51/article/29282/trade-restrictions-wto-disputes-ukrainerussia-trade-relations/>
15. JONSSON, Stefan. *European Union Enlargement Policy. The Emergence of Enlargement fatigue and Possible Future Developments*. University of Iceland. 2017 Diplomová práca. Vedoucí práce Johanna Ella Jonsdottir, s. 9-11 [cit. 2018-10-20]. Dostupné z: <http://hdl.handle.net/1946/27314>
 16. KNELANGEN, Wilhelm. A Neighbourhood of Freedom, Security and Justice? European Neighbourhood Policy [online]. 2007, s. 78-101 [cit. 2018-10-20]. Dostupné z: http://www.academia.edu/2473018/A_Neighbourhood_of_Freedom_Security_and_Justice
 17. KUKHARSKA, Natalia. Free-trade area Ukraine – EU: prospects and risks behind implementation. *Actual problems of economics* [online]. 2016, vol. 3, no. 177, s. 39-47 [cit. 2018-11-02]. Dostupné z: <http://www.irbis-nbuv.gov.ua>
 18. LEVITSKY, Steven a Lucan A. WAY. Linkage versus Leverage. Rethinking the International Dimension of Regime Change. *Comparative Politics* [online]. 2006, vol. 38, no. 4, s. 1-18 [cit. 2018-10-20]. DOI: 10.2307/20434008. ISSN 00104159. Dostupné z: <https://www.jstor.org/stable/10.2307/20434008?origin=crossref>
 19. MARUSOV, Andrii. Anti-Corruption Policy Of Ukraine: First Successes And Growing Resistance: Policy Report. *Reanimatsiynyy Paket Reform* [online]. 2014 [cit. 2018-11-25]. Dostupné z: https://rpr.org.ua/wp-content/uploads/2017/02/Renaissance_A4_4Anti-Corruption-Policy.pdf
 20. MELNYKOVSKA, Inna a Rainer SCHWEICKERT. Bottom-up or top-down: what drives the convergence of Ukraine's institutions towards European standards? *Southeast European and Black Sea Studies* [online]. 2008, vol. 8, no. 4, s. 445-468 [cit. 2018-10-20]. DOI: 10.1080/14683850802556426. ISSN 1468-3857. Dostupné z: <http://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/14683850802556426>
 21. MOVCHAN, Veronika a Ricardo GIUCCI. DCFTA implementation in Ukraine: Progress achieved and challenges ahead. *Policy Paper Series* [online]. November 2016, s. 6-18 [cit. 2018-11-25]. Dostupné z: https://www.beratergruppe-ukraine.de/wordpress/wp-content/uploads/2016/12/PP_04_2016_en.pdf
 22. OSBORN, Andrew a Anton ZVEREV. European politicians call for new sanctions on Russia over Ukraine. *Reuters* [online]. 2018 [cit. 2018-11-29]. Dostupné z:

- <https://www.reuters.com/article/us-ukraine-crisis-russia-germany/european-politicians-call-for-new-sanctions-on-russia-over-ukraine-idUSKCN1NW0WW>
23. PLONKA, Boguslaw. The EU-Ukraine Agreement on Deep and Comprehensive Free Trade Area (DCFTA) as an example of a new generation of preferential agreements. *The School of Banking and Management in Krakow* [online]. 2015, s. 1-13 [cit. 2018-11-02]. Dostupné z: <http://zeszytnaukowy.pl/archiwum>
 24. POHOATA, Ion, Aida-Loredana BACIU a Paula-Alexandra ROIBU. Is The DCFTA Between EU And Ukraine Negatively Impacting Russia's Economy? *CES Working Papers* [online]. 2016, vol. 8, no. 4 [cit. 2018-11-29]. Dostupné z: http://www.ceswp.uaic.ro/articles/CESWP2016_VIII4_POH.pdf
 25. POP-ELECHES, G. a Claudio M. RADAELLI. Between Historical Legacies and the Promise of Western Integration: Democratic Conditionality after Communism. *Journal of Comparative Policy Analysis: Research and Practice* [online]. 2007, vol. 21, no. 1, s. 142-161 [cit. 2018-10-20]. DOI: 10.1177/0888325406297126. ISSN 0888-3254. Dostupné z: <http://journals.sagepub.com/doi/10.1177/0888325406297126>
 26. PYATNITS'KIY, Valeriy. Evropeys'ka integratsiya mae staty natsional'noyu ideeyu. Natsional'na bezpeka i oborona [online]. 2008, no. 6, s. 26-28 [cit. 2018-10-20]. Dostupné z: http://old.razumkov.org.ua/ukr/files/category_journal/NSD100_ukr.pdf
 27. SAMOKHVALOV, Vsevolod. Ukraine between Russia and the European Union: Triangle Revisited. *Europe-Asia Studies* [online]. 2015, vol. 67, no. 9, s. 1371-1393 [cit. 2018-11-29]. DOI: 10.1080/09668136.2015.1088513. ISSN 0966-8136. Dostupné z: <http://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/09668136.2015.1088513>
 28. SARNA, Arkadiusz. Still before The Choice: Ukraine after Parliamentary Elections. *Ukraine At Crossroads. Prospects Of Ukraine's Relations With The European Union And Hungary* [online]. 2013, s. 4-37 [cit. 2018-11-29]. ISBN 978-617-596-097-4. Dostupné z: <https://cens.ceu.edu/sites/cens.ceu.edu/files/attachment/basicpage/550/balazs-mytryayeva-zakonyi-eds-ukraine-crossroads-final.pdf>
 29. SAURUGGER, Sabine a Claudio M. RADAELLI. The Europeanization of Public Policies: Introduction. *Journal of Comparative Policy Analysis: Research and Practice* [online]. 2008, vol. 10, no. 3, s. 213-219 [cit. 2018-10-20]. DOI: 10.1080/13876980802276847. ISSN 1387-6988. Dostupné z: <http://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/13876980802276847>

30. SEDELMEIER, Ulrich. Europeanisation in new member and candidate states. *Living Reviews in European Governance* [online]. 2011, no.1, s. 5-31 [cit. 2018-10-20]. Dostupné z: <http://www.europeangovernance-livingreviews.org/Articles/lreg-2011-1/>
31. SCHIMMELFENNIG, Frank a Ulrich SEDELMEIER. Governance by conditionality: EU rule transfer to the candidate countries of Central and Eastern Europe. *Journal of European Public Policy* [online]. 2004, vol. 11, no. 4, s. 661-679 [cit. 2018-10-20]. DOI: 10.1080/1350176042000248089. ISSN 1350-1763. Dostupné z: <http://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/1350176042000248089>
32. SCHIMMELFENNIG, Frank a Ulrich SEDELMEIER. Introduction: Conceptualizing the Europeanization of Central and Eastern Europe. *Cornell studies in political economy*. Cornell University Press. 2005, s. 1-28 [cit. 2018-10-20]. ISBN 9780801489617.
33. SCHIMMELFENNIG, Frank. European Regional Organizations, Political Conditionality, and Democratic Transformation in Eastern Europe. *SAGE Journals* [online]. 2007, vol. 21, no. 1, s. 126-141 [cit. 2018-10-20]. ISSN 1533-8371. Dostupné z: <http://journals.sagepub.com/doi/abs/10.1177/088832540629713>
34. STACK, Graham, Sergei KUZNETSOV a Ben ARIS. Poroshenko's empire – the business of being Ukraine's president. *IntelliNews* [online]. 2016 [cit. 2018-11-25]. Dostupné z: <http://www.intellinews.com/long-read-poroshenko-s-empire-the-business-of-being-ukraine-s-president-103790/>
35. SZELIGOWSKI, Daniel. Tensions in the Azov Sea. *The Polish Institute of International Affairs* [online]. 2018, no. 114 [cit. 2018-11-29]. Dostupné z: http://www.pism.pl/files/?id_plik=24734
36. VOŠTA, Milan, Svitlana MUSIYENKO a Josef ABRHÁM . Ukraine-EU Deep and Comprehensive Free Trade Area as Part of Eastern Partnership initiative. *Journal of International Studies* [online]. 2016, vol. 9, no. 3, s. 21-35 [cit. 2018-11-05]. Dostupné z: <http://search.ebscohost.com.zdroje.vse.cz:2048/login.aspx?direct=true&db=eoh&AN=EP120706352&lang=cs&site=ehost-live>
37. WICHMANN, Nicole. The Intersection between Justice and Home Affairs and the European Neighbourhood Policy: Taking Stock of the Logic, Objectives and Practices. *CEPS: Working Document* [online]. 2007, no. 275, s. 4-20 [cit. 2018-10-20]. Dostupné z: <https://www.ceps.eu/system/files/book/1546.pdf>

38. WOLCZUK, Kataryna. Ukraine and the EU: turning the Association Agreement into a success story. *POLICY BRIEF* [online]. April 2014, s. 1-4 [cit. 2018-11-02]. Dostupné z: http://www.epc.eu/pub_details.php?cat_id=3&pub_id=4360

Dokumenty

39. Anti-Corruption Reforms in Ukraine: Round 3 Monitoring of the Istanbul Anti-Corruption Action Plan. *OECD* [online]. 2015 [cit. 2018-11-25]. Dostupné z: <https://www.oecd.org/corruption/acn/Ukraine-Round-3-Monitoring-Report-ENG.pdf>
40. Anti-Corruption Reforms in Ukraine: Round 3 Monitoring of the Istanbul Anti-Corruption Action Plan. *OECD* [online]. 2015 [cit. 2018-11-25]. Dostupné z: <https://www.oecd.org/corruption/acn/Ukraine-Round-3-Monitoring-Report-ENG.pdf>
41. Association Agreement between the European Union and its Member States, of the one part, and Ukraine, of the other part. European Commission [online]. *Official EN Journal of the European Union*, May 2014 [cit. 2018-11-05]. Dostupné z: https://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2016/november/tradoc_155103.pdf
42. Doing Business 2016: Economy Profile - Ukraine. *Doing Business 2016: A World Bank Group Flagship Report* [online]. 2016, no. 13, s. 4-166 [cit. 2018-11-18]. DOI: 10.1596/978-1-4648-0667-4. ISBN 978-1-4648-0668-1. ISSN 1729-2638. Dostupné z: <http://www.doingbusiness.org/content/dam/doingBusiness/media/Annual-Reports/English/DB16-Full-Report.pdf>
43. Doing Business 2017: Economy Profile - Ukraine. *Doing Business 2017: Equal Opportunity for All: A World Bank Group Flagship Report* [online]. 2016, no. 14, s. 2-169 [cit. 2018-11-18]. DOI: 10.1596/978-1-4648-0948-4. ISBN 978-1-4648-0948-4. ISSN 1729-2638. Dostupné z: <http://www.doingbusiness.org/content/dam/doingBusiness/media/Annual-Reports/English/DB17-Report.pdf>
44. Doing Business 2019: Economy Profile - Ukraine. *Doing Business: A World Bank Group Flagship Report* [online]. 2018, no. 16, s. 4-61 [cit. 2018-11-18]. ISBN 978-1-4648-1146-3. Dostupné z: <http://www.doingbusiness.org/content/dam/doingBusiness/country/u/ukraine/UKR.pdf>
45. EU-Ukraine Action Plan. *The EU Neighbours* [online]. 2017, [cit. 2018-10-20]. Dostupné z: <https://library.euneighbours.eu/content/eu-ukraine-action-plan-0>

46. Joint Staff Working Document: Association Implementation Report on Ukraine. *European Commission: High Representative Of The Union For Foreign Affairs And Security Policy* [online]. 2016 [cit. 2018-11-25]. Dostupné z: https://eeas.europa.eu/sites/eeas/files/ukraine_v2_0.pdf
47. Joint Staff Working Document: Association Implementation Report on Ukraine. *European Commission: High Representative Of The Union For Foreign Affairs And Security Policy* [online]. 2017 [cit. 2018-11-25]. Dostupné z: https://cdn2-eeas.fpfis.tech.ec.europa.eu/cdn/farfuture/_15aL4U8X4gBgA58M87CyjAApUdq8Hwcb-O-u9rf6yU/mtime:1510670011/sites/eeas/files/association_implementation_report_on_ukraine.pdf
48. Kabinet Ministriv Ukrainy Rozporyadzhennya: Pro skhvalennya Vseokhoplyuyuchoyi stratehiyi implementatsiyi Hlavy IV (Sanitarni ta fitosanitarni zakhody) Rozdilu IV „Torhivlya i pytannya, pov'yazani z torhivleyu” Uhody pro asotsiatsiyu. *Verkhovna Rada Ukrainy* [online]. 2016 [cit. 2018-11-25]. Dostupné z: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/228-2016-%D1%80>
49. Rekomendatsiyini Roz'yasnennya vid 15.09.2015 r. N 16-rr: Rekomendatsiyini roz'yasnennya shchodo zastosuvannya polozhen' chastyn druhoyi ta p'yatoyi statii 52 Zakonu Ukrayiny „Pro zakhyst ekonomichnoyi konkurentsii” *Liga Zakon* [online]. 2015 [cit. 2018-11-25]. Dostupné z: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/FN013589.html
50. Report From The Commission To The Council And The European Parliament: Sixth Progress Report on the Implementation by Ukraine of the Action Plan on Visa Liberalisation. *COM* [online]. 2015, s. 1-12 [cit. 2018-11-25]. Dostupné z: <https://ec.europa.eu/transparency/regdoc/rep/1/2015/EN/1-2015-905-EN-F1-1.PDF>
51. The state of implementation of the associations and free trade agreements with Ukraine, Georgia and Moldova with a particular focus on Ukraine and systemic analysis of key sectors. *Directorate-General For External Policies Policy Department* [online]. 2017, s. 8-40 [cit. 2018-11-25]. DOI: 10.2861/489093. ISBN 978-92-846-2220-7. Dostupné z: <http://www.europarl.europa.eu/cmsdata/133501/The%20state%20of%20the%20implementation%20of%20the%20associations%20and%20free%20trade%20agreements%20with%20Ukraine,%20Georgia%20and%20Moldova.pdf>
52. Ukraine: 2016 Article IV Consultation and third review under the Extended Arrangement. : International Monetary Fund: Country Report. 2017, no. 17/83. [cit.

- 2018-11-18]. ISBN 9781475592481. ISSN 1934-7685. Dostupné z: <https://www.imf.org/en/Publications/CR/Issues/2017/04/04/Ukraine-2016-Article-IV-Consultation-and-third-review-under-the-Extended-Arrangement-44798>
53. Voluntary Peer Review Of Competition Law And Policy: Ukraine: Overview. *New York and Geneva: United Nations Conference On Trade And Development* [online]. 2013, s. 1-21 [cit. 2018-11-25]. Dostupné z: https://unctad.org/en/PublicationsLibrary/ditccpl2013d3_overview_en.pdf
54. Zakon Ukrajiny: Pro pobichni produkty tvarynnoho pokhodzhennya, ne pryznacheni dlya spozhyvannya lyudynoyu № 24, st.171. *Verkhovna Rada Ukrajiny* [online]. 2016 [cit. 2018-11-25]. Dostupné z: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/287-19>
55. Zakon Ukrajiny: Pro publichni zakupivli № 9, st.89. *Verkhovna Rada Ukrajiny* [online]. 2016 [cit. 2018-11-25]. Dostupné z: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/922-19>
56. Zakon Ukrajiny: Pro vnesennya zmin do deyakykh zakonodavchykh aktiv Ukrayiny shchodo zabezpechennya prozorosti diyal'nosti Antymonopol'noho komitetu Ukrajiny. *Verkhovna Rada Ukrajiny* [online]. 2015 [cit. 2018-11-25]. Dostupné z: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/782-viii>
57. Zvit Antymonopol'noho komitetu Ukrajiny za 2015 rik. *Antymonopol'nyy komitet Ukrajiny* [online]. 2016 [cit. 2018-11-25]. Dostupné z: <http://www.amc.gov.ua/amku/doccatalog/document?id=122547&schema=main>

Ostatní

58. Derzhavna mihratsiyna sluzhba Ukrayiny (DMS). Statistická data vyhledaná dne 25. listopadu 2018. In: *DMS* [online]. 2018 [cit. 2018-11-25]. Dostupné z: <https://dmsu.gov.ua/diyalnist/statistichni-dani/statistika-z-osnovnoj-diyalnosti.html>
59. Derzhavna sluzhba statystyky Ukrayiny (UKRSTAT). Statistická data vyhledaná dne 25. Listopadu 2018. In: *UKRSTAT* [online]. 2018 [cit. 2018-11-25]. Dostupné z: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
60. Derzhavni Zakupivli: Shist' Klyuchovykh Urokiv Vid Yes. *Derzhavni ta komertsyini zakupivli Ukrajiny* [online]. 2018 [cit. 2018-11-25]. Dostupné z: <https://www.dzo.com.ua/news/1128-derjavni-zakupivli-shist-klyuchovih-urokiv-vid-es>

61. EU – Ukraine trade relations. *European Commission: Eurostat* [online]. 2017 [cit. 2018-11-05]. Dostupné z: <https://ec.europa.eu/eurostat/web/products-eurostat-news/-/EDN-20180709-1?inheritRedirect=true>
62. EU presses Ukraine on upcoming elections. *Euractiv* [online]. 2007, [cit. 2018-10-20]. Dostupné z: <https://www.euractiv.com/section/med-south/news/eu-presses-ukraine-on-upcoming-elections/>
63. EU report: Evaluation of Ukrainian reforms shows considerable progress but need to accelerate implementation to reap full benefits. *European Commission: European Neighbourhood Policy And Enlargement Negotiations* [online]. 2017, [cit. 2018-10-20]. Dostupné z: https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/news_corner/news/eu-report-evaluation-ukrainian-reforms-shows-considerable-progress-need-accelerate_en
64. Rothschild Trust confirms Poroshenko blind trust deed for Roshen. *Interfax-Ukraine* [online]. 2016 [cit. 2018-11-25]. Dostupné z: <https://en.interfax.com.ua/news/economic/336156.html>
65. Tempus: Tempus in Ukraine Outlines. *National Tempus Office in Ukraine* [online]. [cit. 2018-10-20]. Dostupné z: <http://www.tempus.org.ua/en/tempus.html>
66. TWINNING and SIGMA. *European Commission: European Neighbourhood Policy And Enlargement Negotiations* [online]. 2018 [cit. 2018-10-20]. Dostupné z: https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/neighbourhood/neighbourhood-wide/twinning-taiaex-and-sigma_en
67. Ukraine Poll: Continued Dissatisfaction with Government and Economic Situation. *International Republican Institute* [online]. 2018 [cit. 2018-11-25]. Dostupné z: <https://www.iri.org/resource/ukraine-poll-continued-dissatisfaction-government-and-economic-situation>
68. Ukraine: Trade statistics. In: *European Commission: Trade* [online]. April 2018 [cit. 2018-12-05]. Dostupné z: http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2006/september/tradoc_113459.pdf.
69. *TEXTY.org.ua*. Yak Ugoda pro asotsiatsiyu z YES zmenshit' koruptsiyu. [online]. 2013 [cit. 2018-11-05]. Dostupné z: http://texty.org.ua/pg/article/editorial/read/49591/Jak_Ugoda_pro_asociaciju_z_JeS_zmenshyt